

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Diplomová práce

Bc. Veronika Modlitbová

Sůl nad zlato?

**Právní a ekonomické postavení města Prachatice v pozdním
středověku**

Salt More Than Gold?

The Legal and Economic Status of the Town Prachatice in the Late
Middle Ages

Praha 2017

vedoucí práce: PhDr. Blanka Zilynská, Ph. D.

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní PhDr. Blance Zilynské, Ph. D. za její velkou vstřícnost a ochotu, cenné rady a postřehy a v neposlední řadě pevné nervy při vedení této diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat i MMag. Alexandře Kaar za poskytnutí části své připravované disertační práce a také za zprostředkování některé hůře dostupné zahraniční literatury.

Veronika Modlitbová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 28. dubna 2017

.....

Veronika Modlitbová

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá vybranými kapitolami z pozdně středověkých dějin města Prachatic. V první části je pozornost věnována nejasnému právnímu postavení města a problematice jeho královského povýšení a následných zástav v 15. století. Jedná se o otázku, která dosud v literatuře nebyla dostatečně reflektována a nepanuje ani shoda v tom, zda lze Prachatice považovat za královské zastavené, nebo za poddanské město. Druhá část práce se zabývá hospodářským postavením města Prachatic v kontextu jihočeského solného obchodu, v němž hrály Prachatice klíčovou roli. Práce vychází zejména z důkladné analýzy prachatického práva skladu a nucené cesty. Následuje rozbor prachatické konkurence v oblasti dovozu soli do Čech a nástin směrů cest, které z Prachatic vycházely a které byly předmětem mnoha sporů dalších zainteresovaných měst. Časově je práce ohraničena obdobím pozdního středověku do počátku, resp. první čtvrtiny 16. století, přičemž důraz je kladen zejména na neklidné 15. století, které do dějin města přineslo mnoho zvrátů.

Klíčová slova: Prachatice – město – pozdní středověk – jihozápadní Čechy – obchodní cesty – sůl – městská privilegia

Abstract

This master thesis inquires into selected chapters from the late medieval history of the town Prachatic. The first part of the thesis deals with the unclear legal status of the town and with the issue of its promotion to the royal town and its subsequent pawnings in the 15th century. It is a question that has not been sufficiently reflected in literature yet and there is also no agreement whether Prachatic was a royal pawned town or a liege town. The second part discusses the issue of the economic status of the town Prachatic in the context of the Southern Bohemian salt business wherein Prachatic played a crucial role. This part of the thesis is based on a thorough analysis of the staple right of the town Prachatic and the right which covered the compulsory direction of the routes. Further, it deals with the competition of the town Prachatic in the import of salt to Bohemia and with the outline of the directions of the routes that were starting in Prachatic. These routes were the matters of disputes with other involved towns. This thesis is delimited by the period of the Late Middle Ages until the beginning or the first quarter of the 16th century. The attention is paid especially to the unsettled 15th century which brought a lot of turns of events into the history of the town.

Key words: Prachatic – town – Late Middle Ages – south-western Bohemia – trade routes – salt – town privileges

Obsah

Úvod.....	7
1. Prameny a literatura	10
2. Právní vývoj města Prachatic aneb královské či poddanské město?	12
2.1 Nástin dosavadního bádání	12
2.2 Prachatice do husitských válek	14
2.3 Prachatice během husitské revoluce.....	19
2.4 Zástavy města Prachatic v průběhu 15. století	26
2.5 Prachatičtí měšťané v zástavních časech	31
2.6 Nároky vyšehradského proboštství	35
2.7 Příliš mnoho majitelů?	39
3. Prachatický solný obchod	42
3.1 Právo skladu, právo nucené cesty a výběr cla.....	44
3.2 Původ prachatické soli aneb kde to všechno začíná.....	55
3.3 Prachatičtí při obraně svých hospodářských výsad.....	57
3.4 Z Prachatic do nitra Čech.....	68
3.5 Sůl nad zlato?.....	72
Závěr	75
Seznam použitých pramenů a literatury	77
Přílohy	

Seznam zkratek

AČ – Archiv český

AM – Archiv města

CB – Castellologica Bohemica

CDB – Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae

CIM – Codex iuris municipalis

ČČH – Český časopis historický

ČČM – Časopis Českého muzea

ČSPS – Časopis Společnosti přátel starožitností

FRB – Fontes rerum Bohemicarum

HT – Husitský Tábor

HStA - Hauptstaatsarchiv

JSH – Jihočeský sborník historický

MHB – Mediaevalia Historica Bohemica

NA – Národní archiv

RBM – Regesta Bohemiae et Moraviae

RI – Regesta Imperii

SAP – Stadtarchiv Passau

SH – Sborník historický

SOA – Státní oblastní archiv

SOkA – Státní okresní archiv

Úvod

Známa pohádka „Sůl nad zlato“ nám vypráví příběh o princezně, která lásku ke svému otci přirovnala k lásce k obyčejné a prosté soli. Ta jí byla dražší než všechno zlato světa, protože sůl je pro lidské zdraví nezbytná. Bez soli není života. Přeneseně můžeme tento příběh aplikovat i na středověké české země, jejichž obyvatelé si důležitost soli uvědomovali o to více, že žádnými solnými ložisky nedisponovali, a proto museli sůl dovážet z ciziny. Středověký obchod se solí však do našich zemí nepřinášel pouze životně důležitý minerál, ale také tučné příjmy některým zainteresovaným subjektům, pobírajícím platy z cla, mýta a skladových či tržních poplatků. Tyto subjekty, ať se jednalo o panovníka, šlechtu, církevní instituce či města, těžily z obrovského objemu solného obchodu, který k nám proudil. Odpoutáme-li se tedy od děje pohádky, můžeme ve rčení „sůl nad zlato“ spatřovat i jiný, pragmatičtější význam – sůl, přinášející bohatství, sůl, v nadsázce, cennější než drahý kov, sůl ne nadarmo nazývaná „bílé zlato.“

Ne každý však měl možnost požívat tyto výhody plynoucí z obchodu – záleželo na geografické poloze i na panovníkem udělených výsadách. Město Prachatice a její vrchnost, vyšehradská kapitula, patřily mezi ty, kterým štěstěna přála. Prachatice, původně jen osada s celnicí a později rozvinuté výstavné město, se těšily výhodné poloze na jedné z nejstarších zemských stezek, tzv. prachatické Zlaté stezce, spojující jižní Čechy s Pasovem, odkud k nám bylo dováženo největší množství soli. Vyšehradská kapitula získala snad již ve druhé polovině 11. století od panovníka prachatickou cestu i samotnou osadu Prachatice, a to i s privilegiem na výběr cla na stezce. Později vznikl ve městě i sklad zboží, zaručující měšťanům pravidelný přísun soli, a tím pádem i další platy, které přinejmenším zčásti plynuly do městské pokladny. Fortunino vrtkavé kolo se však točí neustále neúprosně dál, a tak se Prachaticí museli vypořádat i s nepřízní osudu – s válkou, s hospodářskou blokádou, s okolní konkurencí, se změnami právního statusu i s rychle se střídajícími vrchnostmi. Takto pohnuté a proměnlivé bylo především neklidné 15. století, kterému je také v naší práci věnována největší pozornost.

Přestože středověkým Prachaticím, jednomu z nejvýznamnějších českých solných skladů, byla již mnohokrát v literatuře věnována pozornost,¹ zůstávají v dějinách tohoto města otázky, kterými se dosud zabýval málokdo. Na mysli máme především nevyjasněný právní status Prachatic v průběhu 15. a na počátku 16. století. Po skončení husitských válek r. 1436

---

¹ Výběr literatury bude představen postupně níže.

bylo město povýšeno Zikmundem Lucemburským mezi města královská. Po několika měsících však bylo v následujícím roce tímž panovníkem zastaveno a následně docházelo po celé 15. století k neustálým prodejům této výnosné zástavy, což vedlo mnoho badatelů k názoru, že město svůj královský status neudrželo a pokleslo opět mezi města poddanská. Blíže se ale touto problematikou nikdo nezaobíral. Naším prvním cílem proto bude, pokusit se na základě kritického zkoumání pramenů o zhodnocení právního vývoje Prachatic v průběhu 15. a na počátku 16. století a stanovit, zda se jednalo o královské zastavené město, nebo opět o město poddanské. V potaz vezmeme i úlohu vyšehradského probošta, původního majitele Prachatic, který se v pohusitské době nadále vynořuje v mnoha pramenech v souvislosti s Prachaticemi. Vedlejším produktem tohoto hlavního cíle pak bude revize údajů o prachatických zástavních pánech, zpřesnění časové posloupnosti, kdy Prachatice drželi, i způsobu, jakým Prachatice získali.

Podobné bílé místo, jakým je nevyjasněný status města v 15. století v právní sféře, představuje v hospodářské sféře nedostatečné posouzení role Prachatic v jihočeském solném obchodu. Mínilme tím především fenomén práva skladu a nucené cesty a jejich scházející detailní kritickou reflexi a z ní vycházející zhodnocení konkurenčních bojů s okolními městy a obcemi. Bylo by samozřejmě chybou posuzovat hospodářské a obchodní dějiny vytržené z kontextu dějin společenských a politických, protože jejich vzájemný vliv nelze popřít. 15. století je názornou ukázkou toho, jak se politická a náboženská situace promítla do obchodních záležitostí, ať se jednalo o protihusitskou hospodářskou blokádu či o domácí rozbroje na sklonku vlády Jiřího z Poděbrad. Tyto faktory proto nemůžeme opomenout ani v rámci druhé části naší práce, kdy podrobíme prameny kritickému rozboru s cílem zjistit, jakou konkrétní formu měl prachatický sklad zboží a jaké výhody z toho prachatickým měšťanům či jejich vrchnosti plynuly a dále jak se prachatictí měšťané nebo jejich páni vypořádali s narůstající konkurencí v solném dovozu, kterou si také blíže představíme. Zajímat nás bude i směr obchodních cest vedoucích z Prachatic dále do Čech a na Moravu a provoz na nich, resp. jak podstatné byly tyto záležitosti pro samotné Prachatice. Stručně řečeno – naším záměrem bude zjistit, zda otázka v názvu, již je celá práce uvozena, je v souvislosti s městem Prachatice relevantní a zda na ni můžeme kladně odpovědět, že sůl byla pro Prachatice skutečně „nad zlato.“

Předkládaná práce má podobu dvou, částečně na sebe navazujících, samostatných studií. Jak již bylo avizováno, v první studii se budeme zabývat právním vývojem města Prachatic s důrazem na 15. a počátek 16. století. Druhá studie pak představuje vzhled do

hospodářských a právně obchodních dějin Prachatic v pozdním středověku, kdy je opětovný důraz na 15. století zapříčiněn zejména narůstajícím množstvím dochovaných pramenů. Práce nemá přesné (zejména spodní) časové ohraničení, jedná se o pohled na město v pozdním středověku, tedy ve 14. a 15. století. Horní hranici pak (byť s jistými ojedinělými přesahy) představuje počátek 16. století. Tento „milník“ byl naopak stanoven záměrně, protože tehdy získali Prachatice definitivně Rožmberkové, a v důsledku toho doznalo město změnu právního statusu, jak bude dále představeno. V rámci dějin Prachatic se tedy jedná o zlom, který můžeme přijmout za ukončení jedné etapy městského vývoje. I hospodářskou studii, zabývající se prachatickým solným obchodem, ukončujeme v první čtvrtině 16. století. Zde můžeme za kvalitativní zlom označit rok 1526, kdy Habsburkové, poté co nastoupili na český trůn, začali postupně monopolizovat dovoz vlastní soli z Rakous a potlačovat pasovský obchod. Množství dochovaných pramenů v 16. století prudce stoupá, a proto by si toto období dozajista zasloužilo zvláštní pozornost.

1. Prameny a literatura

Prameny, ze kterých budeme při naší práci vycházet, představují rozmanitou směsici písemností. Jedná se zejména o privilegia vydaná Prachaticím (případně dalším městům, která budeme zmiňovat) od českých panovníků nebo od jejich vrchnosti (vyšehradského probošta) či zástavních držitelů. V naprosté většině případů jsou tyto listiny přístupné v rámci ediční řady Codex iuris municipalis. Klíčovým pramenem je dále nejstarší dochovaná prachatická kniha.² Jedná se o pamětní knihu smíšeného rázu, založenou r. 1373,³ která obsahuje jak zápisy pro pojištění práv jednotlivých měšťanů, tak i přepisy všech prachatických (středověkých a některých raně novověkých) privilegií a jejich konfirmací, rozsudky (či přímo celou historii) některých obchodně právních sporů, pamětní zápisy, malý zlomek novověké městské korespondence a v neposlední řadě i některá privilegia, která nebyla určena Prachatickým, nýbrž jiným městům a týkala se hospodářských výsad (většinou na směr cest či sklad zboží). Tyto listiny si prachatictí měšťané přepsali do své knihy bezpochyby proto, aby udržovali ve svém povědomí aktuální „pravidla,“ jimiž se řídil jihočeský obchod. Další prachatické městské knihy pocházejí až z 16. století, a nejsou proto pro naši práci důležité, snad jen s výjimkou druhé prachatické pamětní knihy, tzv. velké.⁴ V ní lze najít několik pamětních zápisů z konce 15. a počátku 16. století, které budou blíže představeny ve vlastním textu.

Privilegia nám poskytují normy, kterými by se měly řídit záležitosti, které upravují. Reálný stav věcí však často býval odlišný. Jistý vhled do „běžné praxe“ (ačkoliv pro nedostatek pramenů nutně zkreslené) nám proto poskytuje spíše dochovaná korespondence nebo záznamy o konfliktech na obchodních cestách a spory projednané před komorním nebo zemským soudem. Ty jsou pro naši práci ve většině případů zachycené v edičních projektech Archiv český a Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka, v menší míře v prachatické pamětní knize, na archivním portálu www.monasterium.net nebo v dalších pramenech, které budou zmíněny již přímo v textu práce. Co však badatelům, zabírajícím se touto tematikou, žalostně schází, jsou prameny, které by blíže specifikovaly objem obchodu, který do Prachatic proudil, nebo alespoň výši a druhy vybíraných obchodních poplatků – tedy celní nebo mýtní rejstříky a podobné účetní prameny, které z logiky věci nebývají trvale schraňovány, a patří

---

² SOKA Prachatice, fond Archiv města (dále jen AM) Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, i. č. 12. Srvn. NOVÝ, Rostislav, *Městské knihy v Čechách a na Moravě 1310–1526*, in: Acta Universitatis Carolinae Philosophica et historica 4, Praha 1963, s. 163–165.

³ SOKA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 1.

⁴ SOKA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. velká*, sign. II–3, i. č. 14.

proto k těm nejhůře dochovaným. Pro Prachatice jsou bohužel zachovány až z konce 16. století, což je pro naši práci již doba příliš vzdálená.

Odborná literatura k našemu tématu (či spíše tématům, a to zejména k těm ekonomického rázu) je poměrně obsáhlá, a proto považujeme za účelnější, blíže ji rozebrat až v jednotlivých částech práce, kterých se bezprostředně dotýká. Na tomto místě si proto pouze stručně představíme výběrovou literaturu k dějinám Prachatic.

Prvním, kdo se dějinami Prachatic zabýval, byl místní katolický kněz a obrozenec, žijící v první polovině 19. století, František Josef Sláma. Jeho dílo, později upravené a znovu vydané na konci století Vincencem Šofferle, poskytuje badatelům dodnes pro svou detailnost cennou oporu, ačkoli obsahuje také mnohé nepřesnosti a chyby, na které bude níže poukázáno.⁵ Obdobně rozsáhlé a podrobné dílo, ovšem v německém jazyce, představuje publikace prachatického rodáka, spisovatele J. Messnera, byť ani ona se nevyvarovala mnohých zkreslených a nepřesných údajů.⁶ Stručným, ale uceleným přehledem o prachatických dějinách přispěli k bádání ve 20. století F. Veselý a J. Hilmera, ačkoliv i jejich práce obsahují mnoho tzv. bílých míst, tedy tematických okruhů, kterým vůbec nebyla věnována pozornost.⁷ Celoživotně se dějinami Prachatic zabíral v poslední čtvrtině 20. století místní archivář V. Starý, který k poznání dějin tohoto města přispěl mnoha cennými drobnějšími studii.⁸ Nejnovější publikace věnované prachatickým dějinám, vznikající pod záštitou Prachatického muzea, mají charakter spíše populárně naučných prací a cílí na laické publikum. Proto sázejí zejména na bohatou fotografickou přílohu, znázorňující Prachatice v uplynulém století. Jako knihy dobře přístupné veřejnosti mají svou důležitou funkci, nicméně v oblasti poznání dějin města nepřinášejí nic nového.⁹ Co tedy Prachaticím doopravdy schází, je rozsáhlejší fundovaná syntéza, která by revidovala starší omyly a poskytla badatelům pevnou oporu pro další výzkum. Taková monografie tedy prozatím zůstává úkolem budoucnosti.

---

⁵ SLÁMA, František Josef (doplnil a upravil ŠOFFERLE, Vincenc), *Obraz starožitného města Prachatic*, Praha 1891.

⁶ MESSNER, Joseph, *Prachatitz. Ein Städtebild*, České Budějovice 1885.

⁷ VESELÝ, František, *Prachatice a okolí. Všeobecný popis, dějiny a turistický rádce*, Prachatice 1924;

HILMERA, Jiří, *Prachatice*, in: *Zprávy Památkové péče*, 1950/10, č. 2, s. 33–64.

⁸ Na tomto místě zmíníme alespoň STARÝ, Václav, *K počátkům města Prachatic*, JSH 47/1, 1978, s. 1–11; TÝŽ, *Vývoj Prachatic od počátku 14. do počátku 15. století*, JSH 47, č. 2–4, 1978, s. 97–103. Další publikace tohoto autora budou zmiňovány přímo v textu.

⁹ Srvn. FENCL, Pavel a kol., *Prachatice*, Prachatice 2005; MAGER, Jan Antonín – HRABÁK, Vladimír, *Prachatice, domy a lidé*, Prachatice 2007; FENCL, Pavel – KOUTNÁ, Jana – KUBŮ, František – MAGER, Jan Antonín, *Prachatice*, Praha/Litomyšl 2007; FENCL, Pavel – MAGER, Jan Antonín – JURČO, Antonín, *Prachatice, obrazy z paměti města*, Prachatice 2012.

2. Právní vývoj města Prachatic aneb královské či poddanské město?

2.1 Nástin dosavadního bádání

Město Prachatice si za dobu své existence prošlo poměrně bouřlivým právním vývojem. Zjištěná a dosti nestandardní situace, která v českých zemích nastala po husitských válkách, umožnila původně poddanskému městu vyšehradské kapituly vyzdvižení mezi města královská. Tomuto elitnímu postavení se ale Prachatice těšily pouhých několik měsíců, než byly králem Zikmundem Lucemburským zastaveny. Po celé 15. století se již ze zástavního poměru nevymanily, a tak nezbyvá než se ptát, zda si město uchovalo status královského (byť zastaveného) města, nebo četnými zástavami opět trvale pokleslo mezi města poddanská?¹⁰

Literatura zabývající se dějinami města Prachatice se této problematice většinou do hloubky nevěnuje. Přesto názory na právní postavení města v pozdním středověku bývají i přes svou stručnost poměrně rozmanité a často bohužel i nepřesné. Je poněkud smutným faktem, že jednu z mála hlubších analýz dané problematiky přináší publikace téměř nejstarší, Vincencem Šofferle upravené přehledové dílo Františka Josefa Slámy.¹¹ Autor zřetelně naráží na nevyjasněnost právního postavení Prachatic po r. 1437 – mj. problematizuje, zda byly r. 1437 Prachatice zastaveny Janu Řitkovi ze Sedlce, nebo zda se tomuto šlechtici měšťané sami poddali z důvodu lepší ochrany.¹² Spekuluje také o pozdějším právním vztahu Prachatic a Oldřicha z Rožmberka, u kterého si není jist, zda byl prachatickým zástavním pánem, či přímým majitelem města.¹³ Dále ovšem již chybně usuzuje, že byly Prachatice navráceny zpět vyšehradským proboštům a po r. 1473 se načas ocitly opět v královské komoře.¹⁴ Jak bude později ukázáno, Prachatice se dostaly do držení rodu Rabštejnů, přičemž Jan z Rabštejna byl v inkriminované době také vyšehradským proboštem, takže není těžké domyslet si původ této chyby. Od r. 1481 pak již správně, byť nereflektovaně uvádí zástavu Kateřiny z Gutštejna a nejspíše od r. 1492 držbu Ladislava z Rabštejna, kterého označuje nejen za „poživatele, nýbrž i držitele.“¹⁵ Zdá se tedy, že v této době považuje Prachatice již za plnoprávný rabštejnský majetek, který (neznámo jak) přešel později na rod Roupovských a prodejem

¹⁰ Časté nebo dlouhodobé zástavy královského města patřily k nejjistějším cestám k jeho poklesu. Srvn. MACEK, Jiří, *Jagellonský věk v českých zemích (1471–1526)*. 3. Města, Praha 1998, s. 23–24.

¹¹ SLÁMA, *Obraz*.

¹² Tamtéž, s. 75.

¹³ Vychází přitom především z dochovaných privilegií. R. 1444 slíbili Prachaticí Oldřichovi z Rožmberka poslušnost a človečenství, nicméně privilegia Ladislava Pohrobka z r. 1454 a Jiřího z Poděbrad z r. 1458, kterými byla městu potvrzena dosavadní privilegia, o jakékoli vrchnosti mlčí, ač ovšem schází i tradiční oslovení měšťanů královských měst „věrní naši milí“. Více SLÁMA, *Obraz*, s. 76–77.

¹⁴ SLÁMA, *Obraz*, s. 77. „Držitelem“ míní Sláma nejspíše přímého vlastníka města, „poživitelem“ pak zástavního pána.

¹⁵ Tamtéž, s. 78–79.

případl na počátku 16. století Rožmberkům. Byť se ve Slámově knize nachází více nepřesností a chyb, je cenná už jen pro mnohá upozornění a narážky na dlouhodobě nevyjasněný právní status pozdně středověkých Prachatic i za pokus o nastínění jejich vývoje, což se o pozdější literatuře již říci nedá.

I J. Messner se ještě svým čtenářům pokoušel právní status Prachatic ozřejmit, nicméně jeho teze jsou dosti zmatené a většinou nesprávné a především prameny nedoložené. Ve svém díle kupříkladu ani neuvádí prvotní zástavu z r. 1437 a zmiňuje se až o Janu Řitkovi ze Sedlce, přičemž si není jistý, zda byly Prachatice jeho majetkem, nebo jen zástavou. Kloní se ale spíše k zastavení Prachatic a to dále i v souvislosti s Oldřichem z Rožmberka nebo Janem z Rabštejna. Po Rabštejnově smrti považuje Prachatice (snad v návaznosti na Slámu) za královské a není mu ani znám důvod, proč byly nakonec postoupeny do zástavní držby Kateřině z Gutštejna. Následně se ale mylně (a především nepodloženě) domnívá, že Jindřich z Rabštejna i jeho syn Václav byli nikoliv pouhými uživateli, ale přímými majiteli Prachatic. Naopak v případě Jana z Roupova i později v případě Rožmberků uvádí, že Prachatice drželi jako dědičnou zástavu.¹⁶

Josef Bělohav ve svém útlém spisku o Prachaticích pouze zmiňuje, že ač bylo město povýšeno mezi města královská, měšťané toho nedbali a raději se poddali v ochranu Janu Řitkovi ze Sedlce.¹⁷ V poměrně rozsáhlém průvodním textu o historii i současnosti Prachatic z r. 1924 vycházel jeho autor, František Veselý, především ze Sláмова díla. Dle jeho názoru byly Prachatice ovšem r. 1437 Zikmundem Lucemburským zastaveny. Poté přichází s poměrně zajímavou tezí, vycházejí opět z privilegia Ladislava Pohrobka z r. 1454 a z privilegia Jiřího z Poděbrad z r. 1458, že pozdější koupě Prachatic Oldřichem z Rožmberka r. 1444 (viz dále) nebyla vzata na zřetel (případně byla zrušena) a město bylo snad opět připojeno ke královské komoře a poté přenecháno Rabštejnům.¹⁸ Dále již jen popisuje převody Prachatic na další držitele, aniž by blíže komentoval právní postavení Prachatic. O více jak čtvrtstoletí později se Jiří Hilmera ve svém krátkém článku o Prachaticích jejich právnímu vývoji nevěnuje vůbec, pouze konstatuje, že po husitských válkách došlo k jejich zastavení.¹⁹

Badatelem, který se prachatickým dějinám zevrubně věnoval, byl v druhé polovině 20. století místní archivář Václav Starý, jehož publikační činnost bude postupně představena. Ani

¹⁶ MESSNER, *Prachatitz*, s. 25–28.

¹⁷ BĚLOHLAV, Josef, *Prachatice*, Vlastivědný sborník 1912/13, sešit 9 (44), s. 2. Nejspíše si tento názor odvodil ze Sláмова díla.

¹⁸ VESELÝ, *Prachatice a okolí*, s. 66.

¹⁹ HILMERA, *Prachatice*, s. 33–64.

V. Starý se však právním postavením Prachatic blíže nezaobíral a ve svých člancích jej opomíjel.²⁰

Nejnověji publikovaná díla o Prachaticích jsou sympaticky vyhlížející přehledové práce určené pro širokou veřejnost, jejichž ambicemi ovšem není zevrubný popis vývoje tohoto města, a tak by bylo marné očekávat podrobnější hodnocení právního postavení Prachatic.²¹ Pouze v jedné z publikací je stručně a do jisté míry rozporně uvedeno, že královský status podržely Prachatice jen krátce po husitských válkách a poté se opět navrátily mezi města poddanská, ač je zároveň zmíněno, že Zikmund Lucemburský město zastavil.²²

Jak je z předchozích odstavců patrné, problematika právního postavení Prachatic ve vztahu k držitelům či majitelům města není vůbec jednoduchá, názory na ni bývají rozporuplné a často se vzájemně rozcházejí. Většina autorů se této ošemetné otázce raději vyhnula a spokojila se s pouhým stručným konstatováním různého rázu. Naším cílem tedy bude pokusit se toto do značné míry bílé místo prachatických dějin vyplnit – a to jak jinak, než návratem k pramenům. Předtím je ovšem nezbytné stručně se obeznámit i se staršími prachatickými dějinami, zejména 14. století.

2.2 Prachatice do husitských válek

Existence původní staré osady Prachatice, nacházející se na Zlaté stezce, se předpokládá již pro 10.–11. století.²³ První písemná zpráva zmiňující osadu Prachatice pochází z listiny Vratislava II., který někdy kolem r. 1088 daroval prachatickou stezku s majetky na ní položenými a s právem vybírat clo na této stezce, vedoucí z bavorského Pasova do Prachatic, vyšehradské kapitule. Tato listina je však falzem pocházejícím z 12. století.²⁴ Přesto bývají údaje v ní obsažené přijímány jako hodnověrné,²⁵ snad proto že držbu Prachatic (spojených především s výběrem cla) vyšehradskou kapitulou bezpečně prokazuje listina knížete Soběslava I. z r. 1130, v níž je mj. rozhodnuto o rozdělení příjmů z prachatického cla na dvě poloviny, z nichž jedna připadla vyšehradskému proboštovi a

---

²⁰ Schází např. v článku o prachatické městské správě z 16. století, ačkoli je v něm uveden stručný přehled prachatických držitelů. Viz STARÝ, Václav, *Přehled vývoje městské správy v Prachaticích v 16. století*, Vlastivědný sborník Muzea Šumavy, 2001, s. 50–59.

²¹ FENCL a kol., *Prachatice*; MAGER – HRABÁK, *Prachatice, domy a lidé*; FENCL – KOUTNÁ – KUBŮ – MAGER, *Prachatice*; FENCL – MAGER – JURČO, *Prachatice, obrazy z paměti města*.

²² FENCL – KOUTNÁ – KUBŮ – MAGER, *Prachatice*, s. 8.

²³ Někdy se objevuje i názor kladoucí nejstarší osídlení již do 9.–10. století. Viz FENCL a kol., *Prachatice*, s. 11.

²⁴ STARÝ, *K počátkům města Prachatic*, s. 4.

²⁵ Srvn. např. SLÁMA, *Obraz*, s. 60; BĚLOHLAV, *Prachatice*, s. 2; VESELÝ, *Prachatice a okolí*, s. 54.

druhá kapitule.²⁶ Správu společného majetku měl zřejmě ve svých rukou probošt, který byl povinen vyplácet kanovníkům jejich podíly. Nezřídka však docházelo k majetkovým uzurpacím ze strany probošta, proto bylo r. 1285 přistoupeno k definitivní vnitřní dohodě mezi proboštem a kapitulou, podle níž výnos z prachatického cla cele připadl proboštovi, výměnou za Žitenice a další drobnější majetky na Litoměřicku, které získala kapitula.²⁷ Již z těchto majetkových narovnání je patrné, jak výnosné a žádoucí muselo prachatické clo být. Osada Prachatice spolu s prachatickou stezkou tedy od tohoto roku patřila výhradně vyšehradskému proboštovi. Jistou část výnosů z prachatického trhu a mýta však za bližší nespecifikovaných podmínek užíval i ženský benediktinský klášter sv. Jiří na Pražském hradě, jak o tom informuje konfirmace papeže Řehoře IX. z r. 1233.²⁸ Údaje o tom, kdy a proč tento nárok vznikl a kdy zanikl, nám bohužel scházejí. Bezpečně však víme, že existoval i r. 1262 a r. 1271, kdy svatojiřskému klášteru potvrzoval majetky král Přemysl Otakar II.²⁹

V. Starý předpokládá, že již v první polovině 13. století došlo k přerodu původní prachatické celnice v trhovou osadu, v níž byly pořádány výnosné trhy zejména s obilím a snad i dobyt看.³⁰ Zejména obilí bylo v Prachaticích směňováno za v Čechách nedostatkovou sůl, která byla dovážena přes Šumavu z bavorského Pasova. Provoz na Zlaté stezce během 13. století stále stoupal a původní osada Prachatice zřejmě v důsledku toho přestala vyhovovat zvýšeným obchodním požadavkům, zejména kvůli své nepříliš výhodné geografické poloze v malé uzavřené kotlině. Z důvodu povzbuzení dalšího obchodního rozvoje a zvýšení svých příjmů přistoupl vyšehradský probošt zřejmě někdy na přelomu 13. a 14. století k plánovitému založení města Prachatice poblíž původní trhové osady, která je v pozdějších pramenech připomínána již jen jako Staré Prachatice.³¹ Sídliště bylo přesunuto

²⁶ RBM I, s. 93–95, č. 211. Viz též STARÝ, *K počátkům města Prachatic*, s. 4; PÁTROVÁ, Karin, *Probošt versus kapitula. K problematice majetkových vztahů uvnitř vyšehradské kapituly do doby husitské*, MHB 11, 2007, s. 79–93.

²⁷ PÁTROVÁ, *Probošt versus kapitula*, s. 91; viz též CDB IV/1, s. 460–461, č. 268. Opisy listin týkající se této směny se nacházejí také v nejstarší prachatické městské knize – SOKA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, i. č. 12, f. 154v–155v.

²⁸ RBM I, s. 379–381, č. 810. Svatojiřskému klášteru náležely výnosy z každého devátého trhu a mýta.

²⁹ RBM II, s. 131–132, č. 345; RBM II, s. 305–306, č. 762. Viz k tomu PRAXL, Paul, *Das Wyschehrader Landgut Prachatitz. Zur Siedlungsgeschichte des mittleren Böhmerwaldes*, Ostbairische Grenzmarken 15, r. 1973, s. 213–214.

³⁰ STARÝ, *K počátkům města Prachatic*, s. 5.

³¹ Tamtéž, s. 6–7. Svou dataci (přelom 13. a 14. století) Starý odůvodňuje nepodloženým tvrzením, že výstavba nového městečka trvala jistě řadu let. Literatura se ovšem v dataci této významné události rozchází. Sláma ji spojuje s proboštem Janem Volkem (působícím dle něho ve funkci vyšehradského probošta od r. 1311), kterému bylo r. 1323 Janem Lucemburským uděleno potvrzení o vysazení nového městečka. Více SLÁMA, *Obraz*, s. 61. Stejný názor, zřejmě v závislosti na Slámovi, má i Veselý, který zároveň uvádí, že osada byla povýšena na město. Více VESELÝ, *Prachatice a okolí*, s. 55. J. Hilmera datuje přeložení sídliště krátce po r. 1310 a uvádí, že při vyzdvižení osady na město běžně docházelo k přesunu sídliště, což je i prachatický případ. Více HILMERA, *Prachatice*, s. 34. P. Praxl datuje plánovité založení nového města na konec 13. století. Více PRAXL, *Das*

na jih do prostorné kotliny nad levým břehem Živného potoka.³² Přesné datum vzniku nového sídliště nelze stanovit, k dispozici máme totiž pouze neúplné archeologické poznatky³³ a privilegium Jana Lucemburského z r. 1323, kterým jakožto patron vyšehradské kapituly potvrzuje proboštu Janovi emfyteutické založení městečka a přenechání cesty vedoucí z Prachatic do Pasova měšťanům.³⁴ V úvahu přicházejí dva Janové, kteří v dané době, nebo v době nedávne zastávali úřad vyšehradského probošta – nemanželský syn Přemysla Otakara II. Jan (†1296) a nemanželský syn Václava II. Jan, řečený Volek (ve funkci vyšehradského probošta snad již od r. 1306, znovu pak od r. 1318).³⁵ Vzhledem k tomu, že v listině je uvedeno, že probošt Jan založil a vystavěl právem emfyteutickým městečko Prachatice, a vzhledem k tomu, že tento probošt Jan není v listině uveden jakožto zemřelý, kloníme se k závěru, že k založení (či lépe řečeno změně právního statusu) nového sídliště došlo za doby probošta Jana Volka, tedy někdy po r. 1306 nebo v letech 1318–1322.³⁶ Pro přesnější dataci nám poslouží listina Vernera z Vitějovic, pravděpodobného prachatického lokátora. Verner z Vitějovic a jeho bratři, příbuzní Bavorů ze Strakonic, působili všichni ve službách vyšehradské kapituly jako lokátoři a ochránci obchodní stezky.³⁷ Verner z Vitějovic vydal r. 1312 listinu, v níž se on a **jeho prachatičtí měšťané** („*mein pvrger von Prachaditz*“) zavazují k ochraně kupců na cestě mezi Prachaticemi a Pasovem.³⁸ Tato listina je tedy první zmínkou o městském zřízení v Prachaticích a zároveň posouvá založení městečka Prachatice

---

Wyschehrader Landgut Prachaditz, s. 218. Novější literatura posouvá naopak vznik nového sídliště na přelom 13. a 14. století. Více FENCL – KOUTNÁ – KUBŮ – MAGER, *Prachatice*, s. 6. Nejdále do minulosti, do konce 13. století, posouvá vznik dnešních Prachatic A. Stejskal ve svém článku o středověké Šumavě. Založení městečka Prachatic tedy připisuje proboštu Janovi († 1296), nemanželskému synovi Přemysla Otakara II. Více STEJSKAL, Aleš, *Šumava ve středověku a raném novověku*, in: ŠUMAVA (příroda, historie, život), Praha 2003, s. 369.

³² PARKMAN, Marek, *Příspěvek archeologie k poznání počátků a vývoje města Prachatice*, Zlatá stezka 20, 2013, s. 14.

³³ Dlouho se soudilo, že nejstarší osídlení města Prachatice spadá do 13. století. V rámci nedávneho archeologického průzkumu, jehož výsledky dosud nebyly publikovány, však došlo k nálezům, jež posouvají prvotní sídliště až do 9.–10. století. Více PARKMAN, *Příspěvek archeologie*, s. 21.

³⁴ Není však příliš zřejmé, co je tím míněno – snad že prachatickým měšťanům bylo povoleno užívat tuto tzv. Zlatou stezku k obchodním účelům. CIM II, s. 204–205, č. 127.

³⁵ Literatura se v dataci Volkova působení jakožto vyšehradského probošta rozchází. Z. Hledíková uvádí jako počátek dokonce dvě data (snad se jedná o chybu?) – r. 1306 a r. 1310. Srvn. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Svět české středověké církve*, Praha 2010, s. 80, 102. V následujících letech snad Jan Volek o tento post přišel a znovu jej získal r. 1318. Srvn. SPĚVÁČEK, Jirí, *Král diplomat*, Praha 1982, s. 109, 116.

³⁶ V červenci 1322 došlo k náhlému zatčení Jana Volka na příkaz Jana Lucemburského. Jan Volek byl uvězněn, ale podařilo se mu uprchnout do Bavor. Listina Jana Lucemburského z r. 1323 je mj. dokladem jejich opětovného usmíření. Více SPĚVÁČEK, *Král diplomat*, s. 143, 160.

³⁷ STARÝ, *K počátkům města Prachatic*, s. 7. Dle naší datace tedy odmítáme označit za lokátora Bruna z Vitějovic, otce zmíněných bratří, jak uvádí Starý či v závislosti na něm i Stejskal. Viz STEJSKAL, *Šumava ve středověku a raném novověku*, s. 369.

³⁸ STARÝ, *K počátkům města Prachatic*, s. 7. Přepis listiny připojen k článku v příloze. V přepisu je uvedeno chybné denní datum 12. 6., ve skutečnosti byla listina vydána 22. 6. Srvn. RBM IV, s. 777, č. 1978. Originál se nachází v Bayerisches HStA München, Kloster Passau–Niedernburg, Urkunden (Benediktinerinnen 1010-1801), sign. 99 (<http://monasterium.net/mom/DE-BayHStA/KUPassauNiedernburg/99/charter>, ověřeno 25. 3. 2017).

mezi roky 1306–1312.³⁹ Archeologicky prokázaná existence dřívějšího osídlení v žádném případě nedokazuje i dřívější vysazení městečka. Listina Jana Lucemburského z r. 1323 nás navíc neinformuje o tom, v jakém stadiu výstavby se městečko nachází (ta mohla být klidně v počátcích), takže argument V. Starého pro dřívější dataci přesunu sídliště lze odmítnout jako neopodstatněný.⁴⁰ Sama listina také vyvrací jakékoli názory o povýšení původní osady na městečko, resp. město. Z textu je evidentní, že nové městečko bylo plánovitě vysazeno na emfyteutickém právu.⁴¹ Původní osada navíc nepřestala existovat a později je připomínána jako vesnice Staré Prachatice.⁴²

Posledním aspektem, u kterého se v souvislosti s listinou Jana Lucemburského zastavíme, je právní status nově vzniklého sídliště. V listině je označeno jako „*oppidum*“, česky překládáno většinou jako „*městečko*“. Stejně označení se objevuje i v listině Jana Lucemburského z r. 1327 či v konfirmaci majetku vyšehradské kapituly Karlem IV. r. 1356,⁴³ zatímco r. 1335, jsou Prachatice Janem Lucemburským označeny dokonce jako „*forum*“.⁴⁴ Právní kategorie „*městeček*“ patří v městské právní terminologii k těm nejméně probádaným a dodnes na ni panují různé názory. Nejvíce pomyslně zvířil vody právní historik Jiří Kejř, když ve svém díle o vzniku českých měst zpochybnil funkčnost a potřebnost tohoto pojmu.⁴⁵ Naproti tomu František Hoffmann s kategorií městeček operuje a rozlišuje mezi nimi a městy („*civitas*“).⁴⁶ Přímo proti názorům J. Kejře se vymezuje i Jaroslav Mezník, který Kejřovu tezi přijímá pro 13. století, kdy ještě nebyla v pramenech pevně ustálena terminologie, ale odmítá ji plošně aplikovat i na 14. a 15. století. Časté kolísání mezi označením *civitas* – *oppidum* (a stejně tak i *oppidum* – *villa!*) u jedné lokality v průběhu 14.–16. století, se kterým se lze

³⁹ Takřka shodně datoval přeložení Prachatic i ŠIMÁK, Josef Vítězslav, *České dějiny. Díl I., část 5. Středověká kolonizace v českých zemích*, Praha 1938, s. 1047.

⁴⁰ Viz poznámka č. 31.

⁴¹ „... quod ... vir dominus Joannes, Wyssegradensis ecclesie prepositus, ... oppidum dictum Prachaticz, eidem prepositure et ecclesie Wyssegradensis pertinens, ... iure emphiteotico exposuit et locavit ...“, CIM II, s. 204–205, č. 127. Přepis listiny i s českým překladem se nachází v SOKA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 75r–76r. To ovšem neznamená, že k fyzickému přesunu sídliště nemohlo dojít již dříve. Vysazení na právu emfyteutickém mohlo také znamenat „pouze“ změnu právního vztahu mezi vrchností a jejími poddanými na nově zaváděné, tzv. německé právo, které mj. poskytovalo poddaným stabilnější garanci držby jim propůjčeného majetku. Viz ŽEMLIČKA, Josef, *Království v pohybu. Kolonizace, města a stříbro v závěru přemyslovské epochy*, Praha 2014, s. 76, 117.

⁴² Poprvé v listině probošta Jana Soběslava z r. 1370. Viz CIM II, s. 627–630, č. 436. Listina je obsažena v konfirmaci Jana z Rabštejna z r. 1469, jejíž přepis i s překladem je obsažen v SOKA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 76v–82v.

⁴³ R. 1327: CIM II, s. 242–244, č. 145. V listině jsou odlišovány pojmy „*civitas*“ (Praha, Písek) a „*oppidum*“ (Prachatice, Netolice, Týn, Volyně, Vodňany aj.). R. 1356: RBM VI/1, s. 188, č. 351.

⁴⁴ CIM II, str. 302–308, č. 185. Stejně tak ovšem i Netolice, které byly v předchozí listině také označeny jako „*oppidum*“.

⁴⁵ KEJŘ, Jiří, *Vznik městského zřízení v českých zemích*, Praha 1998. Dle Kejře je i „*oppidum*“ po právní stránce plně institucionálním městem.

⁴⁶ HOFFMANN, František, *Středověké město v Čechách a na Moravě*, Praha 2009, 2. vydání.

v pramenech setkat velmi často, vysvětluje tím, že zřejmě ani současníci neměli zcela jasnou představu o rozdílech mezi těmito pojmy a že hranice mezi nimi tedy nejspíše byly značně vágní.⁴⁷ Problém zcela evidentně spočívá v tom, že pojem „*městečko*“ dosud nebyl uspokojivě definován, přičemž nalézt jeho definici je nesmírně obtížné. Spokojme se tedy prozatím s jakousi kombinací obou přístupů, kdy (pro 14.–16. století) městečkům přiznáme plnohodnotný právní status, přičemž rozdíl mezi nimi a městy shledáváme především v nižším stupni rozvoje městeček, který se mohl projevit různým způsobem a četnější kombinací těchto znaků (např. výrazně menší velikost, menší hospodářský význam, absence opevnění, absence výročního trhu, menší množství výsad atd.).

Případ Prachatic tomuto pojetí v podstatě odpovídá. Ojedinelý výraz „*forum*“ není potřeba interpretovat jako opětovné poklesnutí městečka na trhovou ves, spíše se jednalo o již zmiňované kolísání terminologie; přihlédneme-li navíc i ke kontextu celé listiny, zjistíme, že se jednalo o privilegium pro Vodňany upravující směr nucených cest pro kupce, takže trhový charakter městečka Prachatic (a dalších) zde stál v popředí. Po několika desetiletích, z nichž nám scházejí o Prachaticích písemné zprávy, se z roku 1370 dochovala listina vyšehradského probošta Jana Soběslava, kterou Prachatickým potvrdil stará práva a obdařil je několika novými výsadami. Nejpozoruhodnější je ovšem úvodní věta celé listiny: „... *volumus noticiam peruenire, quod cupientes, prout tenemur, condicionem prepositure nostre Wissegradensis facere meliorem, ciuitatem nostram Prachaticz ciuibus ipsis et hominibus in eadem ciuitate ac in preurbio ipisius residentibus ... jure emphiteotico, quod wlgariter purchrecht dicitur, exposuimus et locauimus et tenore presencium exponimus et locamus.*“⁴⁸ Zdá se, že spíše než o nové (další) vysazení tentokráte již města Prachatic se jedná o polepšení jeho postavení, které v důsledku vedlo k zařazení Prachatic mezi plnohodnotná města („*civitas*“).⁴⁹ Právní status města ovšem (jak již bylo naznačeno) nedoznal změny – listina potvrzuje Prachatickým, že mají užívat práva města Písku, tak jak to mají povoleno podle privilegií českých králů.⁵⁰ Kromě stanovení výše feudální renty uděluje

---

⁴⁷ MEZNÍK, Jaroslav, *Problém rozlišování měst, městeček a vesnic v 13.–15. století*, in: JUROK, Jiří (ed.), *Královská a poddanská města od své geneze k protoindustrializaci a industrializaci. Sborník příspěvků z mezinárodního odborného symposia uspořádaného ve dnech 5.–6. října 2001 v Příboře*, Ostrava 2002, s. 17–22. I v Mezníkově pojetí se ovšem objevují drobné trhliny – např. operuje s pojmem „nepochybné městečko“, přičemž to ovšem nijak nedefinuje a sám uvádí, že hranice mezi městy a městečky nebyla příliš jasná. Více s. 19–20.

⁴⁸ CIM II, str. 627–630, č. 436.

⁴⁹ Tomu nepřimo odpovídá i jedna věty listiny: „*In subsidium vero utilitatis ac libertatis seu eciam promocionis eiusdem ciuitatis nostre...*“

⁵⁰ „... *sicut ex priuilegiis a regibus Bohemie ipsis a retroactis temporibus concessis habent...*“ Ačkoli se tyto zmiňované listiny nedochovaly, vyplývá z uvedené věty jasně, že Prachatice byly již dříve obdařeny píseckým městským právem a po právní stránce tedy byly plnohodnotným městem. Praxe, při níž se poddanské město řídilo právem blízkého královského města, byla poměrně běžná. Více MACEK, *Jagellonský věk. 3. Města*, s. 72–

probošt Jan měšťanům i nové výsady – právo svobodného kšaftování, právo dostávat zdarma určené dříví z proboštských lesů, k městu dále připojuje dvě vesnice (Staré Prachatice a Ostrov) a daruje jim tři hory s lesy (Liběchov, Osek a Zdenice). Snad právě tato nová práva zaručila či umožnila městečku Prachatice přerod v město, o jehož statusu již nadále nebyla jediná pochybnost. Ve všech dalších písemnostech jsou již Prachatice uváděny téměř výhradně jako „*civitas*“.⁵¹ V listině probošta Viléma z Landštejna z r. 1381 je dokonce výslovně řečeno, že Prachatice byly kdysi pouhým městečkem, nyní už jsou ale opevněným městem.⁵² Výstavba hradeb byla bezpochyby událostí významným způsobem povznášející dosavadní postavení městečka, byť nelze v žádném případě automaticky aplikovat „poučku“ o nehrazeném městečku a opevněném městě.

2.3 Prachatice během husitské revoluce

Do víru husitských válek vstoupily tedy Prachatice jako poddanské město náležející vyšehradskému proboštovi. To se však mělo již zakrátko změnit. Po dlouhotrvajícím obléhání Vyšehradu husitským vojskem v létě a na podzim r. 1420 se vyšehradská posádka rozhodla pro kapitulaci, po níž byl jí i všem vyšehradským obyvatelům (včetně kanovníků, kteří zde dosud zůstali) umožněn volný odchod. Následně došlo k vyplenění Vyšehradu, byť zřejmě ne natolik fatálnímu, jak se literatura dosud domnívala.⁵³ Kanovníci kapituly včetně probošta Albíka z Uničova, který se uchýlil do Vratislavi, se rozutekli a kapitulní objekty na Vyšehradě byly ponechány svému osudu.⁵⁴ Až po skončení husitských válek se r. 1437 někteří kanovníci vracejí zpět a postupně začínají opravovat svá někdejší sídla.⁵⁵

---

73. Václav IV. toto právo r. 1382 potvrzuje a rozšiřuje o městské právo Většího Města Pražského. CIM II, str. 744–745, č. 584.

⁵¹ CIM II, str. 727–728, č. 563. V této listině z r. 1379 jsou mj. zmíněni konšelé a všechna obec, což svědčí o rozvinuté městské samosprávě. CIM II, str. 744–745, č. 584 atd. Jedinou výjimku tvoří privilegium Václava IV. z r. 1401, ve kterém jsou Prachatice označeny za „*oppidum*.“ To však můžeme s největší pravděpodobností přičíst již zmiňovanému častému terminologickému kolísání. CIM II, str. 949, č. 734.

⁵² „... *quia olim solummodo oppidum habuissent, nunc vero civitatem munitam*.“ SOKA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 84v–86v. Listina je otištěna jako příloha k článku STARÝ, *Vývoj Prachatic od počátku 14. do počátku 15. století*, s. 100–102. V nejstarší prachatické městské knize je k r. 1376 zmíněna tzv. Horní brána: SOKA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 1. Toto ohrazení bylo pravděpodobně dřevohlinité, první kamenné hradby pocházejí až z 1. poloviny 15. století. FENCL a kol., *Prachatice*, s. 11.

⁵³ KAŠIČKA, František – NECHVÁTAL, Bořivoj, *Vyšehrad v době husitské*, in: Staletá Praha 14, 1984, s. 125–126. Srvn. k tomu ŠMAHEL, František, *Husitská revoluce. III. Kronika válečných let*, Praha 1993, s. 60; TÝŽ, *Husitská revoluce. IV. Epilog bouřlivého věku*, Praha 1993, s. 10–11, 65–66.

⁵⁴ Jednotliví kanovníci se uchýlili do Vratislavi, Rakouska, Žitavy či Českého Krumlova, avšak kapitula jako celek v zahraničí nikdy společně nepobývala. Srvn. KOTOUS, Jan, *K historickoprávnímu vývoji postavení vyšehradské kolegiátní kapituly*, in: NECHVÁTAL, Bořivoj (ed.), *Královský Vyšehrad IV.: sborník příspěvků ze semináře [16. 9. 2010] – 940 let královské kolegiátní kapituly sv. Petra a Pavla na Vyšehradě*, Praha 2012, s. 34.

⁵⁵ KAŠIČKA – NECHVÁTAL, *Vyšehrad*, s. 128–136.

Podobně trudný osud čekal i proboštské Prachatice. Ty vstoupily do časů husitských válek jako pevně katolické město, ač katolíci neměli absolutní převahu.⁵⁶ Literatura spatřovala kořeny prachatického katolicismu především v zámožnosti obyvatel, u kterých revoluční hesla logicky nenašla takový ohlas, a v jejich obchodních a hospodářských vazbách na Pasov či ve vlivu vyšehradské vrchnosti;⁵⁷ jako další z faktorů bývá uváděno i národnostně převážně německé složení patriciátu, což je ovšem názor, který již byl vyvrácen.⁵⁸ Jistý roli ovšem mohli sehrát charizmatičtí katoličtí duchovní podmaňující si svou osobností obyvatelstvo.⁵⁹ Okázale protihusitské město Prachatice, bohatnoucí z obchodu proudícího po Zlaté stezce se stalo velmi brzy lákavým cílem Žižkova vojska. K dobytí města došlo (za pomoci prachatických souvěrců) již v dubnu r. 1420 v rámci jarní tábořské ofenzivy. Prokatolicky smýšlející měšťané pravděpodobně stihli utéct. Posléze se ovšem vrátili a začali opravovat své příbytky i opevnění, neboť táboři ještě nebyli dostatečně silní na to, aby v městě udrželi stálou posádku.⁶⁰ Katoličtí navrátilci se údajně krutě mstili na prachatických kališnicích, což popudilo Žižku, který opětovně přitáhl před město 1. listopadu r. 1420. Jelikož se mu měšťané odmítli vzdát, dobyl Prachatice násilím a obyvatelstvo nešetřil. Muži byli pozabíjeni (85 mužů nechal Žižka údajně upálit v sakristii kostela), ženy a děti vypuzeny z města. Prachatice byly posléze obsazeny tábořskou posádkou.⁶¹ Muselo také bezpochyby dojít k přinejmenším částečnému dosídlení města ve prospěch husitů.⁶² Od této chvíle bylo město začleněno do tábořského svazu a často v něm pobývali různí tábořští hejtmané, včetně Jana Žižky.

Jako podmaněnému nekrálovskému městu příslušela zpočátku Prachaticím v rámci tábořského svazu spíše podřízená role.⁶³ Postupně se však prachatická obec začala v rámci tábořského svazu emancipovat a k r. 1423 už je uváděna rovnocenně s královskými městy

---

⁵⁶ O rozkolech mezi katolíky a kališníky ještě před vypuknutím husitských válek se zmiňuje ŠMAHEL, František, *Husitská revoluce. I. Doba vymknutá z kloubů*, Praha 1993, s. 412.

⁵⁷ HILMERA, *Prachatice*, s. 37; FENCL – KOUTNÁ – KUBŮ – MAGER, *Prachatice*, s. 7

⁵⁸ Prachatice získaly českou většinu již před husitskou revolucí. Srvn. HEYMANN, Frederick G., *Česká města před husitskou revolucí, v době jejího trvání a jejich etnický vývoj*, in: *Tábor a husitská revoluce, zvláštní číslo JSH*, 1971, s. 48; ŠMAHEL, *Husitská revoluce I.*, s. 339.

⁵⁹ To ostatně předpokládá i HEYMANN, *Česká města před husitskou revolucí*, s. 49. Snad mohl být tímto knězem prachatický farář Zether, kterého F. Šmahel k r. 1417 zmiňuje jako podněcovatele protikališnický orientovaných násilných činů. Více viz pozn. č. 56.

⁶⁰ ŠMAHEL, *Husitská revoluce III.*, s. 62.

⁶¹ Popis dvojího dobytí města se zakládá na ličení těchto událostí v kronice Vavřince z Březové. *Vavřince z Březové Kronika husitská*, in: FRB V, s. 443–444. Velký prostor dává těmto událostem ve svém díle MESSNER, *Prachatitz*, s. 19–22.

⁶² O podrobnostech výměny obyvatelstva během dvojího dobytí města v r. 1420 však nejsme bohužel více informováni. Každopádně však město muselo být dosídleno, aby mohlo nadále fungovat.

⁶³ Patrně to je např. z pořadí, v němž byly uváděny v listinách jednotlivé subjekty tábořské strany – původně poddanským měšťům náleželo až poslední místo. Více ŠMAHEL, František, *Organizace a skladba tábořské strany v letech 1420–1434*, HT 9, 1986, s. 20–21. Srvn. též AČ III, s. 239–240, č. 30.

Pískem, Klatovami a Sušicí,⁶⁴ přičemž musí být ovšem bráno v potaz postupné (byť dočasné) odpadání všech královských měst tábořského svazu s výjimkou Hradiště a Písku ve prospěch východočeského Žižkova bratrstva. Prachatice však zaujímaly významné obranně strategické místo a dle Šmahela měly po celou dobu válek napůl podřízený a napůl spojenecký vztah k Písku, k jehož svazu také po odchodu hejtmana Viléma Jeníka z Mečkova náležely.⁶⁵ Ačkoli se původně jednalo o poddanské město, podařilo se Prachaticím během husitských válek získat zcela mimořádné postavení, které se do značné míry blížilo postavení královských měst. Podobný osud s Prachaticemi sdílelo pouze jedno město – původně arcibiskupský Český Brod; jinak náležela poddanským městům v rámci husitských svazů jen nevýznamná úloha.⁶⁶

Přestože ještě po bitvě u Lipan zastávaly Prachatice dosti radikální stanoviska,⁶⁷ dokázaly ve změněné situaci po přijetí basilejských kompaktát r. 1436 obratně přejít na „správnou“ stranu a ještě v Jihlavě holdovaly spolu s dalšími husitskými městy staronovému králi Zikmundovi. Zikmund Lucemburský neváhal za toto gesto města bývalého tábořského svazu odměnit – a Prachatice nebyly výjimkou. Z významného postavení, které město v letech husitských válek získalo a které jej de facto postavilo po bok královských měst tábořské strany, hodlaly Prachatice těžit i nadále. V podstatě svobodný stav se měšťanům zřejmě zalíbil a oni se nemínili vydobyté pozice jen tak vzdát. Jejich situaci navíc usnadňovala skutečnost, že se jejich původní vrchnost – vyšehradský probošt – hned zkraje válečných let uchýlil do zahraničí a město ani nebylo ovládnuto žádným jiným šlechticem, který by jej podržel v poddanském vztahu. Prachatictí proto neváhali a zřejmě sami iniciativně (jak vyplývá z vlastní listiny) požádali Zikmunda Lucemburského, aby jejich město přijal ve svou ochranu a povýšil mezi česká královská města, přičemž měšťané argumentovali právě již mnoho let trvajícím ztrátou vrchnosti. Zikmund jim skutečně vyhověl a město s veškerým příslušenstvím (včetně pasovské stezky a skladu zboží) 18. prosince 1436 přijal mezi města královská.⁶⁸ Prachatice se měly i nadále řídit právem Většího města Pražského a do královské komory měly ročně odvádět stanovený úrok (jeho výše bohužel není v listině specifikována). Město bylo také (stejně jako jiná královská města) podřízeno

⁶⁴ ŠMAHEL, *Organizace a skladba*, s. 24. Srvn. dále AČ III, s. 245–246, č. 32; s. 256–57, č. 36; s. 264–265, č. 39; s. 284, č. 19; s. 497–498, č. 242; s. 499, č. 253. Ve všech těchto písemnostech (datovaných v letech 1424–1428) vystupují Prachatice zcela samostatně a jsou uváděny mezi jinými královskými městy.

⁶⁵ TÝŽ, *Organizace a skladba*, s. 18, 60. Srvn. TÝŽ, *Husitská revoluce IV*, s. 39, 41.

⁶⁶ TÝŽ, *Husitská revoluce I*, s. 400.

⁶⁷ TÝŽ, *Husitská revoluce III.*, s. 301.

⁶⁸ „... *assumpsimus, acceptavimus et presentibus assumimus et acceptamus ipsamque civitatem inter civitates regias ad mensam, proprietatem et cameram regalem Boemie...*“. CIM III, str. 144–147, č. 93. Opis listiny se nachází v SOKA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 96v.

pravomoci královského podkomořího. Již druhý den po vydání tohoto privilegia, 19. prosince 1436, vysadil královský hofrychtěř Matyáš z Chlumčan spolu s komorním písařem Martinem z Mirovic v Prachaticích novou městskou radu (jednalo se o 12 konšelů a 10 obecních starších), přičemž údajně došlo i k založení (nedochovaných) sirotčích knih, z nichž byl později zápis o sázení rady opsán do pamětní knihy.⁶⁹

Zikmund Lucemburský po svém přijetí v Jihlavě v létě r. 1436 nešetřil vděkem a bývalá husitská města si zavazoval různými výsadami. Prachatice nebyly jediným městem, kterému se Zikmund Lucemburský za slíbenou věrnost odvděčil povýšením mezi města královská – stejné štěstí potkalo i již zmiňovaný Český Brod a samozřejmě v průběhu husitských válek postupně vznikající město Hradiště hory Tábor. Povýšení města na město královské nebylo v Českém království příliš častou záležitostí,⁷⁰ a proto hned trojí povýšení v letech 1436–1437 představuje do značné míry výjimečnou situaci, která přímo vybízí k bližšímu prozkoumání a komparaci osudů těchto tří měst.

Vývoj města Tábora je neobyčejně specifický a vyplývá především ze způsobu jeho vzniku a z jeho mimořádného postavení během husitské revoluce. Je nutno podotknout, že ačkoliv město Tábor *de facto* existuje již od r. 1424 (dle názoru J. Kejře), skutečný právní status města je mu přiznán až Zikmundovým privilegiem z 25. ledna 1437. Touto listinou (jejímuž vydání předcházely rozsáhlé úmluvy z října r. 1436) si Tábor mj. vydobyl i povýšení mezi královská města, městské právo Většího města Pražského a další hospodářské a správní výsady.⁷¹ Je tedy patrné, že osud živelně se rodícího Tábora (zejména jeho souběžné vyzdvižení na město a přijetí mezi královská města a dále pak absence předchozí vrchnosti) je příliš jedinečný a ke komparaci se zbylými dvěma městy nepříliš vhodný.

Naopak osud Českého Brodu se v mnohém podobá Prachaticím. Původně trhovou osadu na tzv. trstenické stezce založil pravděpodobně biskup Jan I. v první polovině 12. století. Prosperující osada byla r. 1268 vyzdvižena na město, které až do husitských válek patřilo pražskému biskupství, resp. arcibiskupství. V dubnu r. 1421 bylo nicméně toto město (které po bitvě u Vyšehradu obsadil Zikmund Lucemburský) dobyt Pražany, kteří jej začlenili do svého svazu. Od r. 1424 pak Český Brod náležel do svazu sirotčích vojsk. Ačkoli byl Český Brod podmaněným poddanským městem, podařilo se mu stejně jako Prachaticím

⁶⁹ Alespoň se tak píše v daném zápise malé pamětní knihy. SOKA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 97v.

⁷⁰ V 15. století je k r. 1482 známo povýšení Velvar, r. 1498 Rokycan (dočasně), r. 1500 Vyšehradu (dočasně), v letech 1509–1510 je vyzdvižen i Tachov a Příbram (byť poslední jmenovaná opět jen dočasně) atd. Více srvn. MACEK, *Jagellonský věk. 3. Města*, s. 21–23.

⁷¹ KEJŘ, Jiří, *Vznik městského zřízení v Táboře*, in: Tábor a husitská revoluce (zvláštní číslo Jihočeského sborníku historického), 1971, s. 42–44.

v průběhu bojů získat pozici takřka královského města.⁷² Po ukončení bojů nechtěli měšťané nově nabytou autonomii ztratit (obzvláště když hrozilo předání města do šlechtických rukou), a tak se po jihlavském holdu úspěšně pokusili získat Zikmundův příslib k povýšení svého města na město královské. Král Zikmund svůj slib dodržel a v prvních třech měsících r. 1437 vydal Českému Brodu tři privilegia, která město po právní stránce pevně zabezpečila. Významná je zejména druhá listina ze 4. února 1437, jíž bylo město povýšeno mezi svobodná města královská a podřízeno moci královského podkomořího Jana z Kunvaldu.⁷³ Ten vydal 22. února 1437 listinu, v níž upravoval finanční vztahy města ke královské komoře a v níž zároveň píše, že král město vyňal z arcibiskupství a přiřadil ke komoře. Listinou ze 13. března 1437 pak byl Českému Brodu udělen městský znak – v modrém poli stříbrná hradební zeď s otevřenou branou, nad ní věž a po jejích stranách císařský a český erb!⁷⁴

V následujících letech se ovšem osudy Prachatic a Českého Brodu rozcházejí. Zatímco Český Brod si status královského města udržel a stal se pevnou součástí královské komory,⁷⁵ Prachatice se z nově nabytého postavení radovaly jen několik měsíců – do 1. června 1437, kdy Zikmund Lucemburský Prachatice zastavil Janu Smilovi z Křemže za 2500 kop grošů s výminkou přednostního práva výkupu.⁷⁶ Jak již bylo naznačeno výše a jak bude ještě podrobně rozebráno, Prachatice se od té doby staly předmětem mnoha zástav a prodejů, a to do té míry, že se mnoho badatelů domnívalo, že opět brzy poklesly mezi poddanská města. Nezbyvá než se ptát, proč dvě města, tolik si podobná svým vývojem během husitských válek, nakonec měla v průběhu 15. století tak odlišné osudy?

Při hledání možné odpovědi musíme svou pozornost obrátit k původním vrchnostem obou měst (tedy k vyšehradské kapitule, resp. proboštovi v případě Prachatic a k pražskému biskupství, resp. arcibiskupství v případě Českého Brodu) a k fenoménu tzv. zakladatelských práv, kterými se zatím nejobširněji zabíral V. Vaněček.⁷⁷ Vaněček definuje zakladatelská práva jako specificky česká práva (která se ovšem často dostávala do rozporu s právem kanonickým), na základě kterých příslušely zakladateli církevní instituce a jeho dědicům jisté nároky, především v oblasti majetkové a správní. Optikou těchto tzv. zakladatelských práv

---

⁷² ŠMAHEL, *Husitská revoluce I*, s. 400.

⁷³ CIM III, s. 181–182, č. 108. Stejně jako prachatictí měšťané argumentují i Českobrodští ztrátou předchozí vrchnosti. Znění obou listin je do značné míry zcela totožné; jistou odchylku v českobrodské listině představuje dispoziční sloveso „*incorporavimus et incorporamus*“, které se v prachatické listině nevyskytuje.

⁷⁴ DVORÁK, Miloš, *Českobrodská privilegia císaře Zikmunda z roku 1437*, *Minulost Českobrodsko*, sv. 3, 1998. Popis erbu se nachází na s. 6.

⁷⁵ MACEK, *Jagellonský věk. III. Města*, s. 21.

⁷⁶ CIM III, s. 209–212, č. 119.

⁷⁷ VANĚČEK, Václav, *Základy právního postavení klášterů a klášterního velkostatku ve starém českém státě (12.–15. stol.): (Zakladatelská práva – pozemková vrchnost – Imunita)*, Praha 1933.

zůstává majetek, darovaný církevní instituci k zajištění její životaschopnosti, dědičně ve vlastnictví zakladatele a církevní instituci je předán pouze k užívání. Zakladatel pak má mj. právo svůj „dar“ instituci opět odejmout a využít jinak. Česká knížata, resp. čeští králové byli již od počátku nejvýznamnějšími zakladateli církevních institucí na našem území. Z pozice dědičného zakladatele se pak v době finanční potřeby často uchýlovali k odejmutí, zastavení či výměně svého původního nadání, byť většinou za náhradu.⁷⁸ Tento jev se stává masovějším především v době husitských válek a to zásluhou Zikmunda Lucemburského, který tímto způsobem kryl část svých finančních potřeb.⁷⁹ S tímto názorem polemizuje ve své nedávno vydané práci o církevních zástavách Zikmunda Lucemburského Stanislav Bárta. Na základě hloubkové analýzy Zikmundovy zástavní činnosti odmítá Vaněčkův názor o libovolné a neomezené manipulaci církevním majetkem vlastníkem zakladatelských práv. Koncept těchto práv nepopírá, ale doplňuje, že k nakládání s majetkem své fundace musel mít vlastník zakladatelských práv dobrozdání dané církevní instituce a musel jí také zajistit nějakou formu kompenzace.⁸⁰ Z tohoto důvodu pak dochází k závěru, že masové zastavování církevního zboží Zikmundem Lucemburským v letech 1420–1422 bylo i v Čechách jevem bezprecedentním a kvalitativně novým. Zikmundovo odvolání církevních zástav r. 1422 pak považuje nikoli za pouhý formální akt, ale za skutečný pokus o nápravu vymknutého stavu věcí.⁸¹ Opětovně užívané zastavování majetků církevních fundací v letech 1436–1437 (které často sloužilo k vyrovnání právního a reálného stavu držby majetku po šlechtických záborech církevních statků) pak dle Bárty nastolilo nový přístup panovníků k finančnímu využívání církevního zboží.⁸²

Jedním z možných důvodů, proč si Český Brod uchoval status královského města, je právě jeho původní příslušnost do majetků pražského biskupství, resp. arcibiskupství. Otázkou, zda se (na rozdíl od ostatních církevních institucí) na statky pražského arcibiskupství

---

⁷⁸ VANĚČEK, *Základy právního postavení klášterů. I. Zakladatelská práva*, s. 42.

⁷⁹ Tamtéž, s. 44. Sekularizaci církevního majetku za husitské revoluce se v 80. letech podrobně zabýval J. Čechura (zejména ve své dizertační práci). Jeho tezí mj. je, že sekularizace (katolická i kališnická!) po r. 1419 završuje předchozí dlouhodobý vývoj. Argumentuje např. praxí Václava IV., který zastavoval své příjmy z klášterní berně či přímo některé klášterní majetky. Srvn. alespoň ČECHURA, Jaroslav, *Sekularizace církevních statků v husitské revoluci a některé aspekty ekonomického a sociálního vývoje v Čechách v době pozdního středověku*, HT 9, 1986–1987, s. 91–100. Naopak moravským klášterům se sekularizace majetku během husitské revoluce v takovém rozsahu jako v Čechách vyhnula. Významná však byla ztráta církevního majetku v poslední třetině 15. století, kdy docházelo k častému postupování zakladatelských práv ke klášterům panovníkovi nakloněné šlechtě. Srvn. BOROVSKEÝ, Tomáš, *Vztahy královských měst a venkovských klášterů na Moravě v pozdním středověku*, in: NODL, Martin (ed.), *Sociální svět středověkého města*, Colloquia mediaevalia Pragensia 5, Praha 2006, s. 226.

⁸⁰ BÁRTA, Stanislav, *Zástavní listiny Zikmunda Lucemburského na církevní statky (1420–1437)*, Brno 2016, s. 62.

⁸¹ Tamtéž, s. 59–65.

⁸² Tamtéž, s. 78–82.

a pražské svatovítské (katedrální) kapituly vztahovala královská zakladatelská dispozice, necháme v tuto chvíli stranou.⁸³ Český Brod se jakožto husity ovládané město vyhnul vlně prvotních Zikmundových zástav v letech 1420–1422. Po svém povýšení na královské město r. 1436 byl vyňat z komory pražského arcibiskupství, což by ale teoreticky bylo možno interpretovat jako faktické zcizení města do královské komory. Ovšem vzhledem k tomu, že pražské arcibiskupství nebylo až do r. 1561 obsazeno a jeho majetky byly rozchváčeny, nebylo **komu** město při případné majetkové revizi⁸⁴ vracet. Český Brod pak měl to štěstí, že ani jako komorní majetek nebyl Zikmundem ani dalšími panovníky zastaven, a proto se i v následující době těšil z postavení královského města.

Zikmundových zástav naopak nezůstal ušetřen majetek vyšehradské kapituly, založené v druhé polovině 11. století knížetem Vratislavem II. Ozvuk zakladatelských práv je patrný mj. v listině Václava IV. z r. 1407 týkající se provozu na jihočeských obchodních cestách, v níž Václav označuje Prachatice (vedle královských měst Písku a Vodňan) za „naše město“, ačkoli, jak víme, město samo náleželo vyšehradskému proboštovi.⁸⁵ Tím, kdo se rozhodl využít prachatické statky jako rezervoár svých finančních prostředků, byl ale až Václavův nástupce, Zikmund Lucemburský. Král Zikmund jakožto dědic vyšehradských zakladatelských práv kapitulní majetkovou základnu bez rozpaků a bez náhrady využíval a rozprodával, přičemž kapitule a proboštovi pouze vymíňoval právo dané nemovitosti opět vykoupit.⁸⁶ I na Zikmundovo nakládání s proboštskými Prachaticemi (na myslí máme především zástavu z r. 1437) musíme tedy pohlížet především z tohoto hlediska. Ostatně v arenze pověřovací listiny papeže Alexandra VI. z r. 1502 je výslovně uvedeno, že v minulých časech zcizovali čeští králové mnohé církevní majetky a statky, včetně města Prachatice, které ale (z pohledu kanonického práva) náležejí přímému vlastnictví vyšehradského proboštsství...⁸⁷ Nabízí se ovšem otázka, proč Zikmund Lucemburský

---

⁸³ Vaněček tvrdí, že král tuto možnost neměl. Srvn. VANĚČEK, *Základy právního postavení klášterů. I. Zakladatelská práva*, s. 49. Naproti tomu Bárta ve svém vyčerpávajícím přehledu Zikmundových zástavních listin uvádí i zboží arcibiskupská, která Zikmund Lucemburský taktéž zastavil. Srvn. BÁRTA, *Zástavní listiny*, s. 162, 188, 194.

⁸⁴ Revizní komise, která zkoumala Zikmundovy zástavy církevního a komorního zboží, zasedala v letech 1453/54. Viz AČ I, s. 493–546; AČ II, s. 175–208, 444–481.

⁸⁵ CIM II, str. 1078–1079, č. 816.

⁸⁶ RUFFER, Vojtěch, *Historie Wyssehradská, neb, Wyprawovánj o hradu, o kapitole [sic] a městu Hory Wyssehradu u Prahy w králowstwji Českém*, Praha 1861, s. 201. Na s. 202 se Ruffer ovšem dopouští omylu, když konstatuje, že Prachatice zastavil Zikmund Lucemburský Rožmberkům. Nechal se v tomto případě oklamat falzem z r. 1421, které si na Prachatice a Volary nechal vyhotovit Oldřich II. z Rožmberka a o kterém ještě bude zmínka. Viz CIM III, s. 26, č. 19.

⁸⁷ „... quod olim retroactis temporibus diversi Boemie reges quam plura bona, res, possessiones et castra ecclesiarum regni Boemie et inter alia castrum Prachatice dicte diocesis, quod de iure directi dominii ad preposituram ecclesie Vicegradensis eiusdem diocesis pertinet, alienarunt;...“ CIM III, s. 1010, v poznámce č. 577.

Prachatice tedy vůbec povyšoval mezi města královská, pokud s nimi mohl i tak v podstatě volně manipulovat. Odpověď není jednoznačná, ale svou roli zřejmě sehrála osobní angažovanost prachatických měšťanů toužících po vyzdvižení města, snaha o právní ochranu Prachatic před možnou uzurpací ze strany majetkuchtivých šlechticů, dále významné postavení Prachatic v rámci táborsko-píseckého svazu a v neposlední řadě i snaha „odvděčit se“ husitskému městu, které Zikmunda Lucemburského přijalo za dědičného krále a holdovalo mu. Nezapomeňme, že Zikmund různými výsadami (zejména hospodářského rázu) obdařoval i ostatní husitská města, která mu v Jihlavě r. 1436 slíbila poslušnost. Ostatně Zikmund Lucemburský ještě v prosinci r. 1436, kdy byla vydána povyšovací listina, nejspíše ani nevěděl, jak s Prachaticemi v budoucnu naloží...

2.4 Zástavy města Prachatic v průběhu 15. století⁸⁸

O první zástavě města v červnu r. 1437 již padla zmínka – král Zikmund zastavil město Prachatice a k němu náležející vesnice zbohatlému zemanovi a bývalému táborskému hejtmanovi Janu Smilovi z Křemže⁸⁹ a to za částku 2.500 kop grošů českých.⁹⁰ Prachatickou zástavu postoupil Zikmund Janu Smilovi výměnou za hrad Dražice, ležící nedaleko nově vzniklého Tábora, který od Jana Smila odkoupil – snad aby dal dostatečně důrazně najevo svou královskou přítomnost i poblíž místa, které bylo v uplynulých letech jedním z hlavních míst protikrálovské a náboženské revolty. Kromě Prachatic obdržel Jan Smil z Křemže i několik vesnic zlatokorunského kláštera a také vyšehradského kanovníctví.⁹¹ Jak se domnívá J. Polách, byly Prachatice jedním z majetkových cílů Jana Smila z Křemže již za husitských válek. Spolu s panstvím Hus, které Jan Smil držel již od r. 1420, mu totiž umožnily ovládnutí značné části Zlaté stezky, což s sebou přinášelo nemalou finanční prosperitu.⁹²

Z nově nabytého majetku se ovšem Jan Smil z Křemže dlouho netěšil. Jeho majetkový vzestup sledoval se značnou nelibostí jeho mocný soused a bývalý pán, Oldřich II. z Rožmberka. Ten si činil nároky především na vesnice zlatokorunského kláštera,⁹³ zastavené Janu Smilovi, ovšem záslusk měl také na Prachatice a další Smilovy statky. Pravděpodobně

---

⁸⁸ Přehledné shrnutí zástavních držitelů města Prachatic po husitských válkách, které je jedním z dílčích výsledků této kapitoly, znázorňuje Tabulka 1 v příloze práce.

⁸⁹ Monografii o tomto původně rožmberském služebníkovi vydal nedávno POLÁCH, Jaroslav, *Jan Smil z Křemže. Život táborského hejtmana a loupeživého rytíře*, České Budějovice 2011.

⁹⁰ CIM III, str. 209–212, č. 119.

⁹¹ RYNEŠOVÁ, Blažena (ed.), *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka I*, s. 218, č. 326 (v poznámce).

⁹² POLÁCH, *Jan Smil z Křemže*, s. 37. Je proto pravděpodobné, že zástavu konkrétně Prachatic si za své služby Zikmundovi vymínil sám Jan Smil z Křemže.

⁹³ Ostatně kvůli těmto vesnicím byl Oldřich z Rožmberka ve sporu s Prachaticemi již v letech 1436–1437. Srvn. RYNEŠOVÁ (ed.), *Listář a listinář I*, s. 207–208, č. 308; s. 208, č. 309.

koncem r. 1438 proto vylákal Jana Smila z Křemže pod záminkou schůzky na Český Krumlov, kde ho nechal uvěznit a po mnohaletém věznění, vymámení zástavních listin na Smilovy majetky a několika dalších peripetiích nakonec r. 1447 i popravit.⁹⁴ Již během Smilova zatčení se však Prachatic zmocnil rytíř Jan Řitka ze Sedlce.⁹⁵ Po jeho smrti (r. 1443) získal Prachatice pro sebe konečně Oldřich II. z Rožmberka. Podle Starých letopisů českých je měl r. 1444 dobýt a poté jim vládnout.⁹⁶ Je však možné, že město ovládl již o rok dříve, ihned po smrti Jana Řitky ze Sedlce, poněvadž 19. srpna 1443 datuje právě v Prachaticích svůj list Janovi z Lobkovic a na Hluboké.⁹⁷

Oldřich z Rožmberka se ovšem musel vypořádat s majetkovými nároky jak synů Jana Řitky ze Sedlce,⁹⁸ tak i se stále vězněným Janem Smilem z Křemže a s jeho syny. Janu Smilovi přislíbil propuštění, pokud na něj Jan převede svůj majetek a zaplatí 1 000 kop grošů. V červenci r. 1444 skutečně získal Oldřich z Rožmberka od Jana Smila z Křemže a jeho synů čtyři zápisné listiny na hrad Hus, město Prachatic, vesnice zlatokorunského kláštera a vyšehradské kapituly a na městečko Volary.⁹⁹ Jan Smil z Křemže ovšem přesto propuštěn nebyl a pod vykonstruovanou záminkou byl opět uvržen do vězení a nakonec r. 1447 popraven. Následný spor se Smilovými syny ukončil až správce Českého království, Jiří z Poděbrad, který r. 1455 nařídil Oldřichovu nástupci, Jindřichovi IV. z Rožmberka, zaplatit synům Jana Smila z Křemže 1 500 kop grošů českých jako odškodné.¹⁰⁰

K 1. květnu r. 1444 je dále datována listina Oldřicha z Rožmberka, dochovaná jako opis v nejstarší prachatické městské knize, v níž Rožmberk uvádí, že od bratří Macha, Mikoláše a dalších ze Sedlce „koupil“ město Prachatice.¹⁰¹ Touto dobou již ale Oldřich Prachatice pravděpodobně držel – nejspíše nebudeme daleko od pravdy, domyslíme-li si, že

---

⁹⁴ POLÁCH, *Jan Smil z Křemže*, s. 41–44.

⁹⁵ Nejpozději r. 1441 – dle Starých letopisů českých se Janek Sedlecký z Prachatic tohoto roku spolu s dalšími rytíři účastnil dobytí hradu Husí. PALACKÝ, František (ed.), *Scriptorum rerum Bohemicarum Tomus III. / Starý letopisové česstj od roku 1378 do 1527, čili pokračování v kronikách Přibjka Pulkawy a Benesse z Hořowic, z rukopisů starých vydané*, Praha 1829, s. 123. O tom, že se jednalo patrně o násilný zábor Prachatic, svědčí zpráva Oldřicha II. z Rožmberka o výsledku Jana Smila z Křemže. Viz RYNEŠOVÁ (ed.), *Listář a listinář II*, s. 395–398, č. 458.

⁹⁶ PALACKÝ (ed.), *Scriptorum rerum Bohemicarum Tomus III.*, Praha 1829, s. 135.

⁹⁷ AČ IV, s. 399, č. 3.

⁹⁸ Jan Řitka ze Sedlce tedy buď měl svůj zábor Prachatic právně ošetřen, nebo se Oldřich z Rožmberka rozhodl finančně „odškodnit“ nežádoucí konkurenci, a své nově nabyté zboží tak po všech stránkách pevně právně zabezpečit, aby jeho držba Prachatic nebyla napadnutelná.

⁹⁹ RYNEŠOVÁ, (ed.), *Listář a listinář II*, s. 395–398, č. 458.

¹⁰⁰ POLÁCH, *Jan Smil z Křemže*, s. 42–44.

¹⁰¹ Fakticky se však mohlo jednat pouze o koupi zastaveného majetku, nebo o finanční odškodnění Řitkových synů (srvn. pozn. č. 98). CIM III, s. 235–237, č. 137. Opis je dochován v nejstarší prachatické městské knize, SOKA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, i. č. 51, f. 103r.

město zabral násilím a zmíněné syny Jana Řitky ze Sedlce k prodeji přinutil a odškodnil blíž neznámou sumou peněz.

Oldřich z Rožmberka dozajista hodlal nově nabyté Prachatice trvale připoutat ke svému dědičnému majetku. Situaci mu ovšem komplikovala původní právní a v jistém smyslu stále trvající příslušnost Prachatic k vyšehradskému probošství, které dle kanonického (a snad i zemského?) práva bylo právoplatným vlastníkem prachatického zboží. Svědčí o tom odpověď písaře desek zemských Matěje, v níž Oldřichovi z Rožmberka sděluje, že Prachatice náležejí vyšehradskému probošství, a v jeho situaci (pravděpodobně již po ovládnutí města) mu radí, aby od vyšehradského probošta získal císařské zápisy na Prachatice a dále aby mu probošt vystavil dobrozdání, že dotčené statky Oldřich drží s jeho dobrou vůlí.¹⁰² Žádný podobný dokument se však nedochoval a lze pochybovat, že byl kdy vydán. Oldřich z Rožmberka se totiž nejspíše rozhodl vypomoci si k legálnímu držení Prachatic jiným způsobem...

Aby tedy jeho nároky na Prachatice byly zcela nesporné, nechal si Oldřich z Rožmberka vyhotovit falzum hlásící se k r. 1421, v němž mu král Zikmund Lucemburský zapisuje za 3 000 kop grošů českých města Prachatice a Volary se clem a veškerým příslušenstvím, a to za válečné výlohy, které Oldřich nesl během bojů s husity.¹⁰³ Od Oldřicha z Rožmberka to byl velice chytrý tah. Zástava zboží za finanční hotovost nebo válečnou pomoc nebyla v době propukající husitské revoluce ničím neobvyklým, a proto Oldřichovo falzum patrně nevzbuzovalo nedůvěru. Jeho neustálé pokusy o zisk Prachatic pak mohly být interpretovány jako legální nárok na své vlastní statky.

Ani v majetku Oldřicha II. z Rožmberka však Prachatice nezůstaly příliš dlouho. Je to téměř s podivem, uvědomíme-li si, jak značné úsilí Rožmberk na získání Prachatic vynaložil. Ze dne 16. dubna 1457 však pochází listina, jejímž prostřednictvím postupuje Oldřich II. z Rožmberka se svým synem Janem město Prachatice bratřím Janovi a Prokopovi z Rabštejna. Rabštejnům byly předány dvě zápisné listiny – listina císaře Zikmunda Oldřichovi z Rožmberka na Prachatice a Volary v hodnotě 3 000 kop grošů českých z r. 1421 (již víme, že se jedná o zmiňované falzum; zřetelně se ovšem ukazuje, že se Oldřichovi jeho tah zdařil a privilegium se jeho současníkům nejevilo jako podezřelé, a Oldřich se tak výhodně falza zbavil) a listina císaře Zikmunda Janu Smilovi z Křemže na Prachatice

---

¹⁰² CIM III, str. 211, č. 119 (list je přetištěn v poznámce); též AČ XXI, s. 29–300, č. 44.

¹⁰³ CIM III, s. 26, č. 19. Předchozím bádáním již bylo bezpečně prokázáno, že listina je falzem.

v hodnotě 2 500 kop grošů českých z r. 1437.¹⁰⁴ Důvodem tohoto prodeje bylo patrně množství dluhů, kterými byli Rožmberkové zatíženi, přičemž Rabštejnové patřili mezi významné rožmberské věřitele.¹⁰⁵

Je důležité uvědomit si, že ačkoliv Jan z Rabštejna, který prachatické zboží spravoval, byl v letech 1457–1473 vyšehradským proboštem, náležela prachatická zástava do majetku rodu Rabštejnů. Prachatice tedy nedržel z titulu vyšehradského probošta a ani se (pokud je nám známo) nijak nepokusil o jejich navrácení do proboštského majetku. Po Janově smrti r. 1473 zdědil Prachatice jeho mladší bratr Václav (Prokop zemřel pravděpodobně kolem r. 1470).¹⁰⁶ Václav z Rabštejna zemřel nejspíše r. 1479¹⁰⁷ a zanechal po sobě vdovu Kateřinu z Gutštejna a nezletilou dceru Mandelenu. Poručnictví nad Mandelenou a nad prachatickým majetkem vykonával Mikuláš Trpětský z Gutštejna († nejpozději r. 1480), blíže neznámý Kateřinin příbuzný, a také královský hejtman a poručník prachatického zboží Burian z Martic (Martinic), který za Václavova života býval prachatickým purkrabím.¹⁰⁸ Těmto mužům zaslal r. 1479 král Vladislav Jagellonský své pověření k ochraně „jeho“ (snad královského?) města s možností převést Prachatice na toho, kdo by k nim prokázal oprávněný nárok.¹⁰⁹ Burian z Martic pak jakožto královský poručník prachatického zboží r. 1481 převedl Prachatice na vdovu po Václavovi z Rabštejna, Kateřinu z Gutštejna. Kateřina ovšem nesměla Prachatice postoupit nikomu jinému než zpět královskému poručníkovi Burianovi z Martic nebo svému případnému novému manželovi a poručníkovi své nezletilé dcery Mandeleny.¹¹⁰

Následující majetkové převody Prachatic jsou velmi nejasné, především kvůli nedostatku pramenů, které by je širěji osvětlily. Kateřina z Gutštejna zemřela nejpozději r. 1486, neboť z 24. dubna tohoto roku pochází listina jejich synů Volfa a Smila z Janovic a na

¹⁰⁴ RYNEŠOVÁ, Blažena – PELIKÁN, Josef (eds.), *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka IV.*, s. 398–399, č. 578.

¹⁰⁵ KUBÍKOVÁ, Anna, *Oldřich II. z Rožmberka*, České Budějovice 2004, s. 137–139. O rožmberských dlužích u Rabštejnů vypovídá např. dlužní úpis na 1500 zlatých z r. 1457. Viz RYNEŠOVÁ, *Listář a listinář IV.*, s. 400–401, č. 579.

¹⁰⁶ KOZLER, David, *Prokop z Rabštejna – český diplomat pozdního středověku*, nepublikovaná bakalářská práce FF UK, Praha 2014.

¹⁰⁷ Tento rok uvádí jako nejzazší datum Václavova úmrtí J. Čelakovský ve III. díle *Codex iuris municipalis* – viz CIM III, s. 717. Přímo pro tento rok hovoří list blíže neznámého prachatického hejtmána Odolena z Chyš, který nabádá Budějovické, aby vyčkali příjezdu pana „Buriána poručníka.“ Míněn je patrně Burian z Martic, do r. 1478 prachatický purkrabí (viz dále), který se po smrti Václava z Rabštejna stal poručníkem prachatického zboží – AČ XXI, s. 203–204, č. 58. Ostatně r. 1478 byl Václav z Rabštejna ještě prokazatelně živ – AČ XXI, s. 410, č. 267.

¹⁰⁸ Viz k r. 1474, AČ VIII, s. 128–129, č. 647; k r. 1475 AČ VIII, s. 156, č. 714, k r. 1478 AČ IX, s. 231–232, č. 919. Zmínka o poručnictví nad Mandelenou je zachycena v nálezu komorního soudu ve sporu mezi Jindřichem z Rabštejna a Burianem z Martic z r. 1480. Srvn. AČ VII, s. 552, č. 350.

¹⁰⁹ SLÁMA, *Obraz*, s. 77–78. List je v knize přetištěn. Jeho opis by se měl dle Slámy nacházet v prachatickém archivu, v některé knize „opisů privilegii od desek zemských“, prozatím se nám jej však nepodařilo najít.

¹¹⁰ CIM III, s. s. 715–718, č. 422.

Rýzंबरce, které měla ze svého prvního manželství s Rackem II. z Janovic.¹¹¹ Z listiny vyplývá, že bratři drželi po smrti své matky prachatické panství, přičemž zapřísahají své nástupce, aby z vesnic náležejících k panství nevyváděli žádné nespravedlivé platy.¹¹² Byli si snad vědomi skutečnosti, že prachatický majetek dlouho požívat nebudou...?

Nejpozději na počátku roku 1488 se Prachatice ocitly opět v rukou Rabštejnů. Jako jejich držitel je uváděn Jindřich z Rabštejna.¹¹³ Ten je záhadnou postavou svého rodu. Starší bádání jej považovalo za syna zemřelého Václava z Rabštejna, čemuž však (jak správně postřehl již D. Kozler)¹¹⁴ nenasvědčuje zápis ze zasedání komorního soudu z 29. září 1480 v případě blíže neznámé rozepře mezi zmiňovaným Jindřichem z Rabštejna a Burianem z Martic, který byl poručníkem Václavovy nezletilé dcery Mandeleny.¹¹⁵ Vzhledem k tomu, že otázku Jindřichova původu nelze bezpečně zodpovědět, spokojíme se s konstatováním, že Jindřich byl patrně blízkým příbuzným zemřelého Václava z Rabštejna, a tak i legitimním dědicem prachatické zástavy.

Jakým způsobem však Jindřich z Rabštejna Prachatice získal od Smila Rýzmborského z Janovic, není příliš jasné. V inkriminované době se o odkoupení Prachatic zajímal i Vok z Rožmberka, který snad chtěl Prachatice koupit od Smila Rýzmborského za 3 000 kop grošů, s výminkou práva výkupu pro Jindřicha z Rabštejna.¹¹⁶

Prachatice však zůstaly v držbě Jindřicha z Rabštejna a po něm (nejpozději od r. 1492) i jeho syna Ladislava.¹¹⁷ Ten však velmi záhy, r. 1493, prachatické zboží z neznámých důvodů prodal nejvyššímu písaři Janovi z Roupova, kterému zároveň předal zápisné listiny císaře Zikmunda Lucemburského Oldřichovi II. z Rožmberka (falzum) a Janu Smilovi z Křemže.¹¹⁸ Jan z Roupova ovšem brzy zemřel a v lednu r. 1495 už je jako držitel Prachatic označován jeho syn, Václav z Roupova (Jan je touto dobou vzpomínán jako nebožtík).¹¹⁹

---

¹¹¹ JÁNSKÝ, Jiří, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, Domažlice 2009, s. 491.

¹¹² CIM III, s. 715–718, č. 422 (listina je otištěna v poznámce).

¹¹³ AČ XXI, s. 217–218, č. 106.

¹¹⁴ KOZLER, *Prokop z Rabštejna*, s. 93, pozn. č. 484.

¹¹⁵ AČ VII, s. 552, č. 350.

¹¹⁶ AČ XXI, 420–421, č. 287. Tato informace pochází z listu Bohuslava ze Švamberka panu Vokovi z Rožmberka, kterého Švamberk nabádá, aby napsal prachatickému poručníkovi Burianovi z Martic ohledně koupě Prachatic od Jindřicha z Rabštejna (fakticky však od Smila Rýzmborského z Janovic): „... *ale pište jemu panu Burianovi, ať s ním ale jedná, jakož pan Smil Rízmborský drží to zboží ve dvou tisících kopách, že vy panu Jindřichovi chcete na to puojčiti tři tisíc kop, a kdyby vám rok dal napřed věděti, aby své zase vyplatiti mohl; a ty tři tisíce aby vzal pan Jindřich od vás, když chce, a zámku hned postúpil a jistoty na to dosti učinil.*“ List je J. Kalouskem datován do let 1487–1491, my jej však můžeme poměrně bezpečně zařadit do r. 1487 – k odkoupení Prachatic Vokem z Rožmberka totiž nedošlo a na počátku r. 1488 je jako prachatický držitel jmenován Jindřich z Rabštejna (viz pozn. č. 113).

¹¹⁷ CIM III, s. 812–814, č. 483.

¹¹⁸ CIM III, 999–1016, č. 577 (listina je přetištěna v poznámce).

¹¹⁹ AČ XXI, s. 425, č. 295.

Zástavní držbu Prachatic mu pak 4. června 1501 na jeho žádost potvrzuje i král Vladislav Jagellonský.¹²⁰ Pravděpodobně ještě v říjnu téhož roku však Václav z Roupova odprodal své zástavní listiny na Prachatice Petrovi, Vokovi a Oldřichovi z Rožmberka.¹²¹ V majetku Rožmberků pak zůstaly Prachatice po celé 16. století.

Z předchozího vylíčení majetkových a právních peripetií vysvítá zcela zřetelně především jedna věc – Prachatice byly lukrativním zbožím, o které se vyplatilo bojovat a o které se také (zejména v případě Oldřicha II. z Rožmberka) nelitostně a všemi prostředky bojovalo. Příjmy plynoucí z výběru cla na Zlaté stezce musely tedy být i po částečném ochromení obchodního provozu během husitských válek dostatečně lákavé.¹²²

Nyní se ovšem musíme navrátit k původní otázce, kterou jsme si položili – a to, zda zmiňovanými zástavami Prachatic opět poklesly mezi poddanská města, nebo zda si přesto zachovaly status města královského, byť zastaveného. Jaký postoj tedy zaujímal město Prachatice k výše nastíněným událostem a jak se stavělo ke svým (často se měnícím) novým pánům?

2.5 Prachatičtí měšťané v zástavních časech

Jak reagovali prachatičtí měšťané na první zástavy, není zřejmé, neboť nám k tomu schází jakýkoli pramenný materiál. První vodítko nabízí až listina Oldřicha II. z Rožmberka z r. 1444, v níž rožmberský velmož uvádí, že mu prachatičtí „... *měšťané i všecka obec slíbili sú a sľubujú ... jakožto pánu svému věrnost, poddanie a poslušensťvie i človečenství...*“¹²³ Oldřich jim na oplátku slíbil, že je zachová při jejich dosavadních právech a při právech měst královských. Zavazuje se dodržovat kompaktáta a povoluje měšťanům i nadále přijímat podobojí. V listině je také stanoven roční feudální úrok (údajně stejný jako za Jana Řitky ze Sedlce) – 10 kop grošů na sv. Jiří a stejná suma na sv. Havla. Zdá se, že město Prachatice *de*

---

¹²⁰ AČ XVIII, s. 261–262, č. 436.

¹²¹ CIM III, str. 999–1016, č. 577 (listina je přetištěna v poznámce). Datace prodeje Rožmberkům byla znejistěna rozporuplnými informacemi z prachatických městských knih. V jedné z nich je totiž uvedeno, že za Roupovských postihl Prachatice požár (SOKA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha II tzv. velká*, sign. II–3, f. 89r), přičemž na jiném místě v této knize je uvedeno, že Prachatice hořely r. 1507 (f. 34v). Tím bylo zmateno i mnoho badatelů, kteří za datum prodeje Prachatic Rožmberkům označili rok 1507 (např. Sláma, *Obráz*, s. 80). K prodeji však prokazatelně došlo r. 1501 (svědčí o tom i následné vyjednávání Petra z Rožmberka s papežským legátem a vyšehradským proboštem – viz dále). Záhadu rozlouskl až Václav Starý, který si všiml, že uváděné denní datum požáru, čtvrtek sv. Havla, nesedí k r. 1507, ani k r. 1501. Denní datum však nebere jako spolehlivé (ostatně zmiňované pamětní zápisy byly zapsány dlouho po těchto událostech) a za nejpravděpodobnější dobu požáru Prachatic určil rok 1501, kdy bylo město ještě v rukou Václava z Roupova. Srvn. STARÝ, Václav, *Listina Jana Lucemburského z roku 1323 a požár města Prachatic*, Zlatá stezka 6, 1999, s. 167–169.

¹²² Srvn. podkapitulu 2.4.

¹²³ CIM III, s. 235–237, č. 137.

iure zůstalo zastaveným městem královským (viz odkazy na formální zachování práv měst královských), nicméně *de facto* začalo pozvolna fungovat jako město poddanské, které slibuje svému pánovi poslušnost a človecenství a odvádí mu stanovený úrok. Analogické listiny (byť nedochované) lze i díky krátké poznámce o Janu Řitkovi ze Sedlce předpokládat i pro předchozí zástavní držitele Prachatic.

Oldřich z Rožmberka sám bezpochyby vnímal město Prachatice jako své vlastní a přistupoval k němu patrně podobně jako k jiným jemu náležejícím poddanským městům. Svědčí o tom i palác, který si ve městě nechal zbudovat – symbolicky tak ovládl městský prostor a dal najevo, kdo je zde skutečným pánem.¹²⁴ Ohledně lokalizace rožmberského paláce se dlouho vedly spory. Většina badatelů jej umisťovala do různých rohů prachatického náměstí, v nedávné době však V. Starý přesvědčivě dokázal, že palác je nutno hledat u tzv. Horní brány, z níž vycházela cesta směrem na Písek.¹²⁵ Nesporným dokladem pro toto tvrzení je mladší přípisek v prachatické malé pamětní knize u listiny z r. 1544, jíž Petr z Rožmberka povoluje prachatickým měšťanům zastavět volnou stavební plochu u rožmberského hradu.¹²⁶

První zmínku o vlastní aktivitě prachatických měšťanů nám však přináší až listina krále Ladislava Pohrobka z července r. 1454, kterou král (bezpochyby pod vedením zemského správce Jiřího z Poděbrad) na vlastní žádost purkmistra, konšelů, přísežných a celé obce „*města našeho Prachatického*“ potvrzuje privilegium Zikmunda Lucemburského, kterým byly Prachatice vyzdviženy mezi města královská. Proklamuje a stanovuje také neporušitelnou stálost tohoto privilegia.¹²⁷ Prachaticí si dozajista uvědomovali silné nebezpečí opětovného poklesu mezi poddanská města, které se kvůli kontinuální zástavě stávalo velice reálným, a tato konfirmační listina bezesporu představuje jejich odhodlání setrvat ve stavu měst královských. Proč k první konfirmaci Zikmundova privilegia došlo až o téměř 20 let později je nasnadě – v době interregna nebylo jednoduše koho o potvrzení požádat. Další konfirmační listina (téhož privilegia) na sebe nenechala dlouho čekat – v prosinci r. 1458 ji na prosby prachatických měšťanů vydal Jiří z Poděbrad. Znění této listiny

---

¹²⁴ První zmínka o rožmberském hradu či paláci pochází z r. 1448 a zachytil ji ve svém díle rožmberský archivář Václav Březan. Srvn. KUBÍKOVÁ, Anna, *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah od Václava Březana. VII. kapitola – Oldřich II. z Rožmberka*, České Budějovice 2005, s. 40.

¹²⁵ STARÝ, Václav, *Kdy se změnilý rozměry prachatického náměstí?* Zlatá stezka 9, 2001–2002, s. 261–265. Viz též PARKMAN, *Příspěvek archeologie*, s. 36. Palác byl později darován Vilémem z Rožmberka prachatickým měšťanům.

¹²⁶ SOKA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 105v.

¹²⁷ CIM III, s. 294–295, č. 169. Opis listiny i s českým překladem se nachází v SOKA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 98r.

je již opatrnější, z textu mj. mizí obrat „město naše“ a Prachatičtí jsou pouze povšechně označeni za „věrné naše milé.“¹²⁸

V době, kdy se město Prachatice nacházelo v zástavě Rabštejnů, můžeme přesto pozorovat patrný vývoj, vedoucí pozvolna k faktickému sestupu mezi poddanská města. Jan z Rabštejna potvrzuje purkmistru, rychtáři a konšelům „města svého“ listiny svých předchůdců ve funkci vyšehradského probošty;¹²⁹ v Prachaticích také ke konci života velmi často pobýval (natolik, že Prachatice lze v této době bez rozpaků označit za jeho rezidenci – mj. zde také napsal svůj proslulý *Dialogus*) a v podstatě zde vystupoval jako regulérní svrchovaná vrchnost.¹³⁰

Další konfirmační listina (opět iniciovaná měšťany) pochází ze září r. 1479 a byla vydána králem Vladislavem Jagellonským na potvrzení všech předchozích privilegií, která byla Prachaticím udělena českými králi a vyšehradskými probošty.¹³¹ Tato privilegia k potvrzení si vybrali sami měšťané – jsou to tedy ta, která oni sami považovali za důležitá, snad z toho důvodu, že je vydali majitelé Prachatic a nikoli pouze jejich zástavní držitelé. Vladislav opět označuje Prachatice za „*město naše*“ a v závěru listiny apeluje především na vyšehradské probošty a královské podkomoří, aby zachovávali a hájili prachatické výsady. Apel na královské podkomoří snad naznačuje, že Vladislav Jagellonský považoval Prachatice za královské město – nezapomínejme ale, že patrně r. 1479 zemřel Václav z Rabštejna¹³² a budoucí osud města nebyl zřejmě příliš jasný. Město bylo spravováno královským poručníkem Burianem z Martic, a je proto logické, že právě tuto chvíli využili prachatičtí měšťané k „sebeřipomenutí“ – bezpochyby doufající v plné obnovení statusu královského města. I zmínka o vyšehradských proboštech je příznačná – nejen, že původně byli prachatickou vrchností, ale jejich práva na prachatické zboží v jisté, svým způsobem obtížně postižitelné formě trvala i nadále, po připojení Prachatic ke královským městům a především během neustálých zástav, jak bude ještě zmíněno dále.

Dalším způsobem, kterým Prachatičtí vyjádřili svou příslušnost ke králi a svůj královský status, byla finanční pomoc, kterou Vladislavovi Jagellonskému spolu s mnoha

---

¹²⁸ CIM III, s. 362–363, č. 211. Opis listiny i s českým překladem se nachází v SOkA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 98v.

¹²⁹ CIM III, s. 528–529, č. 304. Latinský opis listiny se nachází v SOkA Prachatice, fond AM Prachatice, sign. II–1, f. 79v–82v, český překlad f. 76v–78v.

¹³⁰ Data Janových pobytů v Prachaticích jsou snadno odvoditelná z datací jeho listů a listin – srvn. např. AČ VII, s. 345, č. 263; s. 350–351, č. 270; s. 364–369, č. 297–299, 302, 305, 309; s. 371, č. 313 (vše podzim r. 1468); s. 380, č. 332 (červen 1469); AČ V, s. 326, č. 21 (červenec 1471), s. 345, č. 54 (březen 1473).

¹³¹ CIM III, s. 683–684, č. 407. Opis listiny i s českým překladem se nachází v SOkA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 99r–100v.

¹³² I tato listina nepřímo hovoří pro námi zvolenou datací r. 1479!

dalšími královskými městy¹³³ poskytli „z piva vaření“ v březnu r. 1492. Vladislav jim za to slíbil nikdy více po nich takovouto pomoc nežádat – pravděpodobně se tedy jednalo o vysokou sumu.¹³⁴ Snad jako svého druhu „odměnu“ potvrdil pak v listopadu r. 1492 král Vladislav Prachatickým znovu jejich privilegia od českých králů a vyšehradských proboštů, tentokrát však s důrazem na hospodářské výsady města (sklad zboží, clo ze Zlaté stezky aj.).¹³⁵

Prachatičtí se pokusili udržet svou příslušnost ke komoře Království českého ve všeobecném povědomí i po stránce symbolické a reprezentační – r. 1493 jim totiž na jejich žádost a za jejich (blíže neznámé) věrné služby císař Fridrich III. (!) polepšil dosavadní městský znak (dva stříbrné zkřížené klíče v červeném poli – odkaz na vyšehradskou kapitolu) o stříbrného lva ve skoku doprava s otevřenou tlamou a vyplazeným jazykem – bezpochyby se jednalo o odkaz na český královský znak. Zároveň získaly Prachatice i právo pečetit červeným voskem.¹³⁶

Jistou dávkou autonomie si Prachatičtí i přes neustálé zástavy bezesporu zachovali, poněvadž u komorního či zemského soudu několikrát vystupovali sami za sebe, bez záštity zástavního pána. Stalo se tak např. kolem r. 1465, kdy vedli vítězný soudní spor se zlatokorunským opatem a s Netolickými ohledně obchodních práv na cestě z Pasova.¹³⁷ Podobně r. 1493, kdy ve sporu s Volfem z Janovic (bývalým prachatickým držitelem) o jistý dům v Prachaticích, který si Volf nárokoval, taktéž zvítězili.¹³⁸ Z blíže nespecifikovaných škod po nález, proti kterému se ubránil, pohnal Prachatické i Petr Kaplíř ze Sulevic, vimperský pán. Datace bohužel schází, z let Petrova života však můžeme usuzovat na roky 1467–1497/99.¹³⁹ Naopak, když r. 1510 vstoupil do soudního sporu s Prachaticemi Vilém z Byčic, byl jeho půhon nakonec zrušen, protože odporoval procesně-právnímu postupu

---

¹³³ Jednalo se o města Jaroměř, Kouřim, Nymburk, Nová Plzeň, České Budějovice, Domažlice, Stříbro, Tábor, Ústí n. Labem, Kutná Hora.

¹³⁴ CIM III, s. 807–808, č. 476. Opis listiny se nachází v SOkA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 101r.

¹³⁵ CIM III, s. 814–816, č. 484. Opis listiny se nachází v SOkA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 100r–101r.

¹³⁶ CIM III, s. 817–818, č. 486. Ještě zhruba v polovině 15. století byl prachatický znak odlišný. Na jednom z listů, které vyšly z prachatické kanceláře, se dochovala přitřesně originální pečeť v papíře, na níž je vyobrazen kalich s mečem po levé straně a kalich s žebříkem po straně pravé. Srvn. AČ XXI, s. 304, č. 54. K tomu viz PANGERL, Mathias, *Urkundenbuch des ehemaligen Ciestercienserstiftes Goldenkron in Böhmen*, Wien 1872, s. 692; ČAREK, Jiří, *Městské znaky v českých zemích*, Praha 1985, s. 319–321.

¹³⁷ AČ XXI, s. 352, č. 150.

¹³⁸ AČ X, s. 462, č. 824.

¹³⁹ AČ XIX, s. 620, č. 24. K Petru Kaplíři ze Sulevic viz MODLITBOVÁ, Veronika, *Vimperk v pozdním středověku. Pramenná sonda k dějinám poddanského města*, nevydaná bakalářská práce FF UK, Praha 2014, s. 21–26. Petr Kaplíř ze Sulevic zemřel mezi lety 1497 a 1499.

(půhon měl být adresován prachatické vrchnosti – tedy Rožmberkům).¹⁴⁰ Prachatická obec samozřejmě vedla v rozličných záležitostech i samostatnou korespondenci (většinou se svými sousedy, především pány z Rožmberka),¹⁴¹ ale z té lze těžko usuzovat na právní status města, protože samostatně komunikovali prachaticí měšťané již v době před husitskou revolucí, kdy byli poddanými vyšehradského probošta.

Zajímavý doklad, svědčící pro příslušnost Prachatic ke královské komoře, přináší pro konec 15. století i velká pamětní kniha města Prachatic. K r. 1496 je v ní dochována zmínka o sázení městské rady královským podkomořím, což by mohl být bezpečný indikátor královského, byť zastaveného města. Je však možné, že se v tomto případě jedná o písářskou chybu v dataci. Do knihy totiž začalo být zapisováno až ve 2. čtvrtině 16. století, což je dostatečný časový odstup, který by takovouto chybu omlouval. Písař si s největší pravděpodobností spletl sázení městské rady královským hofrychtěrem r. 1436 po povýšení Prachatic na královské město, které je zachyceno v menší pamětní knize.¹⁴² Pro sázení městské rady královským úředníkem nebyl navíc r. 1496 – tedy v době rouповské zástavy – žádný důvod. Argumentace tímto zápisem v městské knize by tedy byla příliš sporná.

2.6 Nároky vyšehradského proboštví

Otázka, již jsme si na začátku kapitoly vytkli – totiž zda byly Prachatice po r. 1437 zastaveným královským městem, nebo zda častými zástavami opět poklesly mezi města poddanská, zdála by se v této chvíli poměrně snadno zodpověditelná. Ačkoli se Prachatice v dobách déle trvající zástavy pod jedním pánem (zejména za Oldřicha II. z Rožmberka a za Jana z Rabštejna) dostávaly *de facto* do poddanského postavení, tak *de iure* neustále platilo, že byly městem zastaveným. Kdykoli došlo k prodeji, jednalo se o prodej zápisných listin na Prachatice. Královská svrchovanost je patrná i z některých konfirmačních listin (Ladislava Pohrobka a Vladislava Jagellonského), v kterých jsou Prachatice označeny za „*město naše*“ (rozuměj královské), a dále pak v aktivitě směřující k udržení se v královském stavu, kterou v příhodných chvílích vyvíjeli sami měšťané (žádosti o konfirmaci privilegií, finanční pomoc atd.). Celou situaci však do značné míry komplikuje ještě jiný významný faktor. V předchozím textu jsme již zmínili, že v jisté, pro nás poměrně těžce postižitelné formě trvala i nadále vůči Prachaticím vlastnická práva vyšehradského proboštví. Pro toto tvrzení existuje hned několik dokladů, které si v následujícím textu představíme. Vlastnická práva

¹⁴⁰ AČ XIII, s. 223–225, č. 1555; s. 296–297, č. 1642; AČ XIX, s. 620, č. 24.

¹⁴¹ Viz např., AČ XXI, s. 304, č. 54; s. 352, č. 150; s. 356, č. 151; s. 430, č. 303; s. 434, č. 309.

¹⁴² SOKA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha II tzv. velká*, sign. II–3, f. 35v.

vyšehradského probošství k Prachaticím bezpochyby úzce souvisela s již zmiňovanými zakladatelskými právy a se zástavní činností Zikmunda Lucemburského. Když totiž Zikmund Lucemburský povýšil Prachatice na královské město a odňal je tak *de facto* vyšehradské kapitule, nestalo se to za náhradu, která byla do té doby víceméně obvyklá. Ještě důležitější bylo, že na rozdíl od Českého Brodu scházel v dispozici obrat o vynětí města z moci vyšehradské kapituly. Při bližším zkoumání zástavní listiny Zikmunda Lucemburského Janu Smilovi z Křemže na Prachatice z 1. 6. 1437 však zjistíme nesrovnalost zcela zásadního charakteru. Zikmund v této listině nezastavuje své „královské město“ Prachatice, nýbrž „*Prachatice město, ješto někdy slušalo k probošství Vyšehradskému!*“¹⁴³ Zdá se tedy, že na prachatickou zástavu budeme muset nově pohlížet jako na zástavu církevního majetku a nikoli královského města,¹⁴⁴ čemuž ostatně odpovídá i následný vleklý průběh této záležitosti v 15. století. Povýšení Prachatic na královské město tak buď vůbec nebylo bráno v potaz (s výjimkou samotných prachatických měšťanů, samozřejmě), nebo bylo s ohledem na vyšehradskou kapitulou (a její kdysi významné postavení?) považováno za protiprávní.¹⁴⁵ Je také možné, že pro Zikmunda Lucemburského byla zástava církevního zboží z nějakého důvodu výhodnější než zástava vlastního komorního majetku.¹⁴⁶ Ať tak, či onak, právě díky dikci zmiňované zástavní listiny z 1. 6. 1437 si tedy později vyšehradský probošt resp. kapitula mohli nárokovat právo výkupu svého zastaveného prachatického zboží zpět, což jim také bylo nakonec českými králi přiznáno. Nezapomínejme také, že kanonické právo pohlíželo na vlastnictví majetku jinak než česká „zakladatelská“ práva. Z pohledu římskokatolické církve tedy Prachatice nepřestaly být přímým majetkem vyšehradské probošství nikdy.

Právně-majetkovou příslušnost Prachatic k vyšehradskému probošství zdůrazňuje ve svém listu Oldřichovi z Rožmberka (pravděpodobně z r. 1444) již písař desek zemských Matěj, podle nějž je vyšehradské probošství právoplatným majitelem města.¹⁴⁷ Ačkoli r. 1455 povoluje Ladislav Pohrobek vyšehradské kapitule vydobývat nazpět své zcizené statky,

---

¹⁴³ CIM III, s. 209–212, č. 119.

¹⁴⁴ Tak to ostatně činí i BARTA, *Zástavní listiny*, s. 227. Není však jasné, zda si je Bárta vědom toho, že Prachatice byly ještě před svým zastavením povýšeny na královské město, protože tuto skutečnost ve svém přehledu neuvádí.

¹⁴⁵ J. Kotous ostatně uvádí, že ani současníci nepochybovali, že ke zcizení majetku vyšehradské kapituly došlo nezákonně, ale nikdo s tím nic nedělal... Viz KOTOUS, *K historickoprávnímu vývoji*, s. 34.

¹⁴⁶ S. Bárta kupříkladu dokládá, že Zikmund Lucemburský si při zástavách církevního zboží v letech 1436–1437 často vymíňoval, že ze zastavených církevních majetků poplynou královské komoře i nadále obvyklé příjmy. Srvn. BARTA, *Zástavní listiny*, s. 82. Zda to byl i případ Prachatic, však není možné určit, protože listina žádné takové ustanovení neobsahuje.

¹⁴⁷ CIM III, s. 211, č. 119 (list je přetištěn v poznámce).

obzvláště Prachatic,¹⁴⁸ byla reálná šance na úspěch mizivá. Přesto v rozličných listinách z druhé poloviny 15. století a počátku 16. století nacházíme více dokladů o tom, že přetrvávalo povědomí o původní příslušnosti Prachatic k vyšehradské kapitule (resp. proboštovi) a o možnosti jejich opětovného výkupu jak králem, kterým bylo město původně zastaveno, tak i vyšehradským proboštem.¹⁴⁹ Kupříkladu v závěru listiny Vladislava Jagellonského ze září r. 1479 apeluje král na své poddané a především na vyšehradské probošty a královské podkomoří, aby zachovávali práva a privilegia města Prachatic.¹⁵⁰ Další takový doklad pochází z r. 1487, kdy Vladislav Jagellonský povoluje nejvyššímu komorníkovi Království českého Jindřichovi z Hradce město Prachatice vyplatit ze zástavy. Zároveň ovšem ustanovuje, že z držení Jindřicha z Hradce smí Prachatice vykoupit pouze český král, nebo **vyšehradský probošt**.¹⁵¹ V listině Ladislava z Rabštejna z r. 1492, v níž jsou prachatickým měšťanům navráceny hospodářské výsady, jež jim byly uzmuty Ladislavovým otcem, jsou vyšehradští probošti, od nichž se Prachaticím dostalo četných privilegií, označeni jako „*páni dědiční*“, což opět naznačuje přetrvávající právní vazbu Prachatic na úřad vyšehradského probošta.¹⁵² Jaromír Čelakovský dokonce v třetím svazku svého kodexu městských práv označuje vyšehradskou kapitolu za majitelku Prachatic a uvádí, že r. 1495 si kapitula, nespokojena s neustálými zástavami Prachatic, vymohla na králi Vladislavovi slib, že Prachatice již vícekrát nezastaví a naopak jí je dovolí vyplatit.¹⁵³ K tomu ovšem nedošlo. Když se pak Prachatice po dalších majetkových převodech dostaly na počátku 16. století do držby Rožmberků, obával se Petr z Rožmberka, že jeho držba Prachatic (které získal od Václava z Roupova) není dostatečně právně zakotvena a že odporuje kanonickému právu. Proto prostřednictvím jistého dr. Balba o této záležitosti vyjednával s papežským legátem

---

¹⁴⁸ RUFFER, *Historie Wyssehradská*, s. 212. Stejně tak i ČUMLIVSKI, Denko, *Vyšehradská kapitula od založení do poloviny 19. století*, in: STÁTNÍKOVÁ, Pavla (ed.), *Vyšehrad. Historické podoby*, Praha 2000, s. 55. Jak ostatně píše V. Ruffer na s. 201, Zikmund Lucemburský často zastavoval kapitulní majetky s tím, že kupující jsou povinni dané zboží kapitule vrátit, pokud jej kapitula či probošt vyplatí!

¹⁴⁹ Odnímání majetku církevní instituce jejím zakladatelem bez náhrady se v průběhu 15. století vyskytovalo stále častěji; daná instituce ovšem většinou získala právo „své“ zcizené statky opět vykoupit. Více VANĚČEK, *Základy právního postavení klášterů. I. Zakladatelská práva*, s. 45–46.

¹⁵⁰ CIM III, s. 683–684, č. 407. Již jsme se v souvislosti s touto listinou zmiňovali, že byla vydána pravděpodobně v době po úmrtí Václava z Rabštejna, kdy zřejmě nebylo jasné, jak bude s městem dále naloženo. Proto má své opodstatnění zmínka o vyšehradských proboštech, kteří měli jakožto původní majitelé možnost výkupu svého zcizeného majetku, i o královských podkomořích, do jejichž kompetence Prachatice stále *de iure* náležely.

¹⁵¹ CIM III, s. 715–718, č. 422 (v poznámce).

¹⁵² CIM III, s. 812–814, č. 483. Originál listiny se nachází v SOkA Prachatice, fond AM Prachatice, sign. I–A–1, i. č. 1.

¹⁵³ CIM III, s. 1007. Bohužel toto tvrzení není podloženo konkrétní písemností, ani odkazem. Čumlivski naopak k r. 1513 zmiňuje, že Vladislav Jagellonský obnovil původní privilegium Ladislava Pohrobka z r. 1455, kterým kapitule povolil vydobývání svého zastaveného majetku, především Prachatic. Již r. 1493 navíc Vladislav II. potvrdil vyšehradské kapitule všechna její privilegia a vzal ji do své královské ochrany (stejně jako Ludvík Jagellonský r. 1523). Více ČUMLIVSKI, *Vyšehradská kapitula*, s. 55–56.

v Budíně a o přímluvu prosil i krále Vladislava.¹⁵⁴ Je zřejmé, že Petr z Rožmberka chtěl jednou provždy vyřešit nejasnou otázku vlastnictví Prachatic, tak aby na ně vyšehradský probošt nebo kapitula již nemohli napříště vznést nárok. Nabídl proto, že ztrátu Prachatic¹⁵⁵ vynahradí proboštovi jinými statky, z kterých proboštství poplyne více užitků. Papež Alexandr VI. poté v květnu r. 1502 pověřil svého legáta v Čechách, Polsku a Uhrách Petra, aby nabízenou majetkovou směnu prošetřil. Z listiny pověřeného legáta Petra, kardinála kněze titulu sv. Cyriaka in Thermis, i z následného potvrzení Vladislava Jagellonského můžeme vyčíst přesné podmínky směny. Za Prachatice (jejichž uváděná hodnota byla 11.000 zlatých) měl vyšehradský probošt získat městečko Sedlčany (v hodnotě 9.000 zlatých), přičemž obě města měla shodný roční výnos 300 zlatých. Nicméně vyšehradský probošt musel nejdříve Sedlčany vykoupit, stejně jako by býval musel vykoupit ze zástavy Prachatic, pokud by chtěl reálně požívat výnosy z nich plynoucí. Svou dobrou vůli projevili Petr z Rožmberka (a jeho dědici) tím, že se zavázal vyplácet vyšehradskému proboštovi ročně 50 zlatých, dokud by probošt (nebo jeho nástupci) nevykoupil Sedlčany z rožmberské zástavy.¹⁵⁶ Z hlediska Prachatic je ovšem podstatné to, že touto smlouvou přestaly být definitivně *de iure* i *de facto* majetkem vyšehradské kapituly, ale staly se svobodným majetkem pánů z Rožmberka. Tento stav dokládá i listina ze září r. 1504, již Petr z Rožmberka postupuje Prachatickým některé výsady. Prachatictí měšťané jsou v ní již označeni za jeho „*poddané dědičné*“ a celé město Prachatice za jeho „*jisté, pravé a neomylné dědictví*.“¹⁵⁷ Status poddanského města pak náležel Prachaticím po celé 16. století. Ostatně rozdíl mezi zástavní držbou Prachatic v 15. století (konkrétně v případě Jindřicha z Rabštejna) a nynějším svobodným vlastnictvím dokládá i list Zdeňka Lva z Rožmitálu z ledna r. 1528 ohledně vsí příslušejících k Prachaticím. V dopise Janovi z Rožmberka píše doslova: „*I toho jsem spraven, že pan Jindřich z Rabštejna, kterýž to všecko také k Prachaticóm držel, **dokudž ještě v dědictvie Prachatice nebyly s jejich příslušenstviem uvedeny**... .. jako držitel toho všeho.*“¹⁵⁸ K opětovnému povýšení Prachatic na královské město pak došlo až r. 1609 císařem Rudolfem

¹⁵⁴ AČ XXI, s. 441. č. 316 a 317.

¹⁵⁵ Lépe řečeno šlo o definitivní ztrátu vrchního práva nad Prachaticemi, které v této době Petr z Rožmberka již zástavně i fakticky držel. Reálnou držbu Prachatic ztratil vyšehradský probošt již na počátku husitských válek.

¹⁵⁶ CIM III, s. 1010–1014, v poznámce č. 577. Opis Vladislavova potvrzení na papíře se nachází v SOA Třeboň, odd. Český Krumlov, fond Velkostatek Prachatice–Volary (1323–1897), sign. ad I Aα No.1, i. č. 2, jeho originál pak v nepřístupném fondu SOA Třeboň, odd. Český Krumlov, fond Vrchní úřad Český Krumlov, sign. b ad IIC IAα No. 6. Petr z Rožmberka ovšem neplatil sjednaný úrok pravidelně a dle dohody, a proto si vyšehradský probošt Jetřich z Tandorffu r. 1513 nakonec vymínil, aby mu Petr z Rožmberka zaplatil jednorázově jistou sumu (konkrétně šlo o 100 kop grošů), s tím, že by až do proboštovy smrti nemusel platit onen roční úrok 50 zl. Vladislav Jagellonský nakonec povolil, aby toto osvobození od roční dávky trvalo věčně – ovšem za podmínky, že zástavní cena Sedlčan byla zlevněna o 500 kop grošů.

¹⁵⁷ CIM III, str. 999–1016, č. 577.

¹⁵⁸ AČ X, s. 234–236, č. 769.

II., který Prachatice koupil r. 1601 od Petra Voka z Rožmberka. Toto povýšení si však Prachaticí draze vykoupili ročním platem 300 kop grošů do královské pokladny.¹⁵⁹

2.7 Příliš mnoho majitelů?

Jak tedy závěrem zhodnotit komplikovaný a měnící se právní status města Prachatic v 15. století? Komu město vlastně ve skutečnosti náleželo? Středověké právo je pro současného člověka možná proto tolik vzdálené a nesrozumitelné, že umožňovalo paralelní existenci vícero právních nároků několika subjektů k jednomu objektu (majetku). J. Žemlička popisuje pro 13. století přinejmenším čtyři formy nároku na týž majetek (obvykle půdu), čtyři držitele/uživatele/vlastníky – rolníka, který půdu obdělává; beneficiáře z hradu, k němuž pozemek v rámci hradské soustavy přísluší; knížete, jakožto vrchního majitele púdního regálu; a kupříkladu klášter, kterému kníže půdu i s rolníkem daroval.¹⁶⁰ Ačkoli by se nám tato paralela mohla zdát příliš vzdálená – časově i obsahově – má ve skutečnosti s Prachaticemi 15. století mnoho společného. Považovat za „své“ je totiž mohlo zcela oprávněně hned několik vlastníků či držitelů (jejich ucelený a revidovaný přehled, který je jedním z dílčích výsledků této studie, znázorňuje Tabulka 1 v příloze práce). Za své je snad považoval král, kterým byly r. 1436 povýšeny na královské město a který tudíž mohl (!) i přes zástavy vystupovat jako vrchní vlastník města. Za svůj majetek pokládali město Prachatice skrze získání či koupi zápisných listin i zástavní držitelé, kteří z této pozice vystupovali v Prachaticích jako regulérní vrchnost.¹⁶¹ Za právoplatného vlastníka Prachatic však byla zároveň považována i vyšehradská kapitula resp. probošt. Jejich právní nároky k Prachaticím byly všeobecně přijímány jako oprávněné a kapitula měla (spolu s českým králem) právo přednostního výkupu tohoto svého majetku. Nicméně nikde se v pramenech neobjevuje byť jen náznak toho, že by měly být Prachatice kapitule vráceny bezplatně. Prachatice byly po husitských válkách povýšeny na královské město na základě svého mimořádného postavení v táborsko–píseckém svazu a také odměnou za jihlavský hold. Z pozice držitele zakladatelských práv (a nikoli z pozice vlastníka města!) pak využil Zikmund Lucemburský tento původně kapitulní majetek jako zástavu bez náhrady, a snad proto byla posléze proklamována možnost výkupu Prachatic vyšehradskou kapitulou či proboštem. Je důležité uvědomit si, že i přes povýšení na královské město, byla právní příslušnost Prachatic

¹⁵⁹ KUBŮ, František, *Povýšení Prachatic na královské město v roce 1609*, Zlatá stezka 16, 2009, s. 407–409.

¹⁶⁰ ŽEMLIČKA, *Království v pohybu*, s. 21.

¹⁶¹ Oldřich z Rožmberka si kupříkladu začal v Prachaticích stavět „zámek“ – snad městský palác, který mj. symbolicky vyjadřoval jeho svrchovanost nad městem. A pročítáme-li pozdější prameny z doby Jana z Rabštejna, neubráníme se dojmu, že Prachatice v podstatě považoval za své poddanské město a naopak že servilní prachaticí měšťané tento „modus vivendi“ v dané době přijímali.

k vyšehradské kapitule považována za silnější a platnější, a to i samotnými českými králi!¹⁶² Snad byl staletý boj církve o pevnou fixaci svých (původně darovaných) majetků přece jen v něčem úspěšný... Komplikovaná právní situace byla definitivně vyřešena až zásluhou Petra z Rožmberka na počátku 16. století a jeho majetkovým vyrovnáním s vyšehradským proboštem, čímž se Prachatice dostaly i *de iure* do poddanského stavu.

Jediným, komu se tento výsledný stav pravděpodobně nezamlouval, byli prachatičtí měšťané. V jejich zájmu samozřejmě bylo vyvázání se z poddanství a trvalé udržení mezi českými královskými městy. Byli to oni, kdo neustále oživoval paměť na povýšení města, byli to oni, kdo pravidelně inicioval konfirmaci svých privilegií (zejména povyšovací listiny z r. 1436) a kdo se aktivně snažil dávat najevo svou příslušnost ke královské komoře – ať už finančně či symbolicky. Zarážející je pouze fakt, že se pravděpodobně nikdy nepokusili sami ze zástavy vykoupit, což byl nejjistější pokus mnoha zastavených královských měst o záchranu z hrozícího poddanského postavení.¹⁶³ Snad neměli Prachatičtí dostatek finančních prostředků, nebo jim tato možnost ani nebyla dána (vzpomeňme, že možnost výkupu Prachatic ze zástavy měli pouze český král a vyšehradský probošt). Možná i to je indicie, která znamená, že ve skutečnosti Prachatice zastaveným **královským** městem nebyly.

V případě Prachatic musíme tedy pečlivě rozlišovat mezi tím, co platilo *de iure* a co bylo *de facto*. Prachatice se po husitských válkách (vyjma onoho půlroku, kdy se těšily ze statusu královského města) nacházely *de iure* v pozici města zastaveného. *De facto* se však v průběhu zmiňovaných zástav ocitaly v poddanském postavení, byť byla jejich „královská práva“ často proklamována a konfirmována. Klíčová je však otázka, zda vrchním majitelem města byl český král, nebo vyšehradský probošt (kteří oba měli právo výkupu, ale nikoli dostatek finančních prostředků). Celá komplikovaná situace se totiž započala tím, že český král povýšil a posléze zastavil město vyšehradského probošta, který se v době husitských válek uchýlil do vratslavského exilu a který ale po čase začal o svůj původní majetek jevit zájem. Prachatičtí měšťané bezpochyby považovali sebe sama za zastavené královské město, zatímco vyšehradští probošti (a obecně římskokatolická církev) nahlíželi na věc z pohledu kanonického práva a navíc jim formulace zástavní listiny z 1. 6. 1437 umožňovala i nadále považovat Prachatice za svůj (zastavený) majetek. V průběhu 15. století jim pak byla několikrát proklamována možnost výkupu tohoto zastaveného zboží a navíc byli obecně

---

¹⁶² Petr z Rožmberka se po zakoupení prachatické zástavy r. 1501 kupříkladu nepotřebuje finančně vyrovnat i s českým králem, vyjednává pouze s vyšehradským proboštem, potažmo papežským legátem. Vladislav Jagellonský pak stvrzuje dohodu svým královským povolením.

¹⁶³ MACEK, *Jagellonský věk III. Města*, s. 24.

považováni za právoplatné majitele tohoto města, jak o tom svědčí např. list písaře desek zemských Matyáše z Chlumčan Oldřichovi z Rožmberka r. 1444. A čeští králové? Jejich postoj je do značné míry nejasný. Sice Prachatice ve svých konfirmacích často titulují jako „město naše“,¹⁶⁴ ale o výkup města se nijak nepokoušejí. Ani možnou příhodnou situaci po úmrtí Václava z Rabštejna r. 1479 nevyužil Vladislav Jagellonský ke znovuzачlenění města do královské komory. S největší pravděpodobností tedy taktéž považovali Prachatice za město vyšehradského probošství a nikoli za své zastavené město. Tím, že čeští králové povolili vyšehradskému probošství výkup Prachatic (r. 1455 Ladislav Pohrobek a r. 1513 opětovně Vladislav Jagellonský),¹⁶⁵ se definitivně vzdali potenciálních výlučných vrchních práv k tomuto městu a uznali jeho přetrvávající právní příslušnost k probošství. V tomto smyslu tedy musíme interpretovat i onu zmínku v prachatické městské pamětní knize o sázení městské rady královským podkomořím r. 1496 jako písařskou chybu v dataci.¹⁶⁶ Závěrem se tedy kloníme k názoru, že Prachatice byly zastaveny jako zboží vyšehradského probošství a jejich dřívější povýšení na město královské nebylo nadále v podstatě reflektováno. Jedinými, kdo sám sebe považoval za součást královské komory, byli z pochopitelných důvodů pouze prachaticí měšťané...

Opět se nám tedy ukazuje rozmanitost a pluralita středověkého právního systému, která je pro dnešní svět již v podstatě nepochopitelná. Snad pokud by Prachatice skutečně vykoupil ze zástavy buď český král, nebo vyšehradský probošt, viděli bychom teprve z dalšího osudu města, komu právoplatně náleželo.¹⁶⁷ Ani jeden z nich však k tomu neměl dostatek financí. Tento (pro nás) gordický uzel rozetnul svým eminentním zájmem o trvalý zisk Prachatic (který chovali již jeho předkové v průběhu 15. století) až Petr z Rožmberka. Nebylo dozajista náhodou, že své mnohaleté úsilí směřovali Rožmberkové právě k Prachaticím, bohatému městu na Zlaté stezce, které je lákalo pro vidinu stabilních a vysokých příjmů. Solný obchod byl v jižních Čechách lukrativní záležitostí a Rožmberkové se z něj pokoušeli vytěžit co možná nejvíc – a definitivní ovládnutí Prachatic bylo součástí plánu.

---

¹⁶⁴ Přičemž konfirmace prachatických privilegií byla bezpochyby dostatečně zpeněžena, a potud je tedy královský účel jasný...

¹⁶⁵ NA, Archiv kolegiální kapituly vyšehradské (1130–1523), sign. 395, (<http://monasterium.net/mom/CZ-NA/KVs/395/charter>, ověřeno 26. 3. 2017). Listina Ladislava Pohrobka je inzerována v konfirmaci krále Vladislava II. z r. 1513. V případě konfirmace Vladislava Jagellonského muselo být ovšem účelem zajistit právo výkupu majetku vyšehradské kapituly obecně, neboť Prachatice byly již touto dobou převedeny do svobodné držby pánů z Rožmberka.

¹⁶⁶ Viz s. 35 a pozn. č. 142.

¹⁶⁷ Nabízí se otázka, zda by král předal Prachatice zpět vyšehradskému probošství, pokud by to byl on, kdo by zástavu vykoupil.

3. Prachatický solný obchod

Sůl patřila od počátku středověku (a snad již v pravěku?)¹⁶⁸ mezi žádané komodity, které byly předmětem celoevropského obchodu. Tento minerál, životně důležitý jak pro lidi, tak pro dobytek, představoval navíc i nejvýznamnější středověký konzervační prostředek. Zdaleka ne všechny oblasti však disponovaly vlastními solnými nalezišti, a byly proto odkázané na solný obchod, který však byl zatížen řadou omezení, od cel a mýt přes práva skladu a nucené cesty až po státní monopolizaci a zdanění. Hlavní evropské produkční oblasti představovaly středomořské saliny¹⁶⁹ v Itálii (především v okolí Benátek), saliny na atlantském pobřeží (zejména francouzský Bourgneuf), dále saliny v Pobaltí (Lüneburg) a v neposlední řadě saliny ve střední a východní Evropě (mezi něž jsou zahrnována naleziště v Burgundsku, Lotrinsku, Sasku, Polsku, Sedmíhradsku, Valašsku a ve východních Alpách). Organizace solného obchodu ve středověku mohla mít různé podoby – od tvrdé státní monopolizace, která byla typická zejména pro Benátky a Francii,¹⁷⁰ až po relativně svobodný obchod bez větších státních zásahů, který upřednostňovaly především importní oblasti jako Anglie, Švédsko či České království.¹⁷¹

V českých zemích, které nedisponovaly vlastními solnými ložisky, patřila sůl odjakživa k nejžádanějším dovozním artiklům.¹⁷² Tato strategická surovina k nám byla dopravována ze Saska, z Míšně, z Polska, ze Sedmíhradska a především z východoalpských salin, které kryly většinu české poptávky.¹⁷³ Díky své výhodné geografické poloze tak zaujímala klíčové postavení při transportu rakouské, salcburské a bavorské soli do Čech a na

¹⁶⁸ Např. k možnosti využívání Zlaté stezky v pravěku viz KUBŮ, František – ZAVŘEL, Petr, *Zlatá stezka: historický a archeologický výzkum významné středověké obchodní cesty. 1. Úsek Prachatice – státní hranice*, České Budějovice 2007, s. 31–38.

¹⁶⁹ Salinou rozumíme místo, kde je získávána a produkována sůl, ať již mořská či kamenná.

¹⁷⁰ Vzpomeňme na *gabelle*, údajně nejtěživější a nejnenáviděnější francouzskou daň. Více BERGIER, Jean-Francois, *Die Geschichte vom Salz*, Frankfurt/New York 1989, s. 203–207.

¹⁷¹ K dějinám soli a k solnému obchodu v Evropě obecně viz SCHLEIDEN, Matthias Jacob, *Das Salz. Seine Geschichte, seine Symbolik und seine Bedeutung im Menschenleben*, Leipzig 1875; BERGIER, *Die Geschichte vom Salz*; HOQUET, Jean-Claude – PALME, Rudolf (eds.), *Das Salz in der Rechts- und Handelsgeschichte. Internationaler Salzgeschichtekongress 26. September bis 1. Oktober 1990 Hall in Tirol*, Schwaz 1991; HOCQUET, Jean-Claude, *Weißes Gold. Das Salz und die Macht in Europa von 800 bis 1800*, Stuttgart 1993; TREML, Manfred – RIEPERTINGER, Rainhard – BROCKHOFF, Evamaria (eds.), *Salz macht Geschichte: Katalog*, Augsburg 1995.

¹⁷² K českému obchodu se zahraničím obecně viz WINTER, Zikmund, *Český obchod ve XIV. věku*, Nová česká revue, 1904; TÝŽ, *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a XV. století*, Praha 1906; JURITSCH, Georg, *Handel und Handelsrecht in Böhmen bis zur hussitischen Revolution*, Lipsko/Vídeň 1907; GRAUS, František, *Český obchod se sukrem ve 14. a počátkem 15. století (K otázce významu středověkého obchodu)*, Praha 1950; GRAUS, František, *Die Handelsbeziehungen Böhmens zu Deutschland und Österreich im 14. und zu Beginn des 15. Jahrhunderts. Eine Skizze*, *Historica* 2, 1960, s. 77–110; JANÁČEK, Josef, *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*, 1955; TÝŽ, *Der böhmische Aussenhandel in der Hälfte des 15. Jahrhunderts*, *Historica* 4, 1962, s. 39–58.

¹⁷³ VOLF, Miloslav, *Příspěvky k historii obchodních styků s cizinou ve středověku. Obchod solí*, ČSPS XLIII, r. 1935, s. 97. Pomíjíme nyní záměrně úlohu severočeských solných skladů (zejména Litoměřic), které pro nás vzhledem k tématu práce nejsou podstatné.

Moravu některá jihočeská města a městečka, z nichž největšího významu dosáhly bezesporu vyšehradské Prachatice. Rozkvět plynoucí ze solného obchodu jim zajistila především jejich poloha na jedné z nejstarších stezek v systému šumavských cest, spojujících Čechy s Bavorskem a Rakouskem.¹⁷⁴ Prachatice zaujímaly postavení koncového města tzv. Zlaté stezky, která byla spojnici Čech s bavorským Pasovem, kde byla v největší míře shromažďována a dále exportována sůl z východoalpských salin.¹⁷⁵ Z Prachatic pak byla sůl rozvážena do celých Čech i na Moravu; do Prachatic naopak bylo dováženo obilí především z Moravy, které v obchodních transakcích sloužilo jako „protizboží“ pasovské soli („*Korn um Salz*“).¹⁷⁶ Ne náhodou bývají tedy Prachatice označovány za hlavní sklad soli v Čechách či dokonce za místo, kde měli obyvatelé Českého království výlučně uspokojovat svou poptávku po soli.¹⁷⁷ Těmto tvrzením nelze bezesporu upřít jistou míru relevance,¹⁷⁸ bývají však často

---

¹⁷⁴ K obecnému vývoji zemských stezek a silnic v Čechách viz ROUBÍK, František, *Silnice v Čechách a jejich vývoj*, Praha 1938. K šumavským obchodním stezkám ve středověku více ANDRESKA, Jiří, *Šumavské solné stezky*, Praha 1994; KUBŮ, František – ZAVŘEL, Petr, *Šumavské stezky a jejich ochrana*, in: Šumava, 2003, s. 673–682; FENCL, Pavel, *Linecká stezka*, Lhenice 2009; KRIECHBAUM, Eduard, *Alte Salzstraßen zwischen den Alpen und Böhmen*, Deutsches Archiv für Landes- und Volksforschung, roč. 2, 1938, s. 417–433; SCHMIDT, Valentin, *Handelswege und Handelszentren in Südböhmen*, 1901.

¹⁷⁵ Přízvisko „Zlatá“ se objevuje až od 16. století, do té doby byla nazývána různě – např. jako prachatická stezka nebo solná cesta. Krátký článek o dějinách této cesty publikoval jako první SLÁMA, František, *Zlatá stezka. Příspěvek k dějepisu českého obchodu*, ČČM 11, r. 1837, s. 152–168. Badatelem, který se Zlatou stezkou celoživotně zaobíral, byl v poslední době zejména P. Praxl, z jehož díla zmiňme alespoň PRAXL, Paul, *Der Goldene Steig*, Grafenau 1983 (kniha obsahuje bohatou obrazovou přílohu); TÝŽ, *Salzhandel und Saumverkehr*, Waldkirchen 1989; TÝŽ, „Zlatá stezka“. *Od soumařské stezky k regionu*, in: Peter BECHER (ed.), *Kulturregion „Goldener Steig“ - Kulturní oblast „Zlatá stezka“*. Příspěvky k výstavě, Mnichov 1995, s. 113–118. Rozsáhlou kapitolu věnovanou Zlaté stezce z pera mnoholetého prachatického archiváře V. Starého obsahuje přehledová publikace JOHN, Josef (ed.), *Vimperk: město pod Boubínem*, České Budějovice 1979, s. 89–94, 110–111. Na české straně se výzkumem Zlaté stezky dlouhodobě zabývají i F. Kubů a P. Zavřel, kteří v nedávné době dokončili svůj rozsáhlý archeologický průzkum všech tří větví (prachatické, vimperské a kašperskohorské) Zlaté stezky. Viz KUBŮ, František – ZAVŘEL, Petr, *Zlatá stezka: historický a archeologický výzkum významné středověké obchodní cesty. 1. Úsek Prachatice – státní hranice, 2. Úsek Vimperk – státní hranice, 3. Úsek Kašperské Hory – státní hranice, 4. Úsek státní hranice – Pasov* (s jednou kapitolou od Hermannu Kerschera), České Budějovice/Prachatice 2007–2015. K Pasovu a jeho roli v solném obchodě více LOIBL, Richard, *Die Stadt im späten Mittelalter. Wirtschaftskraft und Verfassungstreit*, in: BOSHOF, Egon – HARTINGER, Walter – LANZINNER, Maximilian – MÖSENER, Karl – WOLFF, Hartmut (eds.), *Geschichte der Stadt Passau*, Pasov 2006, s. 97–111; LOIBL, Richard, „*Korn um Salz*“. *Der Passauer Salzhandel im 15. und 16. Jahrhundert*, in: WURSTER, Herbert W. – BRUNNER, Max – LOIBL, Richard – BRUNNER, Alois (eds.), *Weisses Gold. Passau. Vom Reichtum einer europäischen Stadt. Katalog zur Ausstellung von Stadt und Diözese Passau im Oberhausmuseum Passau 6. Mai bis 1. Oktober 1995*, Pasov 1995, s. 191–208; PRAXL, Paul, *Die Böhmisches Maut in Passau*, in: WURSTER – BRUNNER – LOIBL, – BRUNNER (eds.), *Weisses Gold. Passau*. s. 227–236.

¹⁷⁶ STARÝ, Václav, *Vývoz obilí z Prachatic do Pasova ve 14.–16. století*, Vlastivědný sborník Muzea Šumavy, 2001, s. 115–117.

¹⁷⁷ Např. ANDRESKA, *Šumavské solné stezky*, s. 44 přisuzuje Prachaticím „právo skladní, jimž byli obyvatelé Čech a Moravy vázáni nakupovat sůl výhradně z prachatického skladu.“ Podobně GÖNNENWEIN, Otto, *Das Stapel- und Niederlagsrecht*, Weimar 1939, s. 124; MESSNER, *Prachatitz*, s. 12; STARÝ, *Vývoj Prachatic*, s. 97 či HILMERA, *Prachatice*, s. 36. VESELÝ, *Prachatice a okolí*, s. 61 dokonce tvrdí, že pouze Prachatice měly právo nakupovat pasovskou sůl a dovážet ji do Čech.

¹⁷⁸ Ostatně význam a důležitost Prachatic podtrhuje i vehemence, s jakou se zejména Rožmberkové pokoušeli Prachatice opakovaně získat, jak již bylo nastíněno v předchozí kapitole. Byť nám scházejí téměř jakékoli prameny, které by prachatický středověký solný obchod zachycovaly v číslech, musely být výnosy z cla, mýta a dalších poplatků neobyčejně vysoké.

uváděny (a přejímány) nekriticky a bez bližšího rozvedení, a proto mohou působit zavádějícím dojmem (jako by snad Prachatice byly jediným městem, kam bylo lze ve středověku dovážet sůl!). Problémem je (především v české literatuře) nedostatečné zasazení Prachatic do kontextu transregionálních obchodních vazeb, plytké ulpívání na faktografii v podobě popisu získaných privilegií nebo konkurenčních konfliktů jednotlivých měst a dále terminologická neukotvenost v případě „práva skladu“, které představuje jeden ze středověkých obchodně právních fenoménů.¹⁷⁹ Následující kapitola si proto klade za cíl, pokusit se o zhodnocení role Prachatic v solném obchodu jižních Čech v pozdním středověku a jejich zapojení do regionální sítě obchodních cest. Při tom bude nutné vycházet především z problematiky tzv. práva skladu a práva nucené cesty, které poskytují vodítko pro pochopení komplikovaných konkurenčních vztahů mezi jednotlivými městy. Pozornost bude věnována i s tím souvisejícímu původu prachatické soli, hospodářským sankcím jako politickému nástroji či prachatickému „boji“ proti nežádoucím konkurenčním podnikům na poli obchodním.

3.1 Právo skladu, právo nucené cesty a výběr cla

Prachatice bývají označeny za solný sklad nebo za město, které získalo právo skladu, snad v každé publikaci, která se tomuto pošumavskému městu věnuje. V drtivé většině případů však tento termín nebývá nijak kriticky zhodnocen a, jak již bylo řečeno, objevují se i teze, které prachatický solný sklad nepřiměřeně nadhodnocují. Na vině je bezesporu kromě zkratkovitého přístupu k pramenům i zcela nedostačující teoretická literatura, která se tímto středověkým právně hospodářským fenoménem zabývá. Na poli českého bádání vznikl v tomto směru pouze jeden jediný (téměř sto let starý) článek z pera J. Procházky, zaměřený na sklad Českých Budějovic.¹⁸⁰ V německojazyčných oblastech je situace o trochu lepší –

¹⁷⁹ Byť světlé výjimky samozřejmě existují. Podnětné jsou faktograficky bohaté články M. Volfa zabývající se solným obchodem Čech se zahraničím, které však z pochopitelných důvodů ulpívají na jisté popisnosti a někdy bohužel obsahují i nepodložené informace či chyby – viz VOLF, Miloslav, *Příspěvky k historii*, XLIII, r. 1935, s. 97–102, 163–177; XLIV, r. 1936, s. 30–38, 69–78, 125–131. Důkladné jsou zejména práce Z. Šimečka, který se však soustředí především na linecký, freistadtský a českobudějovický obchod – za všechny jmenujme alespoň ŠIMEČEK, Zdeněk, *Obchod jižních Čech s Rakousy v 2. polovině 15. století a na počátku 16. století*, ČČH 19, r. 1971, s. 683–710; ŠIMEČEK, Zdeněk, *Salz und das Haushaltswesen südböhmischer Städte, insbesondere von Budweis*, in: RAUSCH, Wilhelm (ed.), *Stadt und Salz*, Linz/Donau 1988, s. 195–212; ŠIMEČEK, Zdeněk, *Salz aus dem Alpenraum in Konkurrenz mit dem Salz aus dem Norden in den böhmischen Ländern*, in: HOQUET, Jean-Claude – PALME, Rudolf, *Das Salz in der Rechts- und Handelsgeschichte. Internationaler Salzgeschichtekongress 26. September bis 1. Oktober 1990 Hall in Tirol*, Schwaz 1991, s. 135–145; ŠIMEČEK, Zdeněk, *Monopolní obchod s vínem v Českých Budějovicích 1424–1434*, SH 11, r. 1963, s. 7–65. Stejně tak i KAVKA, František, *Městské hospodářství v Českých Budějovicích v letech 1496–1570*, JSH 34, r. 1965, s. 31–58; WAGNER, Adolf, *Beiträge zu einer Geschichte des Salzhandels von Linz nach Böhmen*, *Historisches Jahrbuch der Stadt Linz*, Historisches Jahrbuch der Stadt Linz, r. 1961, s. 31–56; r. 1962, s. 85–104; r. 1963, s. 11–42 či SEIDL, Johannes, *Stadt und Landesfürst im frühen 15. Jahrhundert. Studien zur Städtepolitik Herzog Albrechts V. von Österreich (als deutscher König Albrecht II.) 1411–1439*, Linz 1999, s. 83–110.

¹⁸⁰ PROCHÁZKA, Jan, *Městské právo skladu a cesty*, Všeherd, roč. VIII, 1927, č. 5, s. 129–138, 157–162.

z konce 30. let pochází rozsáhlá monografie O. Gönnerweina,¹⁸¹ která se právu skladu a různým formám jeho podoby i uplatnění detailně věnuje a dodnes jsou její teze všeobecně přijímány (ačkoliv mezi českými badateli není pravděpodobně příliš známa). Vychází z ní i článek H. Knittlera o skladech soli a železa v rakouských zemích.¹⁸² Stručně se k právu skladu vyjadřuje i J. Kejř, avšak pouze pro 13. století. Zdůrazňuje především pozvolný vznik přirozených skladů, které bývaly až následně potvrzeny privilegiem jako od starodávna trvajících.¹⁸³ Ještě stručněji se o tomto právu zmiňuje i Z. Winter.¹⁸⁴ Krátký článek věnoval středověkému právu skladu na území dnešního Slovenska M. Suchý.¹⁸⁵ Tzv. právo nucené cesty pak bývá (jako i ve výše uvedených publikacích) zmiňováno spolu s právem skladu, avšak je mu věnováno mnohem méně prostoru.

Co si tedy pod pojmem „právo skladu“ představit? Dle Gönnerweina představuje právo skladu *“vom 12. bis in die erste Hälfte des 19. Jahrhunderts hinein nachweisbare Befugnis einer Stadt, gelegentlich auch eines Dorfes, den Handelsverkehr aufzuhalten und ihn unter Ausschluß anderer Gemeinden an sich heranzuziehen.”*¹⁸⁶ Konkrétně se tím rozumí povinnost cizích obchodníků projíždějících městem, obdařeným právem skladu, rozbalit své zboží (pokud patří mezi skladové) a po nějaký čas (většinou se jednalo o 3 dny) jej nabídnout k prodeji. Právo skladu však rozhodně nelze vykládat pouze jedním určitým způsobem, protože jeho formy bývaly velmi rozmanité. Lišil se sklad od skladu, a to v mnoha ohledech. Některý zasahoval všechny projíždějící obchodníky, jinde byl svázán s konkrétní cestou (ostatně sklad zboží se často, ačkoliv rozhodně ne nutně pojil i s právem nucené cesty, o kterém ještě bude pojednáno); v některém městě bylo povinností nabídnout k prodeji veškeré provážené zboží, v jiném se právo skladu vztahovalo pouze na určité zboží; lišila se i doba vystavení zboží. Někde bylo možné neprodané zboží po uplynutí lhůty opět odvézt, jinde bylo nařízeno, že všechno zboží musí být (za stanovenou cenu) prodáno měšťanům daného města. Konkrétní podoba skladu byla vždy obsažena v privilegiu, kterým bylo městu právo skladu uděleno.¹⁸⁷ Městský sklad mohl navíc fungovat podobně jako mílové právo, sloužící městským řemeslníkům k ochraně před nežádoucí konkurencí. Znamenalo to, že ke složení zboží ve městě byli přinuceni všichni obchodníci nacházející se v určité vzdálenosti od města.

¹⁸¹ GÖNNENWEIN, *Das Stapel- und Niederlagsrecht*.

¹⁸² KNITTLER, H., *Salz- und Eisenniederlagen. Rechtliche Grundlagen und wirtschaftliche Funktion*, in: MITTERAUER, Michael – FELDBAUER, Peter (eds.), *Österreichisches Montanwesen*, Wien/München 1974, s. 199–233.

¹⁸³ KEJŘ, *Vznik městského zřízení*, s. 185–187. Totéž se domnívá i KNITTLER, *Salz- und Eisenniederlagen*, s. 203.

¹⁸⁴ WINTER, Zikmund, *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a XV. století*, Praha 1906, s. 100–101.

¹⁸⁵ SUCHÝ, Michal, *Středověké právo núteného skladu*, *Historický časopis* 10, r. 1962, s. 198–215.

¹⁸⁶ GÖNNENWEIN, *Das Stapel- und Niederlagsrecht*, s. 357.

¹⁸⁷ PROCHÁZKA, *Městské právo*, s. 130.

Na rozdíl od mílového práva však byl tento obvod mnohem větší.¹⁸⁸ Právo skladu tedy ve většině případů znamenalo značné omezení svobody projíždějících kupců, kteří se skladovému městu, obzvláště pokud je nutilo k užití delší cesty, nezřídka pokoušeli vyhnout (ovšem s tím rizikem, že budou městskou hlídkou přistiženi na zakázané cestě a dle platného práva pokutováni). Sklad zboží sloužil především potřebám města – prvotním impulzem byla bezesporu snaha o jeho pravidelné a dostatečné zásobení, ke které se však časem přidružily čistě ziskové motivy (výnos z poplatků za složení zboží, stravu a ubytování kupců, zvážení zboží, z trhových poplatků a v neposlední řadě i možnost měšťanů podílet se aktivně na obchodě).¹⁸⁹ Často bylo udělení práva skladu i pokusem o oživení upadajícího hospodářství (zejména v pozdějších dobách),¹⁹⁰ na druhou stranu však dle Kejře jeho přítomnost značila rozvinutost a mezinárodní význam místního trhu.¹⁹¹

Jak již bylo řečeno, právo skladu se často, ačkoliv rozhodně ne nutně a ne vždy, pojilo i s tzv. právem nucené cesty (často totiž motivací k usměrnění cesty nebyl sklad zboží, ale celnice). Pod tímto pojmem se pak rozumí povinnost kupců jedoucích z určitého místa A na určité místo B projet stanovenou cestou městem, které je tímto privilegiem obdařeno, přičemž je zakázáno používat objížděčky.¹⁹² Účelem, který mělo nařízení povinného směru cesty splnit, byla opět snaha svést obchodní tok na konkrétní město, které mohlo profitovat nejen na tržních či celních poplatcích, ale také na ubytování či stravování projíždějících kupců. Nucené směry cest tak ještě více než sklady zboží naznačují úpadek hospodářství a obchodu daného regionu, které musí být udržováno takovýmito umělými prostředky.¹⁹³ Není snad třeba ani podotýkat, že pro obchodníky bývaly takovéto zajížděčky krajně nepříjemné, protože jim v některých případech citelně prodlužovaly a zdražovaly cestu. V tomto kontextu je tedy potřeba vnímat i systém jihočeských městských skladů a nucených cest a jejich zdánlivé nelogismy, nutící kupce často k nevýhodným oklikám, vedoucím přes privilegovaná města. Kde pak tkvěl původ většiny konfliktů mezi městy, je nasnadě si domyslet...

S prachatickým skladem zboží se pojí mnoho otazníků a nejasností. Ačkoliv nikdo nepochybuje o jeho existenci a většina badatelů s ním ve svých pracích nakládá jako se samozřejmou záležitostí, mnoho konkrétních informací se o tomto důležitém prachatickém

---

¹⁸⁸ GÖNNENWEIN, *Das Stapel- und Niederlagsrecht*, s. 236–256; PROCHÁZKA, *Městské právo*, s. 133.

¹⁸⁹ SUCHÝ, *Středověké právo núteného skladu*, s. 212.

¹⁹⁰ GÖNNENWEIN, *Das Stapel- und Niederlagsrecht*, s. 357.

¹⁹¹ KEJŘ, *Vznik městského zřízení*, s. 186. Totéž se domnívá i SUCHÝ, *Středověké právo núteného skladu*, s. 201–202. Právo skladu vzniká dle něj tehdy, když do města proudí více zahraničních výrobků, jejichž konkurenci je potřeba čelit.

¹⁹² PROCHÁZKA, *Městské právo*, s. 129

¹⁹³ GÖNNENWEIN, *Das Stapel- und Niederlagsrecht*, s. 261–262.

právu a jeho reálném fungování nedozvídáme. Důvod je prostý – dochovaných pramenů je žalostně málo. Není vlastně ani zřejmé, kdy bylo Prachaticím právo skladu uděleno, ani jakou formu tento sklad měl (tzn. na koho se sklad zboží vztahoval, jaké zboží bylo skladové, na jak dlouho muselo být v Prachaticích vystaveno, zda muselo být všechno prodáno atd.). Naším cílem proto bude, pokusit se shrnout dochované prameny a vyvodit z nich pravděpodobnou podobu prachatického solného skladu.

Listina Jana Lucemburského z r. 1323, kterou král potvrzuje emfyteutické vysazení městečka Prachatic, žádnou zmínku o skladu zboží neobsahuje. V listině je pouze řečeno, že probošt Jan daroval prachatickým měšťanům „*semitam mercium de Patavia, ut ab antiquo fuit.*“¹⁹⁴ Pravděpodobně tím bylo míněno, že prachatickým měšťanům bylo povoleno provozovat obchod na této nejstarší větvi Zlaté stezky, což zdaleka nebylo tak samozřejmé!¹⁹⁵ Z této krátké zmínky však nelze prokazatelně usuzovat ani na přenechání výnosů z cla prachatickým měšťanům, jak se někteří badatelé domnívali.¹⁹⁶ Vyvrací to i P. Praxl, který ale za udělením cesty prachatickým měšťanům vidí nejen právo obchodu, ale také právo skladu.¹⁹⁷ To nelze ani vyvrátit, ani potvrdit, nicméně tomuto výkladu by odpovídal český překlad této listiny z 16. století, který je zachován v nejstarší prachatické městské knize a kde se uvádí, že měšťané obdrželi „...*stezku s kupectvím od Pasova, jakž táž od starodávna byla jest.*“¹⁹⁸ Stále tím ovšem není vyřešena otázka konkrétní podoby prachatického skladu zboží.

Ani listina vyšehradského probošta Jana Soběslava z r. 1370, kterou je již městu Prachaticím potvrzeno právo města Písku, stanoven roční úrok a nadto uděleny další výsady, se ani slůvkem nezmiňuje o jakémkoli skladu zboží,¹⁹⁹ stejně jako další listina tohoto probošta z r. 1379, jíž měšťanům vrací některé zabavené chlebné krámy, masné krámce a další.²⁰⁰

---

¹⁹⁴ CIM II, s. 204–205, č. 127.

¹⁹⁵ Kupříkladu se předpokládá, že původně obstarávali obchodní provoz na Zlaté stezce pouze Češi a nikoli bavorské poddaní (resp. ti neměli garantovaný bezpečný průchod). Až r. 1256 bylo pasovským biskupem Ottou z Lonsdorfu povoleno soumaření i lidem z Waldkirchen, Schiefweg, Böhmzwiesel a Fürholz. Více PRAXL, *Die böhmische Maut*, s. 230. Podobně získali vimperští měšťané r. 1479 od krále Vladislava Jagellonského povolení obchodovat na cestě vedoucí z Vimperka do Pasova – srvn. CIM IV/2, s. 198–200, č. 466.

¹⁹⁶ MESSNER, *Prachatitz*, s. 6; VOLF, *Příspěvky k historii*, 1935, s. 172, 176; STARÝ, *Počátky města Prachatic*, s. 8.

¹⁹⁷ PRAXL, *Das Wyschehrader Landgut*, s. 222. Totéž tvrdí i ANDRESKA, *Šumavské solné stezky*, s. 44. Ten dokonce ve zmiňované výsadě na cestu, kterou bezbřezě pojmenovává jako „cestu tam a zpět“, zcela nepodloženě spatřuje i předkupní právo na pasovskou sůl a povinnost obyvatel Čech a Moravy nakupovat sůl výhradně v Prachaticích.

¹⁹⁸ SOKA Prachatic, fond AM Prachatic, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 76r. Musíme však mít na paměti, že pozdější překlad listiny mohl bezděčně přejmout realie své doby.

¹⁹⁹ CIM II, s. 627–630, č. 436.

²⁰⁰ CIM II, s. 727–728, č. 563. Přepis listiny i s překladem je dochován v SOKA Prachatic, fond AM Prachatic, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 76v–82v. Více k oběma listinám STARÝ, *Vývoj Prachatic*, s. 97.

První jistější vodítko nám tak poskytuje až listina vyšehradského probošta Viléma z Landštejna z r. 1381, v níž se již explicitně hovoří o skladu zboží („depositura mercium“).²⁰¹ Z narace listiny vyplývá, že před probošta předstoupili prachaticí měšťané se žádostí, aby jim byla obnovena některá (bohužel blíže nespecifikovaná) privilegia (zvláště ta, která jim potvrdil Jan Lucemburský) a která jim byla předchozím proboštem Janem odejmata. M. Volf se domníval, že Jan odejmul Prachatickým výnosy z cla na Zlaté stezce.²⁰² Jak jsme si však již ukázali, nikde se nám nedochoval žádný bezpečný doklad o tom, že by Prachaticí vůbec kdy výnosy z cla od vyšehradských proboštů obdrželi. Pokud však pečlivěji prostudujeme onu listinu Viléma z Landštejna, zjistíme, že měšťanům šlo především o obnovení městských práv, která jim byla skrze Vilémova předchůdce údajně potlačena! Argumentují při tom tím, že kdysi byli pouhým městečkem, nyní však opevněným městem.²⁰³ Co konkrétně si představit pod oněmi „městskými právy“, je možno domyslet si z dalšího textu listiny – měšťanům je potvrzeno vysazení města na právu emfyteutickém i požívání práv královských měst Většího města Pražského a Písku, znovu jsou určeny výše poddanských dávek, desátků a královské berně. Ačkoli jsou tyto výsady textem písemnosti Prachaticím dávány, jedná se fakticky o jejich potvrzení či obnovení.²⁰⁴ Analogicky bychom tedy měli přistupovat i k dalšímu údaji, jímž Vilém z Landštejna udělil Prachaticím sklad zboží. Pravděpodobně se totiž jedná také o potvrzení stávajícího stavu (ať již byl již dříve písemně fixován a písemnost se nám pouze nedochovala, nebo se jednalo o první písemné zachycení jeho existence).²⁰⁵

Konkrétní forma skladu nám však zůstává do jisté míry záhadou. Skladovým zbožím nebyla patrně jen sůl, ale i jakékoli další kupecké zboží: „... *concedimus ipsis ... deposituram mercium, sive salis, ut ab antiquo, ut cum omnibus mercibus quorumlibet...*“ Sklad se pak

²⁰¹ Přepis listiny i s českým překladem se nachází v SOKA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 83r–86v. Listina je přetištěna jako příloha k článku STARÝ, *Vývoj Prachatic*, s. 100–102.

²⁰² VOLF, *Příspěvky k historii*, 1935, s. 176. Volf zcela evidentně dezinterpretuje zmiňované listiny, když tvrdí, že probošt Jan r. 1370 odňal Prachaticím všechna cla, která jim pak r. 1381 vrátil Vilém z Landštejna. Na s. 172 pak tvrdí, že vyšehradský probošt odstoupil prachatickým měšťanům clo za 18 marek čistého stříbra ročně, aniž by však uváděl nějaké zdroje.

²⁰³ „... *quod quidam dominus Iohannes, olim Wissegradensis prepositus, antecessor noster, ipsis antiqua privilegia per invictuosum principem Iohannem, Bohemie et Polonie regem et Lucemburgensem comitem, olim confirmata suffocasset et ipsis iura ipsorum suis literis innovasset, ob quod iacturas non modicas paterentur et ruinas, nobis instanter supplicantes, ut ipsis per litterarum nostrarum innovationem iura civilia seu civitatis perhennare curaremus ea, quia olim solummodo oppidum habuissent, nunc vero civitatem munitam.*“

²⁰⁴ Srvn. předchozí listiny Jana Lucemburského z r. 1323 a probošta Jana z r. 1370, kde jsou tyto výsady Prachaticím již uděleny.

²⁰⁵ Na častý výskyt časově mnohem mladších písemností, které právně fixovaly již po mnoho let „přirozeně“ fungující sklady, upozorňuje KEJŘ, *Vznik městského zřízení*, s. 185–187. V případě Prachatic, kde je existence celnice předpokládána snad již v 10. století (srvn. STARÝ, *Počátky města Prachatic*, s. 4), lze i vznik skladu zboží tušit mnohem dříve než k r. 1381, což ostatně naznačuje i samotné znění listiny („... *concedimus ipsis ... deposituram mercium, sive salis, ut ab antiquo...*“). Stejný názor má i PRAXL, *Das Wyschehrader Landgut*, s. 222.

celkem bezpečně vztahoval na všechno zboží, které bylo do Prachatic přiváženo či přinášeno po stezce z Pasova. Sklad zboží se v tomto směru pojil zároveň s nuceným směrem cesty. Privilegium totiž nařizuje, aby zboží, které je přinášeno do Čech přes lesy z Pasova, bylo dopravováno do Prachatic – jako tomu bývalo od starodávna.²⁰⁶ Nucený směr cesty byl nejspíše nařízen i v opačném směru, zde je ale znění listiny poněkud rozvláčné a nejasné: „... *cum omnibus mercibus quorumlibet, que infra terram eveniunt vel de terris alienis, quacunqua via sit, pergant et vadant ad Prachaticz et dehinc ad Pataviam...*“. Pravděpodobně se jednalo o to, že zboží dopravované odkudkoli z Čech do Pasova, mělo být převáženo skrze Prachatic. Sklad zboží byl tedy vázán na obchodní cesty, které městem procházely, a bylo jím postiženo všechno zboží, které bylo dopravováno z Čech přes Prachatic do Pasova a naopak z Pasova přes Prachatic do Čech, přičemž tento směr cest byl nařízen. Více se však o podobě prachatického skladu zboží nedozvídáme. S největší pravděpodobností existovaly i další (nám nedochované) písemnosti, které formu tohoto práva specifikovaly – např. jak dlouho muselo být zboží nabízeno k prodeji, zda bylo nutno všechno prodat měšťanům nebo naopak neprodané zboží odvézt dál, či jak vysoké byly s tím spojené poplatky.²⁰⁷ V privilegii je kromě toho prachatickým měšťanům opět dána stezka vedoucí na Pasov (tedy patrně možnost účastnit se – možná bezcelně – obchodu mezi Prachaticemi a Pasovem) – a opět z toho nemůžeme bezpečně vyvozovat, že by tím byly měšťanům přenechány i výnosy z cla, o kterých se privilegium nijak nezmiňuje.

Tuto listinu pak na žádost probošta Viléma potvrdil i král Václav IV. jakožto patron vyšehradské kapituly. Stalo se tak v březnu r. 1382.²⁰⁸ Další výsady spolu s potvrzením předchozích privilegií ze strany Václava IV. na sebe nenechaly dlouho čekat, tentokrát však o ně požádal r. 1394 nový vyšehradský probošt Václav Králík z Buřenic.²⁰⁹ Kromě práva na výroční trh na den před sv. Jakubem apoštolem udělil král prachatickým měšťanům právo na cestu z Čech a Moravy s clem a to tím způsobem, že do Prachatic má být přiváženo obilí a jiné zboží a z Prachatic naopak odvážena sůl a další zboží, to vše aniž by tomu kdokoli (především jiná města a městečka) jakkoli zabraňoval. Tato pasáž Václavova privilegia je především potvrzením prachatického obchodu se solí a s obilím a jeho ochranou před nároky

---

²⁰⁶ „*Et que sunt mercimonia, que afferentur per nemora et silvas de Patavia ad Bohemiam, tum illis pergant et vadant per semitam ad civitatem Prachaticz, ut a multis retroactis temporibus.*“

²⁰⁷ Je zcela jisté, že Prachatic disponovaly listinami, které kupř. blíže upravovaly možnosti prachatických měšťanů, které tito měli k nakládání se svými krámcí a stoly, jak se o tom zmiňuje listina vyšehradského probošta Jana Soběslava z r. 1379 – srvn. CIM II, s. 727–728, č. 563. Pravděpodobně tedy mohly existovat i listiny, které konkretizovaly prachatický sklad zboží, ale bohužel se nám nedochovaly.

²⁰⁸ CIM II, str. 744–745, č. 584. Přepis listiny a její český překlad se nachází v SOkA Prachatic, fond AM Prachatic, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 88r–89v.

²⁰⁹ CIM II, str. 851–853, č. 662. Přepis listiny a její český překlad se nachází v SOkA Prachatic, fond AM Prachatic, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 93v–94v.

okolních měst, která bezpochyby toužila po tom, svést alespoň část obchodu na sebe, jak o tom ostatně ještě bude řeč.

Nejasná je však v této listině zmínka o clu, které se nám vynořuje v pramenech v souvislosti s městem poprvé. Není pochyb o tom, že v Prachaticích bylo za dovážené či provážené zboží vybíráno clo (či mýto),²¹⁰ které patřilo ke stěžejním příjmům vyšehradské kapituly a jejího probošta.²¹¹ Se zmiňovanou listinou Václava IV. z r. 1394 se opět naskýtá otázka, zda výnosy z cla nebyly (alespoň zčásti) přenechány prachatickým měšťanům.²¹² Odpověď není jednoduchá a pravděpodobně tuto otázku nelze jednoznačně rozhodnout, obzvláště když se i literatura v tomto ohledu značně rozchází.²¹³

Když r. 1436 povyšuje Zikmund Lucemburský Prachatice na královské město, tak je přijímá pod svou ochranu a do svého vlastnictví spolu se všemi majetky, které k městu náležejí, a se všemi příjmy, které město drží a užívá – jmenovitě s cestou vedoucí do Pasova, se skladem zboží nebo soli a se **clm**. Zároveň Zikmund tímto privilegiem Prachatickým potvrzuje starodávný sklad zboží a proklamuje, že přes šumavský hvozď není povoleno zřídit jinou obchodní cestu, ani jinde než v Prachaticích ustanovit sklad zboží.²¹⁴ Zdá se tedy, že Prachaticí přinejmenším část z celních výnosů skutečně užívali. Nebylo by to nijak neobvyklé – např. Prachaticím blízcí sousedé, písečtí měšťané, si část výnosů ze svého mýta ponechávali a část odevzdávali do královské komory.²¹⁵ Skutečně bezpečný doklad pro toto tvrzení však představuje až listina zástavního držitele Prachatic Ladislava z Rabštejna z r. 1492. Ladislav v ní navrácí prachatickým měšťanům a celé obci výnosy z cla, které jim nespravedlivě odňal jeho otec, Jindřich z Rabštejna. Město Prachatice tedy skutečně požívalo příjmy z cla a co více, jednalo se o jejich starou výsadu – Ladislav jim totiž clo navrácí na základě předložených privilegií, ze kterých zjistil, že Prachaticí byli v držení cla již „... za

²¹⁰ Od 12. století obě dávky (mýto za užití cesty, clo za provážené zboží či za dopravní prostředek) postupně splývají. Více BRODESSER, Slavomír a kol., *Celnictví v Čechách a na Moravě*, Praha 1982, s. 17.

²¹¹ Srvn. podkapitulu 2.2. V souvislosti s vyšehradskou kapitulou jej zmiňuje konfirmace Karla IV. z r. 1356, již jsou kapitule potvrzeny její majetky – mj. i „*opidum Prachaticz cum ... theloneo*.“ Viz RBM VI/1, s. 188, č. 351.

²¹² Doslova se v listině píše: „... *damus et concedimus ipsis civibus ... stratam de Boemia et Moravia una cum theloneo*...“

²¹³ Např. V. Starý tvrdí, že prachatickým měšťanům připadly příjmy z cla již r. 1323, což se nám však nejvíce jako pravděpodobné, protože listina Jana Lucemburského se o clu nijak nezmiňuje. Srvn. STARÝ, *Počátky města Prachatic*, s. 8. Stejný názor má i MESSNER, *Prachatitz*, s. 6, který uvádí, že vyšehradský probošt postoupil měšťanům výběr cla na stezce za roční plat 18 hřiven stříbra. Oproti tomu P. Praxl takového názoru rozhodně odmítá a své tvrzení podkládá kupříkladu listem Václava IV. z r. 1409, jímž král vyzval Jindřicha IV. z Rožmberka, aby hájil cestu vedoucí z Pasova do Prachatic, která náleží vyšehradské kapitule (a tudíž z ní logicky musí mít i nějaké příjmy). Srvn. PRAXL, *Das Wyschehrader Landgut*, s. 222 (AČ XXI, s. 276–7, č. 2).

²¹⁴ CIM III, s. 144–147, č. 93.

²¹⁵ AČ XII, s. 2–3, č. 1316.

*dědičných pánov a proboštuv...*²¹⁶ – tedy nejpozději od konce 14. století! V listině však bohužel není specifikována ani výše cla, ani zboží, ze kterého bylo vybíráno, případně při jaké příležitosti (zda se jednalo o pravidelné clo placené z přiváženého zboží, či o clo vázané na určitou komoditu a placené např. při příležitosti týdenního trhu).²¹⁷ Vůbec se tedy nemuselo jednat o clo spojené s obchodním provozem na prachatické Zlaté stezce! Ze stejného roku totiž pochází rozsudek sporu prachatických měšťanů s Petrem Kaplířem ze Sulevic a na Vimperku o stezku vedoucí dle Prachatických neprávem z Pasova do Vimperka. V rozsudku je mj. zmínka o výpovědi Petra Kaplíře, že Prachatičtí „... *jsú toho cla nikdá v užívání nebyli, než toliko pán jich...*“²¹⁸ Podobně když v druhé polovině 15. století apelují Prachatičtí na Jana z Rožmberka, aby svým poddaným netoleroval ilegálně vznikající sklad zboží ve Zbytinách nedaleko Prachatic, tak argumentují tím, že tím „... *pánu našemu milostivému i tudiež městu našemu mýto spravedlivé procházejí.*“²¹⁹ Celá záležitost je tedy velice komplikovaná. Pokud prachatickým měšťanům vůbec nějaké výnosy z cla z obchodního provozu náležely, tak se pravděpodobně jednalo jen o jejich část. Nabízí se také myšlenka, že zatímco majiteli či zástavnímu držiteli města plynuly výnosy z cla na Zlaté stezce (tedy ve směru od Pasova), mohlo Prachatickým náležet clo z cesty, která do města vedla z druhé strany, z českého vnitrozemí. Vybízí k tomu totiž formulace již zmiňované listiny Václava IV. z r. 1394, v níž král udělil měšťanům právo na cestu z Čech a Moravy se clem.²²⁰ Písemnosti, které tyto náležitosti patrně specifikovaly, se nám ale nedochovaly, a my jsme tak ponecháni i nadále v nejistotě.²²¹

Ať už tedy náležely výnosy z cla na Zlaté stezce komukoliv, jisté je, že bezesporu vybírány byly. Jejich výši však kvůli absenci dochovaných pramenů neznáme. Musíme si proto vypomoci komparací. Alespoň povšechnou představu nám poskytuje výše cla vybíraného v Písku, o kterém se nám dochovala zpráva z r. 1507 ve smlouvě mezi Petrem z Rožmberka a Prachatickými na jedné straně a Píseckými na druhé straně.²²² Tato smlouva oznamuje, že Píseckým bylo králem povoleno vybírat své clo i jinde než v Písku (kvůli

---

²¹⁶ CIM III, s. 812–814, č. 483. Originál listiny se nachází v SOkA Prachatice, fond AM Prachatice, sign. I–A–1.

²¹⁷ V písemnosti je uvedeno pouze povšechné konstatování: „*clo od všelikterakého zboží a kupecství, což jim přísluší...*“ Pouze k r. 1524 se dozvídáme, že prachatickým měšťanům byl králem Ludvíkem Jagellonským potvrzen týdenní trh s právem vybírat clo z dobytka (velký či malý bílý peníz podle velikosti dobytka). Srvn. CIM III, s. 1258–1259, č. 695.

²¹⁸ Přepis tohoto rozsudku se dochoval ve výpisu z desek zemských z r. 1536 v SOkA Prachatice, fond Archiv města Vimperka, *Knih pamětní města Vimperka*, sign. II–34, i. č. 56, f. 184v.

²¹⁹ AČ XXI, s. 366–367, č. 180.

²²⁰ Viz pozn. č. 209.

²²¹ Pokud ovšem vůbec existovaly. Nápadné je, že by si měšťané takto důležité listiny nepřepsali do pamětní knihy. Je proto možné, že se jednalo o starobylé záležitosti fixované pouze všeobecně přijímanou ústní tradicí.

²²² AČ XI, s. 223–225, č. 1291.

častým problémům s obcházením města). Píseční tedy smí usadit svého celného v Prachaticích, kde bude vybíráno při výjezdu z města i písecké clo, a kupci pak nebudou nuceni jet na Písek. Smlouva se sice později stala předmětem sporu mezi zmiňovanými stranami,²²³ pro nás je však důležitá z toho důvodu, že zachycuje výši celních poplatků. Ty byly stanoveny následovně: Pokud je na voze vezeno 2–10 prostic²²⁴ soli, platí se z každé prostice 1 bílý peníz a též z každého koně 1 bílý peníz.²²⁵ Pokud však forman veze nad 10 prostic soli, pak činí výše cla 3 groše míšeňské.²²⁶ Ze tří koní pak forman zaplatí 1 groš pražský, ze čtyř koní 9 bílých penízů, z pěti koní 11 bílých penízů, z šesti koní 13 bílých penízů a konečně ze sedmi koní 15 bílých penízů. Platy v zimě, kdy byly namísto vozů používány sáně, zůstávaly stejné. Pokud bylo z Prachatic vyváženo jiné zboží než sůl, zůstávala výše poplatků z koní stejná a clo ze zboží se platilo po 1 groši pražském za saum²²⁷ zboží, ať už se jednalo o zboží „suché“ (koření, sukno, bavlna atd.) či „mokré“ (různé druhy vína, olej atd.).

Ke srovnání se nabízí i výše mýtních poplatků vybíraných v Pasově (mapu výběrčích míst pasovského mýta představuje Obr. 2 v příloze práce). Jedná se o tzv. české mýto, plynoucí ženskému benediktinskému klášteru v pasovském Niedernburgu. Toto mýto se dělilo na malé, které zaplatil český soumar²²⁸ s naloženými koňmi v Ilzstadtu²²⁹ a které činilo 1 fenik,²³⁰ a na velké, které bylo následovně placeno buď v Ilzstadtu jako trhové clo, nebo v případě převozu přes Dunaj na pravém břehu Dunaje (jako převozní clo). Výše tohoto velkého mýta byla 5,5 feniku. Bavorští soumaři ale platili pouze 3 feniky a žádné malé mýto,

²²³ Viz AČ XI, s. 218–220, č. 1285; s. 222–223, č. 1290; s. 223–225, č. 1291; s. 229–230, č. 1297; s. 230, č. 1298; s. 230–231, č. 1299; s. 231, č. 1300; s. 232–233, č. 1303; s. 233, č. 1304; AČ XII, s. 2–3, č. 1316; s. 3–4, č. 1317; s. 10, č. 1326; s. 10–11, č. 1327; s. 11–12, č. 1329; s. 12, č. 1331; s. 15–16, č. 1335; s. 16, č. 1336.

²²⁴ Prostice je míra, na kterou bylo počítáno množství převážené soli. Zároveň se však jedná i o způsob zabalení soli za účelem transportu – prostice v tomto smyslu byla dřevěná bečka kónického tvaru používaná k přepravě kusové soli a připevňovaná na bok soumarského koně. Každý kůň tak nesl vždy po dvou prosticích. Objem prostic se lišil podle místa; „prachatická míra“ však představovala 69 litrů, což bylo asi 72,5 kg soli. Více VOLF, *Příspěvky k historii*, r. 1936, s. 128–129; LOIBL, „*Korn um Salz*“, s. 194. K dalším technickým záležitostem při přepravě soli viz BERGIER, *Die Geschichte vom Salz*, s. 174–178.

²²⁵ Bílý peníz byla drobná mince (jedna sedmina groše), dělicí se ještě dále na dva halěře (či černé peníze). Srvn. VOREL, Petr, *Od pražského groše ke koruně české. Průvodce dějinami peněz v českých zemích*, Praha 2000, s. 60–61. Německým ekvivalentem drobné mince je fenik. Pověšme si také, že ve vybíraných poplatcích splývá dohromady clo i mýto (clo jako poplatek ze zboží a mýto jako poplatek z dopravního prostředku).

²²⁶ Poměr míšeňského groše ku groši českému činil 2:1. Viz VOREL, s. 84, 97.

²²⁷ Saum je jednotka délky (sukno). Viz HOFMANN, Gustav, *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*, Plzeň/Sušice 1984, s. 85. V tomto případě však nejsme schopni určit konkrétní množstevní jednotku, ze které bylo clo vybíráno.

²²⁸ Soumarem se rozumí člověk provozující transport zboží pomocí soumarských koní, na které je naložen náklad.

²²⁹ Viz mapku Pasova na Obr. č. 2 v příloze práce.

²³⁰ Z toho byly mj. hrazeny výdaje za ustájení koně.

protože jim nebyla garantována bezpečnost při cestě do Čech.²³¹ Vidíme tedy, že ačkoliv se v případě Písku a Pasova jednalo o místa poměrně vzdálená, byla výše poplatků přibližně stejná, ačkoliv nám torzovitost pramenů nedovoluje srovnat celní poplatky absolutně (na stejné bázi). I Pro Prachatice tedy můžeme předpokládat podobnou výši stanoveného cla. Kvůli absenci pramenů neznáme ani hrubý výnos prachatických celních poplatků. Musel však být neobyčejně vysoký, pokud za jeho polovinu (!) odstoupil r. 1285 vyšehradský probošt kapitule své příjmy z vsí a vinic Žitenic, Malešova, Týna a Újezdu, desátek z Litoměřic a z podhradí pod Vyšehradem a patronátní právo v Žitenicích.²³² Ostatně podle odhadů proudilo ve 2. polovině 16. století přes Prachatice přibližně 52 000 prostic soli ročně a to bylo již v době, kdy prachatický solný obchod vinou habsburské státní monopolizace (zvýhodňující vlastní gmundenskou sůl, dopravovanou do Čech přes Linz a České Budějovice) slábl.²³³ Příjem z takového množství procleného a uskladněného zboží rozhodně nebyl zanedbatelný, a to byl pravděpodobně na konci 15. století a v 1. polovině 16. století ještě vyšší.

Po krátké odbočce do celní problematiky se opět navrátíme k prachatickému skladu zboží. V listopadu r. 1492 král Vladislav Jagellonský opět potvrdil Prachatickým jejich výsady a práva a to tentokrát v konkrétnější podobě než tomu bylo u jeho první konfirmace z r. 1479. Privilegium z r. 1492 je zaměřeno především na hospodářské a obchodní výsady, které Prachatice mají. Prachaticím tak byl potvrzen sklad zboží a soli a stezka vedoucí do Pasova (její svobodné užívání). Na prosbu měšťanů také král ustanovuje, aby zboží přes hranice bylo dopravováno pouze po cestě z Pasova do Prachatic a aby nebyly zřizovány jiné cesty, které by prachatickému obchodu škodily.²³⁴

Neustálé potvrzování práva skladu a práva na stezku vedoucí z Pasova do Prachatic (bezpochyby vždy tučně zaplacené) prozrazuje, že Prachaticí měli pádný důvod k co nejučinnější obraně svých výsad. Sklad zboží byl výnosnou záležitostí. Pojily se s ním různé poplatky – za složení a uskladnění zboží, za přístup na trh, ungelt z prodeje atd., byť jejich konkrétní podobu v Prachaticích neznáme. Městu byl také zaručen pravidelný přísun

---

²³¹ PRAXL, *Die böhmische Maut*, s. 229–231. Praxl vychází z Lonsdorfského kodexu ze 13. století (kopiář pasovského biskupa Oty z Lonsdorfu), který zachycuje mj. i údaje k solnému obchodu, a dále z pozdně středověkého niedernburského mýtního řádu pocházejícího ze 14. a částečně snad již ze 13. století. Podle Praxla však výše mýta zůstávala neměnná.

²³² CDB IV/1, s. 460–461, č. 268. Ostatně vysoké výnosy z mýta v Pasově (uchýlíme-li se k této analogii) předpokládá i PRAXL, *Die böhmische Maut*, s. 232.

²³³ ŠIMEČEK, *Salz aus dem Alpenraum*, s. 139. WINTER, Zikmund, *Městské solnice z XVI. věku*, Památky archeologické a místopisné 15 (1891), s. 462 tento údaj (konkrétně 51 848 prostic) přejímá z prachatického rejstříku dovezených a prodaných prostic soli z r. 1593 a tvrdí při tom, že z 1000 prostic měla vrchnost příjem 18 kop grošů a obec 7 kop grošů.

²³⁴ CIM III, s. 814–816, č. 484. Přepis listiny je dochován v SOKA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, s. 99v–101r.

kupeckého zboží na prodej, a tudíž i jeho plynulé zásobování potřebnými komoditami. Kromě toho však sklad zboží umožňoval místním měšťanům aktivní zapojení do (především solného) obchodu – díky tomu, že měli po určitý čas přednostní právo k nákupu nuceně nabízeného zboží (možná i za předem stanovenou cenu, jak tomu bývalo v případě těch nejpřísnějších skladů). Prachatice byly navíc i překladním místem, kde byla sůl dovezená na zádech soumarských koní nakládána na vozy, pro které do té doby nebyla stezka z Pasova sjízdná. V neposlední řadě zajišťoval čilý obchodní ruch prachatickým měšťanům a obyvatelům zvýšené tržby za poskytování služeb v oblasti pohostinství. Prachaticí měšťané výsad, které jim jejich město a jeho výhodná geografická poloha poskytovaly, patřičně využívali a provozováním solného obchodu (či participací na něm) se v nějaké formě zabývala valná většina z nich. V Prachaticích totiž, na rozdíl od některých jiných měst, neexistoval solný monopol,²³⁵ a obchodem se tak teoreticky mohl zabývat kdokoliv (ostatně soumary bývali většinou řemeslníci, kteří si takovýmto způsobem buď na vlastní náklady, nebo ve službách větších obchodníků přivydělávali).²³⁶ V 16. století dokonce došlo v Prachaticích ke zřízení cechu solných nákladníků.²³⁷

Je tedy zřejmé, proč si prachaticí měšťané tak úzkostlivě hájili své skladové privilegium a směr nucené cesty z Pasova do jejich města a pokoušeli se každému zabránit, aby jim z jejich práv ukrajoval. Mnoho okolních měst a městeček totiž lákala vidina participace na solném obchodu, čehož se pokoušely dosáhnout legálním i nelegálním způsobem, ať už se jednalo o živelně vznikající cesty, které obchodní provoz sváděly jiným směrem, nebo o nově zakládané městské sklady. Boj Prachatic proti těmto snahám je pro

---

²³⁵ V tom smyslu, že městská obec solný (či jiný) obchod zmonopolizovala a provozovala pouze ve své režii. Výnosy pak byly užívány k obecním potřebám či rozdělovány mezi měšťany. V Prachaticích nic takového neexistovalo (ačkoliv městská obec jako celek se do solného obchodu také zapojovala). Dříve předpokládaná existence městské solnice již však byla literaturou zpochybněna a naopak se usuzuje, že měšťané skladovali sůl ve svých domech. Více KUBŮ – ZAVŘEL, *Zlatá stezka, I. Úsek Prachatice – státní hranice*, s. 57. I pasovský obchod byl ve 14. a 15. století volně organizován a k postupné monopolizaci zde docházelo až v průběhu 16. století, kdy obchod do svých rukou soustředila nejprve hrstka zámožných měšťanů, což se posléze pokusila městská obec zhatit zřízením veřejných solných a obilných sýpek, do kterých museli kupci povinně své zboží odprodávat. Nakonec se organizace obchodu v Pasově ustálila ve formě kombinace soukromého a „státního“ sektoru. Více LOIBL, „*Korn um Salz*“, s. 195–201. Naopak v Rakousích, Korutanech a Štýrsku byla situace jiná: města obdařená právem skladu tam často získávala právo nákupu (soli) za účelem monopolního přepraveje za vyšší cenu; ve městech vznikaly solné komory. Více KNITTLER, *Salz- und Eisenniederlagen*, s. 218. V Českých Budějovicích byl původně obchod se solí záležitostí jednotlivých měšťanů, kteří z něj do městské pokladny odváděli městskou dávku „de sale“. V posledních letech 14. století se ale tento plat z pramenů vytrácí, a proto se F. Kavka domnívá, že mohlo dojít k městské monopolizaci solného obchodu. Více KAVKA, *Městské hospodářství v Českých Budějovicích*, s. 36. Ostatně jen o několik desetiletí později se budějovická městská obec prokazatelně uchýlila k provozování monopolního obchodu s vínem. Více ŠIMEČEK, *Monopolní obchod s vínem v Českých Budějovicích*, s. 7–65. Existenci solného monopolu v Českých Budějovicích na konci 15. století, jehož výnosy údajně tvořily až 26% městských příjmů, pak prokazuje TÝŽ, *Salz aus dem Alpenraum*, s. 138.

²³⁶ PRAXL, *Der goldene Steig*, s. 21.

²³⁷ VOLF, *Příspěvky k historii*, r. 1936, s. 126–127.

město příznačný po celý pozdní středověk, a proto mu budeme věnovat bližší pozornost. Ovšem než tak učiníme, zastavíme se krátce u problematiky původu prachatické soli, která s právem skladu úzce souvisí.

3.2 Původ prachatické soli aneb kde to všechno začíná

Prachatický sklad zboží se dle znění již zmiňovaných privilegií vztahoval na zboží, které bylo dopravováno po tzv. Zlaté stezce z bavorského Pasova přes Prachatice a dál do Čech a v opačném směru na zboží dopravované z Čech přes Prachatice do Pasova. V případě soli se tedy jednalo o sůl přepravenou z východoalpských salin na lodích do Pasova, která zde byla následně přeložena a na hřbetech soumarských koní pak dovážena po stezce garantované právem nucené cesty přes Šumavu do Prachatic. V žádném případě tedy nelze tvrdit, že Prachatice byly výhradním skladem soli dovážené do Čech. Prachatice měly právo skladu – ale pouze pro tu sůl, která mířila do Čech z Pasova skrze Šumavu.²³⁸ Na sůl jiného původu, nebo i na sůl dopravovanou z Pasova do Čech jinou než šumavskou cestou se prachatický solný sklad nevztahoval. Je proto důležité znát konkrétní původ soli dovážené do Čech, protože již geografická poloha saliny a osoba jejího vlastníka ve většině případů předurčovala budoucí trasu zde vyprodukované soli.

V oblasti východních Alp se nachází hned několik salin, které kryly značnou část české poptávky po soli (jejich geografickou polohu zachycuje Obr. 1 v příloze práce). V první řadě to byla salina v Bad Reichenhallu, jejíž produkce až do 12. století zásobovala celé východní Alpy a pokrývala i dovoz do Čech. Bad Reichenhall se od 8. století nacházel v majetku bavorských vévodů, ale časem zde získal podíly i salcburský arcibiskup a mnoho dalších duchovních vrchností. Od počátku 13. století však byl její export orientován na Švábsko a ve směru na Pasov rapidně poklesl.²³⁹ Reichenhallská sůl byla sice velmi kvalitní, ale produktivita saliny byla nízká; když tedy došlo ve 12. století k nárůstu obyvatelstva a zintenzivnění chovu dobytka, bylo nutné hledat nové zdroje soli. Znovu tedy byly nalezeny a otevřeny saliny v Halleinu (náležející salcburskému arcibiskupovi, který zde poté, co na konci 12. století ztratil podíly na reichenhallské salině, o to více dobývání soli podporoval) a Schellenbergu (patřící augustiniánské kanonii v Berchtesgadenu, od počátku 15. století však

²³⁸ Ostatně ani tuto výsadu si Prachatice nechovaly trvale a musely se nakonec smířit se vznikem dalších legálních cest a městských skladů na české straně Šumavy, i přestože jim jejich privilegia *de iure* zaručovala v této oblasti jedinečné postavení (např. listina Viléma z Landštejna z r. 1381, SOKA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 83r–86v).

²³⁹ Srvn. BERGIER, *Die Geschichte vom Salz*, s. 78; KRIECHBAUM, *Alte Salzstraßen*, s. 418–419; PRAXL, *Die böhmische Maut*, s. 227–228.

pronajatá též salcburskému arcibiskupovi). Ve 14. století byly otevřeny i saliny v Hallstattu, Bad Ischl a Aussee, nacházející se na území rakouských vévodů.²⁴⁰ Nejvýznamnější postavení mezi nimi získala halleinská salina, která převzala většinu původního odbytového území reichenhallské soli, a to díky své značné produktivitě a výhodné poloze na řece Salzach. Po ní a následně po řece Inn byla sůl transportována až do Pasova a odtud dále po Zlaté stezce do Čech. Stejnou trasu absolvovala i sůl ze schellenberské saliny, která se nachází ve vzdálenosti jen několika kilometrů od Halleinu. Ne všechna sůl dovezená do Pasova však automaticky mířila do Čech. Část z ní byla dopravována dále po Dunaji, ať už proti proudu, kde zásobovala především Řezno, či po proudu řeky do Lince a dále. Tato část soli však představovala jen malou část pasovského exportu.²⁴¹ Přesto však tato skutečnost představovala jistou výhodu pro linecko-českobudějovický obchod, který tak byl pokrýván jak salzburskou solí z Halleinu (byť jen v malé míře), tak především solí z rakouských salin.²⁴²

Naopak pro transport rakouské soli byla logicky (vzhledem k jejich geografické poloze) využívána jiná vodní cesta a to po řece Traun přes významné překladní místo Gmunden (proto bývá tato sůl souhrnně nazývána též gmundenská) do Lince.²⁴³ Z Lince pak vedly pozemní cesty přes Bad Leonfelden nebo Freistadt do Českých Budějovic,²⁴⁴ které byly po Prachaticích nejvýznamnějším jihočeským městem participujícím výrazně na solném obchodu a zároveň jejich největším konkurentem (v oblasti vnitřního českého obchodu). Jejich sůl však byla jiného původu než ta prachatická, což nakonec v novověku zapříčinilo pomyslné vítězství Budějovic nad konkurenčními Prachaticemi. Gmundenská sůl totiž náležela Habsburkům, kteří se poté, co r. 1526 získali český trůn, uchýlili k monopolizaci solného obchodu v Českém království ve svůj prospěch. Zatímco dovozu gmundenské soli se dostávalo „státní“ podpory, tak byl pasovský dovoz stále více a více omezován, až byl nakonec v 18. století zcela vytlačen.²⁴⁵

---

²⁴⁰ Srvn. BERGIER, *Die Geschichte vom Salz*, s. 79–81; KRIECHBAUM, *Alte Salzstraßen*, s. 419–421; SEIDL, *Stadt und Landesfürst*, s. 83–86.

²⁴¹ LOIBL, „*Korn um Salz*“, s. 191, 195.

²⁴² Srvn. KAVKA, *Městské hospodářství*, s. 35.

²⁴³ K transportu soli po vodě v Rakousku viz SEIDL, *Stadt und Landesfürst*, s. 86–88; KRIECHBAUM, *Alte Salzstraßen*, s. 421–424.

²⁴⁴ Mezi Freistadtem a Leonfeldenem trvaly mnoholeté spory kvůli směru cesty z Lince do Českých Budějovic. Cesta přes Leonfelden byla sice starší a kratší, ale Freistadt získal r. 1277 právo skladu na zboží dovážené mezi Lincem a Budějovicemi. Díky tomuto privilegii pravidelně vyhrával soudní spory, nicméně ani to mnoha kupcům nezabránilo v obcházení freistadtského skladu přes Leonfelden. Více SEIDL, *Stadt und Landesfürst*, s. 90–97; WAGNER, Adolf, *Beiträge zu einer Geschichte des Salzhandels von Linz nach Böhmen*, *Historisches Jahrbuch der Stadt Linz*, r. 1961, s. 31–56; r. 1962, s. 85–104; r. 1963, s. 11–42.

²⁴⁵ Tato problematika přesahuje časový rámec naší práce, a proto jí zde nebude věnována bližší pozornost. Pro více informací srvn. VOLF, Miloslav, *Boj o solný monopol v Čechách v XVI. a na počátku XII. století*, ČCH 39,

K něčemu podobnému došlo ostatně již dříve v rakouských zemích. Ve 14. století, kdy se začala výrazně zvyšovat produkce halstattské saliny, pronikala tato sůl často i na území, která do té doby zásobovala halleinská salina. Proto došlo na konci 14. století ke smlouvě mezi salzburským arcibiskupem a Habsburky. Podle této dohody měla být území severně od Dunaje zásobována halleinskou (salcburskou) solí a naopak území na jih od Dunaje solí gmundenskou (habsburskou).²⁴⁶ Ovšem Habsburkové tuto smlouvu již po několika málo letech porušili a jejich sůl se stále častěji dostávala i na území vyhrazená soli halleinské. V 15. století pak následovaly zákazy dovozu halleinské soli a nakonec i jakékoli cizí soli do rakouských zemí, což postihlo zejména sůl halleinskou, která byla částečně dopravována po Dunaji do Lince a dále. Podobný postup pak po r. 1526 habsburský rod uplatnil i v Českém království.

Ačkoli se tedy solný obchod proudící přes České Budějovice stal do budoucna největším (a také likvidačním) prachatickým konkurentem, musely se Prachatice v průběhu pozdního středověku potýkat s mnoha jinými narušeními svého starobylého práva na dovoz pasovské soli. A často se jednalo o konkurenci mnohem bližší a bezprostřednější.

3.3 Prachatičtí při obraně svých hospodářských výsad

Problematika hospodářských a obchodních sporů patří bezesporu k těm nejméně přehledným otázkám týkajícím se dějin měst. Není vůbec těžké ztratit se v množství výsad, svědectví, obvinění, pŕuhonů či soudních rozsudků, které se nám navíc často dochovaly jen nahodile a neúplně, a tudíž i naše představa o fungování regionálního obchodu je nutně vždy zkreslená. Nelze se ani příliš divit, že mnozí badatelé se ve svých dílech omezují pouze na výčet jednotlivých privilegií a na shrnutí či vyjmenování důležitých sporů. Byla by však škoda zcela rezignovat na ucelený a systematický vřled do této problematiky. Vřdyť pro jednotlivá města se často jednalo o životně důležité záležitosti! Dálkový (či v našem případě alespoň přeshraniční) obchod byl jako míza středověkých měst – zásobil je potřebným zbořím, zajiřřoval odbyť jejich vlastních produktů, přinářel jim zisky, umožňoval jim zapojení se do velkoobchodu slibujícího mnohem větší příjmy než lokální trhy, kde své potřeby saturovali pouze obyvatelé blízkých vsí a městeček, a v neposlední řadě je spojoval se světem. Není proto divu, že snad každé město touřilo po tom, strhnout obchodní provoz do

---

r. 1933, s. 297–326, 505–536; GABRIEL, Frantiřek, *Pasovská sůl v jižních Čechách v 17. a 18. století*, JSH XXXV, r. 1966, s. 143–157; VOLF, Miloslav, *Boj o solné trhy v Čechách v 2. polovině XVI. století a v době třicetileté války* (nevydaný rukopis nacházející se v knihovně Národního technického muzea v Praze, sign. SDO sg. 279); KUBÁK, Jaroslav, *Českobudějovické solní spory v XVI. a XVII. století*, JSH XXXII, r. 1963, s. 7–31.
²⁴⁶ KNITTLER, *Salz- und Eisenniederlagen*, s. 210; SEIDL, *Stadt und Landesfürst*, s. 89.

svých bran. Pro naši práci by však komplexní zkoumání jihočeského obchodu jako celku znamenalo nepřiměřenou rozsahovou i tematickou zátěž; spokojíme se proto s omezeným pohledem na Prachatice a spory, jež se jich bezprostředně dotýkaly, přičemž se však pokusíme zůstat v kontextu celého jihočeského (zejména solného) obchodu.²⁴⁷

Počátky obchodního spojení Prachatic a Pasova sahají hluboko do minulosti – tak daleko, že je písemné prameny ani nejsou s to zachytit. Díky nízké hustotě osídlení si Prachatice (míněna je osada s celnicí a pravděpodobně i trhem) v prvních staletích své existence nemusely činit žádné starosti s nežádoucí konkurencí. Ta se začíná vynořovat až v souvislosti se vznikem městské sítě ve 13. století a zejména s jejím zahušťováním ve 14. a 15. století. Dovoz pasovské soli do Prachatic nemusel být proto zpočátku ani nijak právně garantován²⁴⁸ – nebylo totiž, kdo by jej uzurpoval nebo mu konkuroval. Budoucí prachaticí protivníci na poli obchodním se vynořují až mnohem později: České Budějovice byly založeny až v 60. letech 13. století, podobně jako hrad Vimperk, přičemž město, kudy solný obchod později proudil, vzniklo ještě později, až v průběhu 14. století. Hrad Kašperk, střežící nejmladší větev Zlaté stezky, byl vystavěn dokonce až o celých sto let později, v 60. letech 14. století! Podobně jako v případě Pasova, který oficiálně získal právo skladu až r. 1390,²⁴⁹ můžeme tedy i u Prachatic předpokládat dlouhou kontinuitu dovozu pasovské soli, která byla ale až v průběhu 14. století garantována panovnickými a proboštskými privilegii – a to v tom smyslu, že prachatickým měšťanům bylo zajištěno svobodné užívání stezky vedoucí „*od starodávna*“ z Prachatic do Pasova,²⁵⁰ případně i vágně formulované cesty vedoucí „z Čech a Moravy“ („*stratam de Boemia et Moravia*“) do Prachatic.²⁵¹ Své (původně přirozeně existující) monopolní postavení při dovozu pasovské soli přes Šumavu se prachaticí měšťané pokoušejí prosadit až v průběhu 14. a 15. století v souvislosti s konkurencí, která se pozvolna začala v jejich okolí vynořovat. Písemné ustanovení výlučného směřování obchodu z Pasova do Prachatic můžeme prvně zachytit v listině vyšehradského probošta Viléma z Landštejna z r. 1381, v níž se píše, že lidé přivážející zboží z Pasova přes les do Čech, mají postupovat po stezce k městu Prachatice, jako tomu bylo již od starodávna.²⁵²

²⁴⁷ Pro bližší představu o níže diskutované problematice viz Obr. č. 4 v příloze práce, který schematicky zachycuje hlavní směry jihočeských cest v pozdním středověku.

²⁴⁸ Ostatně emise listin na našem území je také záležitostí spjatou až s vrcholným a pozdním středověkem.

²⁴⁹ Václav IV. udělil Pasovu sklad zboží ve velmi striktní podobě a to proto, že potřeboval podporu pasovských měšťanů ve sporech při obsazení postu pasovského biskupa. Více LOIBL, *Passau*, s. 105; SLÁMA, *Zlatá stezka*, s. 158.

²⁵⁰ Srvn. např. listinu Jana Lucemburského z r. 1323, CIM II, str. 204–205, č. 127; podobně i privilegium Zikmunda Lucemburského z r. 1436, CIM III, str. 144–147, č. 93.

²⁵¹ Srvn. listinu Václava IV. z r. 1394, CIM II, str. 851–853, č. 662.

²⁵² SOKA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 83r–86v.

Konkurenci prachatické cestě z Pasova představovaly v první řadě další větve Zlaté stezky vedoucí na Vimperk a na Kašperské Hory. Cesta mířící z Pasova do Vimperka je prvně připomínána r. 1312 a to v dohodě Bavora III. ze Strakonice, v té době vimperského pána,²⁵³ s Jindřichem z Leubelfingu, purkrabím na biskupském hradě Oberhausen v Pasově, že budou společně pečovat o bezpečnost na této obchodní cestě a budou kupcům poskytovat doprovod.²⁵⁴ Cesta tedy vznikla již dříve, patrně na přelomu 13. a 14. století, přesnější datum nám však uniká. Dle F. Kubů a P. Závřela měla nově zbudovaná vimperská stezka zřejmě ulevit přetížené prachatické větvi.²⁵⁵ Prachatickým měšťanům však nová stezka rozhodně nebyla po chuti. Svých práv na výhradní dovoz soli z Pasova do jejich města se dovolávali u panovníka – např. r. 1404 soudil Václav IV. spor vyšehradského probošta Václava Králíka z Buřenic (zastupujícího prachatické zájmy) s Hanušem Kaplířem ze Sulevic a na Vimperku o vimperskou odbočku. Vyšehradský probošt si (soudě dle dochovaných pramenů) stěžoval na existenci vimperské stezky, proti čemuž se naopak postavil Hanuš Kaplíř ze Sulevic. Václav IV. rozhodl ve prospěch Prachatic, nicméně povolil, aby na Vimperk putovalo 14 krosnařů²⁵⁶ týdně. Pokuta za překročení tohoto nařízení (pokud by na Vimperk bylo dováženo, resp. donášeno více soli) činila 10 hřiven zlata (polovinu pro krále a polovinu pro vyšehradského probošta).²⁵⁷ Z výsledku tohoto sporu nám nepřímo vysvítá jedna věc – vimperská stezka patrně vznikala živelně a bez oficiálního panovnického svolení, protože Vimperští (resp. jejich vrchnost) očividně neměli k dispozici privilegia, jimiž by oprávněnost existence této cesty mohli hájit. Vimperská větev však byla bez ohledu na spory užívána dále, k nelibosti Prachatic. Asi do r. 1449 je datován list prachatického purkrabí Václava Hruzy z Chelčic, který píše prachatickému zástavnímu pánovi Oldřichovi z Rožmberka o tom, že soumarský provoz směrem k Prachaticím slábne, protože silněji proudí do Vimperka, ačkoli ten disponuje povolením pouze na 18 krosnařů týdně.²⁵⁸ Vimperským se tedy patrně podařilo zvýšit původní povolený počet 12 krosnařů týdně, který však stejně překračovali. A co více – existenci vimperské stezky začali svými výsadami uznávat i čeští panovníci. V listině vydané r. 1454 Mikuláši Kaplířovi ze Sulevic a na Vimperku ustanovuje král Ladislav Pohrobek, že vimperská vrchnost smí vybírat clo z každého koně i vozu, kteří do Vimperka přijedou

²⁵³ Srvn. KOTLÁROVÁ, Simona, *Bavorové erbu střely*, České Budějovice 2004, s. 73.

²⁵⁴ PRAXL, *Der Goldene Steig*, s. 7. K této větvi srvn. KUBŮ – ZAVŘEL, *Zlatá stezka 2. Úsek Vimperk – státní hranice*; JOHN (ed.), *Vimperk: město pod Boubínem*, s. 89–94, 110–111.

²⁵⁵ KUBŮ – ZAVŘEL, *Zlatá stezka. 2. Úsek Vimperk – státní hranice*, s. 22.

²⁵⁶ Sůl byla po Zlaté stezce obvykle dovážena na soumarských koních, nicméně jinou formou přepravy bylo i nošení soli na zádech pomocí krosen s dřevěnou konstrukcí.

²⁵⁷ Přepis rozsudku se nachází v SOKA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 74v.

²⁵⁸ AČ XXI, s. 302–303, č. 50.

z Pasova.²⁵⁹ Výběr cla, jehož (blíže neuvedené) výnosy plynuly vimperským majitelům, potvrzuje i listina Vladislava Jagellonského z r. 1479, již byl Vimperk vyzdvižen mezi plnohodnotná města.²⁶⁰ Prachatičtí měšťané se však s existencí konkurenční cesty nehodlali jen tak smířit. Svědčí o tom další spory z konce 15. a počátku 16. století. R. 1489 pohnali prachatičtí měšťané Petra Kaplíře ze Sulevic a na Vimperku před zemský soud a obvinili ho z neoprávněného užívání stezky z Pasova do Vimperka, která však má podle starých privilegií vést z Pasova jediné do Prachatic. Petr Kaplíř jim ale odporoval a prokazoval na soudu oprávněnost své stezky, kterou podložil blíže nespecifikovanými privilegii a výpovědi svědků. Tvrdil také, že ve Vimperku existuje „od starodávna“ sklad soli.²⁶¹ Jejich spor byl rozsouzen r. 1492 a výsledek je pro nás do jisté míry nejasný, protože odpovídá na patrně členitější žalobu (ta se týkala nejspíše i výše cel), která se nám však nedochovala. Z rozsudku však jistě plyne, že přeprava soli na obou stezkách má být uskutečňována pouze soumarským způsobem a nikoli s vozy a sáněmi (to by se pak jednalo o cestu či silnici), na které ani jedna strana neprokázala dostatečný nárok. Ani jedna strana také nemá zvyšovat cla.²⁶² Nepřímo však z tohoto rozsudku vyplývá, že vimperská větev Zlaté stezky byla tedy *via facti* uznávána. Prachatičtí se však ani tak nevzdávali a k dalšímu sporu došlo jen o pár let později. Zpráva o jejich sporu s vimperským majitelem, tentokrát se jednalo již o Zdeňka Malovce z Chýnova a na Vimperku se dochovala ve smlouvě, kterou mezi sebou uzavřeli r. 1502. Z její narace vyplývá, že Prachatičtí pohnali Zdeňka Malovce před soud (důvod bohužel není zmíněn, ale nejspíš se jednalo opět o spory ohledně obchodní cesty z Pasova). S tímto pŕuhonem však Prachatičtí na soudu neuspěli a Zdeněk Malovec je následně zažaloval z utržené škody a požadoval po nich částku 600 kop grošů českých. Jejich spor byl nakonec vyřešen smlouvou, vloženou do desek zemských, která stanovovala, že soumaři si smí sami vybrat cestu, kterou chtějí z Pasova jet – buď do Prachatic, nebo do Vimperka, ale „*jinam nikam*“.²⁶³ Vimperská větev tedy byla položena zcela naroveň cestě prachatické, což pro Prachatice bezpochyby

---

²⁵⁹ CIM IV/2, s. 198–201, č. 466. Listina je ve formě regestu dochována v konfirmaci Vladislava Jagellonského z r. 1481, jejíž opis se nachází v SOKA Prachatice, fond AM Vimperk, *Kniha pamětní města Vimperka*, sign. II–34, f. 61.

²⁶⁰ CIM IV/2, s. 198–201, č. 466. Originál se nachází v SOKA Prachatice, fond AM Vimperk, sign. I–A–2.

²⁶¹ Ten však v jiných písemnostech není zmíněn a jeho existence tedy nemůže být považována za bezpečně prokázanou.

²⁶² SOKA Prachatice, fond AM Vimperk, *Kniha pamětní města Vimperka*, sign. II–34, f. 184v. Více MODLITBOVÁ, *Vimperk v pozdním středověku*, s. 71–72.

²⁶³ Tento krátký příspěvek budí poněkud rozpaky, když již od 2. poloviny 14. století je bezpečně prokázána existence třetí větve Zlaté stezky vedoucí do Kašperských Hor, o které bude řeč níže. Opět to ale spíše svědčí o snaze úporně se bránit jakékoli další konkurenci, zvláště když tu vimperskou byli Prachatičtí nuceni oficiálně uznat.

znamenovalo značný ústupek z jejich původních monopolních nároků.²⁶⁴ V případě vimperské větve Zlaté stezky tedy můžeme závěrem konstatovat, že se jednalo nejspíše o živelně vznikající a vimperskou vrchností podporovanou konkurenční stezku, která však v průběhu 15. století dokázala získat status oficiálně uznávané trasy, s jejíž existencí se nakonec museli smířit i prachatictí měšťané a jejich případná vrchnost.

To kašperskohorská konkurence vyrostla na zcela jiných základech. Nalezení a prokrestění stezky z Kašperských Hor, významného zlatonosného naleziště, do Pasova bylo nařízením samotného císaře Karla IV, který tento úkol svěřil jistému Heinzlinovi Baderovi, který za to r. 1356 obdržel 64 jiter půdy. Listina, již Karel IV. Heinzlina obdaroval, je také prvním písemným dokladem o této nejmladší větvi Zlaté stezky.²⁶⁵ Na výstavbě této cesty se podíleli i kašperskohorští měšťané, kteří za to r. 1366 získali od Karla IV. právo skladu.²⁶⁶ Ačkoli se tedy jednalo o iniciativu samotného panovníka, ani to nebránilo prachatickým měšťanům, aby se vůči nevítané konkurenci neohrazovali. Patrně se (snad násilně?) pokusili již od počátku bránit výstavbě hradu Kašperk, který měl sloužit jako ochrana kašperskohorské větve. Karel IV. jeho vystavění svěřil r. 1356 Vítovi řečenému Hedvábný a v témže listu výslovně nařídil prachatickým měšťanům, aby této stavbě nijak nepřekáželi, ale naopak jí byli nápomocni.²⁶⁷ Záměr Karla IV. v této oblasti není příliš zřejmý. Možná kapacita obou starších větví nedostačovala, a proto se panovník uchýlil ke zřízení další stezky. F. Kubů a P. Zavřel se domnívají, že Karel IV. chtěl zlepšit spojení Čech a pasovského biskupství a zároveň tuto cestu položit jako základ dálkovému obchodu se Středomořím.²⁶⁸ Důvod však může být zcela prostý – v listině Karla IV. z r. 1356 se hovoří o výstavbě silnice nebo veřejné cesty – tedy patrně sjízdné pro vozy, zatímco vimperská i prachatická stezka byly schůdné pouze pro soumarské koně! Odpovídalo by tomu i vydláždění této nové cesty a její šíře, která dosahovala až 2,5 metru.²⁶⁹ Tím by také byl lépe naplněn Karlův záměr o napojení Čech na dálkový obchod se Středomořím. Zároveň je nápadné, že od Karla IV. nepochází žádná

---

²⁶⁴ Přepis smlouvy se nachází v SOkA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 73r–73v.

²⁶⁵ Edici této listiny zprostředkoval ve svém díle PRAXL, *Der Goldene Steig*, s. 94–95.

²⁶⁶ KUBŮ – ZAVŘEL, *Zlatá stezka. 1. Úsek Prachatice – státní hranice*, s. 24. Sklad spočíval v tom, že v Kašperských Horách musel přenocovat každý, kdo jel novou silnicí od Pasova přes Kvildu, přičemž z každého koně směli měšťané vybírat po 1 haléři mýta. Srvn. ROUBÍK, František, *Spory jihočeských měst o směr obchodních cest ve 14.–17. století*, JSH 40, r. 1971, s. 8; ANDRESKA, *Šumavské solné stezky*, s. 39. Více o kašperskohorské větvi a jí geograficky blízké Zlaté cestě, taktéž iniciované Karlem IV., procházející však územím bavorského vévodství, KUBŮ – ZAVŘEL, *Zlatá stezka. 3. Úsek Kašperské hory – státní hranice*, s. 25–43.

²⁶⁷ AČ II, s. 182, č. 305; RBM VI/1, s. 245, č. 440.

²⁶⁸ KUBŮ – ZAVŘEL, *Šumavské stezky*, s. 676. ANDRESKA, *Šumavské solné stezky*, s. 37 se naopak domníval, že Karel IV. chtěl založením nové silnice zlepšit hospodářskou situaci města Kašperské Hory.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 37.

konfirmace prachatických privilegií, pouze jedna konfirmace majetků vyšehradské kapituly.²⁷⁰ Je evidentní, že panovník protežoval a podporoval zejména „svou“ kašperskohorskou stezku. Každopádně objem soli dopravovaný po kašperskohorské stezce se zdaleka nevyrovnal tomu prachatickému, můžeme-li tak soudit z pramenů z 2. poloviny 16. století.²⁷¹

Prachatická, vimperská i kašperskohorská větev Zlaté stezky tedy buď přímo vznikly, nebo se časem konstituovaly jako jediné oficiálně povolené trasy, kudy bylo možné dopravovat zboží z Pasova přes Šumavu do Čech. Všechny další odbočky, kterými se okolní města či obce pokusily stáhnout část obchodu na sebe, byly považovány za zakázané a prachatičtí měšťané se jim většinou dokázali efektivně bránit – přinejmenším v právní rovině. V druhé polovině 15. století se o nepovolené zřízení solného skladu pokusili Netoličtí, proti čemuž však Prachatice (společně s Pískem a Českými Budějovicemi!) protestovaly, s tím, že v Netolicích dříve žádný sklad nebyl.²⁷² Stížnost byla úspěšná a král Jiří z Poděbrad r. 1465 nařídil, aby byl netolický sklad zrušen a aby cesta z Pasova vedla i nadále na Prachatice, kterým byl potvrzen sklad soli.²⁷³ Právní rozsudek sporu a realita však byly často něco zcela odlišného. Ani Netoličtí nechtěli jen tak rezignovat na možnost výnosného obchodu, a tak se dozvídáme o další stížnosti prachatických měšťanů, která byla tentokrát adresována Janovi z Rožmberka, majiteli Netolic, kterého Prachatičtí žádali o zrušení solného skladu v Netolicích a o dodržování cesty na Prachatice.²⁷⁴ Netolický sklad patrně fungoval již delší dobu a byl trnem v oku i budějovickým měšťanům, kteří zabavovali sůl lidem jedoucím z Netolic do Týna nad Vltavou.²⁷⁵ Při pohledu do mapy (srvn. Obr. č. 4 v příloze práce) a při porovnání dochovaných zpráv je zjevné, že Netolice představovaly konkurenci jak pro prachatický, tak pro českobudějovický obchod, a proto tato města neváhala v dané záležitosti spolupracovat.

---

²⁷⁰ RBM VI/1, s. 188, č. 351.

²⁷¹ Dle Z. Šimečka byl objem prachatického dovozu v této době zhruba dvojnásobný. Více ŠIMEČEK, *Salz aus dem Alpenraum*, s. 139.

²⁷² Netolice byly prastarým slovanským hradištěm (první zmínka k r. 981), kam původně směřovala tzv. linecká stezka z rakouského Lince, která je prvně zmíněna již r. 906. Tato cesta byla později po vzniku Českých Budějovic odkloněna právě na toto město, ačkoliv původní stezka, nazývaná *via antiqua*, byla stále částečně užívána a vedla přes Lhenice, Netolice a Vodňany do Písku. Srvn. FENCL, *Linecká stezka*, s. 9–10.

²⁷³ CIM III, s. 478–480, č. 277. Přepis listiny se nachází v SOKA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. velká*, sign. II–3, f. 37v.

²⁷⁴ AČ XXI, s. 352, č. 150.

²⁷⁵ Konkrétně se nám dochoval doklad ze září r. 1458, v němž si Jindřich ze Sobětic, seděním v Týně n. Vltavou, stěžuje, že jeho člověku byla pobrána sůl na cestě z Netolic do Týna. Viz AČ VII, s. 224–225, č. 30–32.

Dalším, kdo ohrožoval prachatický sklad soli, bylo městečko Záblatí, náležející k panství Hus a nacházející se pouhých 15 kilometrů jihozápadně od Prachatic.²⁷⁶ V prosinci roku 1493 psali záblatským měšťanům prachatičtí konšelé s purkmistrem a žádali je, aby zrušili cestu, kterou si Záblatští zřídili z Volar a po níž do Volar dováželi pivo a obilí, ke škodě města Prachatic.²⁷⁷ Tento list nám kromě jiného ukazuje, jak důležitý byl pro Prachatic obchod nejen se solí, ale i s dalšími komoditami, tedy zejména s obilím, které naopak (výměnou za sůl) zásobovalo Bavorsko závislé na českém obilí. Nebylo by to ostatně poprvé, co by se Záblatí pokoušelo Prachaticím konkurovat. R. 1400 totiž udělil Václav IV. královskému podkomoří Zikmundu Hulerovi, který v té době hrad Hus spolu s městečkem Záblatím držel, krom mnoha jiných výsad i právo zřídít ze Záblatí cestu do Pasova. Ke zřízení této dopravní spojnice však nedošlo,²⁷⁸ ačkoli tato listina byla později několikrát potvrzena českými panovníky.²⁷⁹ Právě na tyto konfirmace se později odvolávali záblatští měšťané, když r. 1524 došlo k dalšímu sporu s Prachaticemi. Záblatští tedy nejen, že očividně neuposlechli prachatické výzvy z r. 1493, ale navíc si ve svém městě zřídili sklad zboží, vůči kterému se Prachatičtí pochopitelně ohrazovali. Jejich žaloba byla úspěšná a zemský soud nakonec rozhodl v jejich prospěch a záblatským měšťanům zakázal nadále užívat cesty i skladu.²⁸⁰ Jestli se však právní výnos odrazil i v realitě, nemůžeme kvůli nedostatku pramenů bezpečně prokázat.

Geograficky blízkého konkurenta prachatického skladu představovala v druhé polovině 15. století i obec Zbytiny, náležející původně do majetku zlatokorunského kláštera a po husitských válkách rodu Rožmberků. V nedatovaném listě z druhé poloviny 15. století si prachatická obec spolu se svým purkrabím Ctiborem z Martic stěžuje Janovi z Rožmberka, že jeho poddaní obcházejí prachatické mýto (ke škodě Prachatic i jejich pána) a dovážejí zboží přes Volary do Zbytin, kde neoprávněně provozují sklad zboží. Jana z Rožmberka tedy žádají o nápravu věcí a vyhrožují, že pokud se tak nestane, budou se muset obrátit na svého pána a

---

²⁷⁶ K hradu Hus i městečku Záblatí viz SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého XI. Prachensko*, Praha 1997, 3. vydání, s. 154–160.

²⁷⁷ NA České gubernium – guberniální listiny (0993–1526), sign. 491 (<http://monasterium.net/mom/CZ-NA/CGL/491/charter>, ověřeno 13. 4. 2017). Existence této cesty je zmíněna již r. 1489 v rozsudku sporu Petra Kaplíře ze Sulevic a na Vimperku s píseckými měšťany o směr cest. Srvn. AČ V, s. 540–541, č. 26.

²⁷⁸ CIM IV/1, s. 254–256, č. 175. Srvn. ŠIMÁK, *České dějiny I/5*, s. 1051.

²⁷⁹ Jiřím z Poděbrad v dubnu r. 1461, viz CIM IV/2, s. 61, č. 354; Vladislavem II. Jagellonským v lednu r. 1493, viz CIM IV/2, s. 312, č. 572. Originál listiny se nachází v SOKA Prachatice, AM Záblatí (1400) 1493–1945 (1946), sign. I–A–1, i. č. 1.

²⁸⁰ Přepis rozsudku se nachází v SOKA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 8r.

poté případně i na českého krále.²⁸¹ Ani o rozuzlení tohoto sporu však nejsme nadále informováni.

Na uvedených příkladech jsme si ukázali, že Prachatice se narůstající konkurenci měst či obcí ve svém okolí dokázaly obvykle ubránit – tedy v rovině právních sporů. Rozsudky konfliktů s Netolicemi i se Záblatím (o Zbytinách nejsme bohužel informováni) svědčily ve prospěch Prachatic. Nicméně ani vyhraný soud Prachaticím nezaručoval, že jejich solný sklad nebude ohrožován nevídanou konkurencí. Realita provozu na obchodních cestách byla bezesporu zcela jiná, jak o tom vypovídají i po vynesení rozsudku pokračující konflikty a apelace prachatických měšťanů (např. v případě netolického skladu). Prachatičtí (stejně jako měšťané dalších měst obdařených právem skladu, např. Českých Budějovic či Písku) si tak museli svá práva vynucovat hlídkováním na zakázaných cestách, konfiskací zboží a obracením lidí, užívajících nepovolené zkratky či odbočky, směrem do svého města.²⁸² Kvůli nedostatku pramenů však o praktické stránce dodržování výsad a práv jednotlivých měst nejsme příliš informováni.

Vysledovat a zachytit konkurenci Prachatic v jejich obchodním spojení s Pasovem není příliš obtížné. Mnohem složitější je však pokusit se zasadit Prachatice do kontextu regionálního obchodu, tedy zejména do systému cest navazujících na oficiální sklady, po nichž byla sůl dopravována dále do Čech nebo na Moravu. Nejen že musíme vzít v potaz konkurenční „solnou tepnu“ vedoucí z Lince do Českých Budějovic, ale i rozličné nároky „vnitrozemských měst“ (zejména Písku, Vodňan a Týna n. Vltavou) na směr cest a v neposlední řadě i rožmberskou snahu o ovládnutí co největší části jihočeského solného obchodu. Situaci dále ovlivnila i protihusitská hospodářská blokáda a svým dopadem mnohem slabší hospodářská blokáda v době bojů proti králi Jiřímu z Poděbrad. Již jen z tohoto stručného nastínění je patrné, o jak rozsáhlé téma se jedná. Vzhledem k tomu, že jihočeskému solnému obchodu dosud chybí komplexní a ucelené zhodnocení, případně revize starších, již nedostačujících prací,²⁸³ nabízí se především v této oblasti široké pole otevřené

---

²⁸¹ AČ XXI, s. 366–367, č. 180. List může být datován do let 1459, 1464 či 1470, podle denního data (pátek na den sv. Mladátek) v souvislosti s rozmezím vlády Jana z Rožmberka (1457–1472). Osobně se přikláníme spíše k některému ze starších dat, neboť v letech 1468–1470 a 1472–1473 byl bezpečně prachatickým purkrabím Jan Slovicz z Vranieho. Srvn. AČ VII, s. 369, č. 308; AČ XXI, s. 359, č. 165; AČ VIII, s. 72–73, č. 521; s. 116, č. 621.

²⁸² „Překážením“ na cestě vyhrožují Prachatičtí např. městečku Záblatí, pokud neuposlechne jejich výzvy ke zrušení cesty do Volar. Viz NA České gubernium – guberniální listiny (0993–1526), sign. 491 (<http://monasterium.net/mom/CZ-NA/CGL/491/charter>, ověřeno 13. 4. 2017). Na stálé užívání zapovězených cest si r. 1494 stěžuje i prachatický držitel Jan z Roupova. Viz AČ XXI, s. 424, č. 294.

²⁸³ Jihočeským solným obchodem a konkurenčními spory mezi městy se v minulosti zabývali zejména ROUBÍK, *Spory jihočeských měst*; VOLF, *Příspěvky k historii*; SAKAŘ, Josef, *Solní komora v Týně nad Vltavou*, ČČM 1897, roč. 71, s. 516–525. Velmi stručně se prachatickou konkurencí zabýval i SLÁMA, *Zlatá stezka*. Okrajově

dalšímu výzkumu.²⁸⁴ Pro naši práci by to logicky znamenalo neúnosnou rozsahovou i obsahovou zátěž, proto se spokojíme pouze s několika stručnými vhledy do této problematiky, které se týkají bezprostředně Prachatic.

České Budějovice se svým dovozem gmundenské soli sice z logiky věci byly prachatickým konkurentem,²⁸⁵ zdá se však, že to ve 14. a 15. století nepředstavovalo problém, jaký bychom si snad představovali. Poptávka po soli byla nejspíše natolik velká, že stačila uspokojit oba hlavní směry dovozu soli z Alp. Dokud nezačal být v 16. století dovoz soli do Čech regulován státními nařízeními, fungovaly tyto dvě hlavní jihočeské solné tepny takřka bezproblémově vedle sebe (ačkoli České Budějovice zřejmě ve středověku nedosahovaly obratu prachatického solného obchodu). V pramenech nenacházíme ani žádný doklad nějakého soudního sporu, který by tato dvě města mezi sebou vedla.²⁸⁶ Ostatně, sotva by mohl být takový spor uspokojivě vyřešen vzhledem k tomu, že obě města disponovala starobylými skladovými výsadami, ovšem na dovoz zcela jiné soli!²⁸⁷ Jistou výjimku představovalo nejspíš jen období husitských válek a s ním spojené protihusitské hospodářské blokády. To, že by pavijsko-sienským koncilem vyhlášená (a později papežem i císařem dále nařizovaná) blokáda zcela ochromila veškerý obchod s českými zeměmi, bylo již v mnoha historických pracích popřeno.²⁸⁸ Tyto mandáty, zakazující obchod s husity, mohly však snadno využít

---

konflikty jihočeských měst ve svých dílech zmiňují i ANDRESKA, *Šumavské solné stezky*; KUBŮ – ZAVŘEL, *Zlatá stezka I.–IV.* Konkurenčními spory mezi Freistadtem a Leonfeldenem na cestě mezi Lincem a Českými Budějovicemi se zabýval ŠIMEČEK, *Obchod jižních Čech s Rakousy* či SEIDL, *Stadt und Landesfürst*. Na pozadí protihusitské hospodářské blokády koncipoval svůj článek ŠIMEČEK, *Monopolní obchod s vínem*; TÝŽ, *České Budějovice v období husitském*, JSH 34, r. 1965, s. 14–30.

²⁸⁴ V poslední době se problematikou protihusitské hospodářské blokády a obchodu s českými zeměmi během husitských válek zabývá Alexandra Kaar, a to zejména ve své připravované disertační práci s názvem *Eine Frage des Seelenheils – Wirtschaft, Krieg und das Handelsverbot gegen die Hussiten in Böhmen (1420–1436)*. Dále srvn. KAAR, Alexandra, *Neue Mittel der Kriegsführung? König/Kaiser Sigismund und das Handelsverbot gegen die Hussiten in Böhmen*, in: BAUCH, Martin – BURKARDT, Julia – GAUDEK, Tomáš – ŽŮREK, Václav (eds.), *Heilige, Helden, Wüteriche. Herrschaftsstile der Luxemburger (1308–1437)*, Wien/Köln/Weimar 2017, s. 223–242. Na tomto místě bych Alexandře také ráda poděkovala za poskytnutí části své připravované disertační práce, ze které jsem tak mohla vycházet, a také za zprostředkování některé, v Čechách hůře dostupné literatury.

²⁸⁵ Ve svých pracích tuto skutečnost zdůrazňují zejména KAVKA, *Městské hospodářství v Českých Budějovicích*, s. 35; MACEK, *Jagellonský věk v Českých zemích (1471–1526). Díl 1. Hospodářská základna a královská moc*, Praha 2001, s. 126–127; ŠIMEČEK, *Obchod jižních Čech s Rakousy*, s. 696; VOLF, *Příspěvky k historii*, r. 1936, s. 73.

²⁸⁶ Naopak, když se v 2. polovině 15. století pokusili zřítit solný sklad netolického měšťanů a stáhli na sebe také část obchodního provozu z Pasova, podala proti tomu společnou žalobu ke králi města Prachatice, Písek i České Budějovice. Je pochopitelné, že ani Prachatice, ani České Budějovice o žádnou další konkurenci v dovozu soli do Čech nestály. Srvn. CIM III, s. 478–480, č. 277.

²⁸⁷ České Budějovice získaly právo skladu zboží (na tři dny), proudícího do jejich města po cestě z Freistadtu, r. 1351. Srvn. PROCHÁZKA, *Městské právo skladu a cesty*, s. 133–135; VOLF, *Příspěvky k historii*, r. 1935, s. 175.

²⁸⁸ Hospodářská blokáda ostatně náležela ke standardním postupům jednání proti kacířům či bezvěrcům – srvn. KAAR, *Neue Mittel der Kriegsführung?*, s. 225–226. Došlo sice k přerušení tranzitního obchodu přes Čechy (viz JANÁČEK, *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*, s. 20), úplná obchodní blokáda však samozřejmě nebyla myslitelná, už z toho důvodu, že Bavorsko bylo do značné míry závislé na českém obilí. Zákaz obchodu se navíc

katolické subjekty, které tak mohly čelit konkurenci sousedů, kteří se přidali k husitství.²⁸⁹ Vznikaly i nové cesty, které zahraniční obchodní partnery spojovaly s českými katolíky.²⁹⁰ Konkrétně v případě jihočeského obchodu se mnoho badatelů domnívá, že prachatický solný obchod byl blokádou postižen a jeho úlohu přebíral a do značné míry nahrazoval obchod českobudějovický a případně i rožmberský.²⁹¹ Důvodem mohly být jak obavy z případného šíření husitství do Bavorska,²⁹² obavy z husitské špionáže²⁹³ či výslovné zákazy obchodování s Čechami, směřované na pasovské měšťany.²⁹⁴ Přesto však jejich vliv nesmíme přeceňovat. R. 1434 si totiž sami pasovští měšťané vyžádali od císaře Zikmunda potvrzení stezky vedoucí do Prachatic a povolení dovážet do Prachatic své zboží a odtud zase obilí, ovšem pod podmínkou, že nebudou nic dovážet husitům.²⁹⁵ Vzhledem k tomu, že husitské Prachatice patřily k radikálním složkám táborsko-píseckého svazu, jeví se tato podmínka spíše jako nezbytná klauzule uvedená *pro forma*. Pasovští měšťané tedy měli zájem na udržení

---

vztahoval pouze na kaciře, takže stále existovala možnost obchodních styků s katolickými oblastmi – což v jižních Čechách nebyl nikdo jiný než České Budějovice a rožmberské dominium. Ztížen však byl obchod s českým vnitrozemím. Srvn. VOLF, *Příspěvky k historii*, r. 1936, s. 35–36; ŠIMEČEK, *Obchod jižních Čech s Rakousy*, s. 684; JANÁČEK, *Der böhmische Aussenhandel*, s. 43–49; GRAUS, *Die Handelsbeziehungen Böhmens*, s. 81–82. Dále viz KAAR, *Neue Mittel der Kriegsführung?*, s. 227, pozn. č. 16, kde je shrnuta další literatura k této problematice. A. Kaar ve své připravované dizertační práci (viz výše) taktéž potvrzuje, že hospodářská blokáda neměla na celkový obchod s Čechami příliš velký dopad.

²⁸⁹ TÁŽ, *Neue Mittel der Kriegsführung?*, s. 228–233.

²⁹⁰ Proslulí byli především norimberští kupci, kteří při blokádě Prahy neváhali navázat obchodní styky s katolickými městy Plzní, Chebem či Českými Budějovicemi. Srvn. alespoň POLÍVKA, Miloslav, *Obchodovali Norimberští s husity?*, in: *Septuaginta Paolo Spunar oblata : (70 + 2)*, Praha 2000 s. 401–409; TÝŽ, *Znovu ad fontes. Husitské Čechy v norimberských pramenech*, in: ČČH 97, č. 1, r. 1999, s. 19–36; JANÁČEK, *Der böhmische Aussenhandel*, s. 45–46.

²⁹¹ PRAXL, *Der goldene Steig*, s. 13 se dokonce domnívá, že prachatický obchod byl zcela ochromen. K dopravě soli a dalšího zboží byly dle něj užívány jiné cesty (např. přes Novou Pec či Přední nebo Zadní Zvonkovou), směřující pasovský obchod přes Horní Planou do českokrumlovských nebo netolických bran, a k obnovení prachatického obchodu došlo až na počátku 16. století poté, co Prachatice natrvalo získali Rožmberkové a opět tam odklonili obchod. Tyto domněnky však P. Praxl nepodkládá žádnými zdroji, a proto je nemůžeme považovat za bezpečné. VOLF, *Příspěvky k historii*, r. 1936, s. 35–36 je v tomto ohledu opatrnější, poukazuje na povolení pasovského dovozu do Prachatic z r. 1434 (viz dále) a soudí, že obchodní kontakt se objevuje kdekoli, kde dojde k uklidnění válečné situace, bez ohledu na náboženskou příslušnost. ŠIMEČEK, *Obchod jižních Čech s Rakousy*, s. 708 však soudí, že jihočeská katolická města nedokázala nové obchodní možnosti získané husitskými válkami trvale udržet. V jiném díle Z. Šimeček např. tvrdí, že českobudějovický solný obchod postupně upadal, i přesto, že během husitských válek byla do Budějovic přes Freistadt dovážena i část pasovské soli. Tuto skutečnost přisuzuje výraznějšímu dovozu míšeňské soli. Viz TÝŽ, *Monopolní obchod s vínem*, s. 10–11, 46.

²⁹² Tamtéž, *Monopolní obchod s vínem*, s. 11.

²⁹³ Např. Albrecht Habsburský, aby umožnil obchodní styk rakouských zemí s Českými Budějovicemi, které držel v zástavě, nařídil r. 1431 rakouským městům, aby do svých měst přijímali obchodníky z jeho zastavených jihočeských majetků, kteří se jim prokážou tzv. „Kredenzbrief.“ Viz PALACKÝ, František (ed.), *Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges vom Jahre 1419 an*, 2. díl, Praha 1873, s. 248–249, č. 770. Za tento odkaz děkuji Alexandře Kaar.

²⁹⁴ A. Kaar se ve své připravované disertační práci *Eine Frage des Seelenheils – Wirtschaft, Krieg und das Handelsverbot gegen die Hussiten in Böhmen (1420–1436)* zmiňuje např. o listu bavorského vévody Arnošta z r. 1431 (Originál v SAP, Urkunden, I. Nr. 459).

²⁹⁵ VOLF, *Příspěvky k historii*, s. 36. Regest listiny je dostupný na RI XI,2, č. 10785, in: Regesta Imperii Online, http://www.regesta-imperii.de/regesten/11-2-0-sigmund/nr/1434-09-14_2_0_11_2_0_5025_10785.html (ověřeno 14. 4. 2017).

obchodního spojení s Prachaticemi, které tak rozhodně nemůžeme považovat za zcela zpřetrhané, o čemž ostatně svědčí i úporná snaha nejen Rožmberků o ovládnutí tohoto města (srvn. podkapitolu 2.4).

Rožmberskou konkurenci v oblasti solného obchodu bychom rozhodně neměli podceňovat. Ve vztahu k Prachaticím se však projevila zejména ve druhé polovině 15. století, v souvislosti se zjištěnou politickou situací okolo uvržení českého krále Jiřího z Poděbrad do církevní klatby a následných domácích bojů. V souvislosti se vznikem a činností Zelenohorské jednoty a stále se stupňujícím tlakem papežské kurie opustili ve 2. polovině 60. let někteří významní čeští katoličtí hodnostáři svůj dosavadní neutrální postoj a otevřeně vystoupili proti Jiřímu z Poděbrad (vratislavský biskup Jošt z Poděbrad, olomoucký biskup Tas z Boskovic). R. 1468 z vysoce postavených katolických prelátů zachovával neutralitu pouze vyšehradský probošt Jan z Rabštejna, zástavně držící město Prachatice. Právě z tohoto důvodu stanul v ohnisku pozornosti katolických předáků, kteří se jej různými, většinou dosti neomalenými způsoby pokoušeli přivést do tábora Zelenohorské jednoty. Patřily mezi ně výhrůžky, pomluvy, otevřené útoky a v neposlední řadě i hospodářské sankce uplatňované vůči Rabštejnovým poddaným.²⁹⁶ Právě v tomto kontextu proto musíme posuzovat útržkovitě dochované zprávy z let 1468–1470, svědčící o problémech, které Jan z Rabštejna a jeho (nejen) prachatictí poddaní zažívali v oblasti zásobování solí a dalšími komoditami. Rabštejnský soused, Jan z Rožmberka, se všemožně pokoušel omezit prachatický solný obchod a nerozpakoval se kromě jiného ani vzkázat do Pasova, aby nedodávali zboží do Prachatic, protože je odtud údajně vyvážena na „*neslušná místa*“ – tedy kališníkům. Jan z Rabštejna se o tomto záludném úskoku dozvěděl a u Jana z Rožmberka se vůči tomu v listopadu r. 1468 ohrazoval.²⁹⁷ Škoda však již nejspíš byla napáchána. Jak jinak si vysvětlit, že prachatictí měšťané nakupují sůl v Českém Krumlově, vybaveni průvodním listem Jana z Rabštejna pro Jana z Rožmberka, aby Rožmberk danou transakci laskavě povolil?²⁹⁸ A nejen v Č. Krumlově – informováni jsme také o jakémsi rabštejnském poddaném z Volar, který nakoupil sůl v Planých,²⁹⁹ kterou mu ale rychtář odmítl propustit bez svolení Jana

---

²⁹⁶ Srvn. ŠMAHEL, František, *Jan z Rabštejna, stoupenec náboženské tolerance*, in: BENEŠ, Zdeněk et al., *Duchem, ne mečem: fakta, úvahy, souvislosti*, Praha 2003, s. 77–78. Za upozornění na tento širší kontext děkuji svému kolegovi, dlouhodobě se zabývajícimu bratry Janem a Prokopem z Rabštejna, Davidu Kozlerovi.

²⁹⁷ AČ VII, s. 369, č. 309.

²⁹⁸ V listopadu r. 1468 informuje Jan z Rabštejna svého rožmberského souseda o tom, že do Krumlova jedou dva formani s obilím, za které chtějí v Krumlově nakoupit sůl pro dva prachatické měšťany. Žádá Rožmberka, aby v tom nebyly formanům činěny překážky, a ubezpečuje ho, že sůl bude dovezena jedině do Prachatic a nikam dál. Viz AČ VII, s. 368, č. 306.

²⁹⁹ Patrně je míněna obec Horní Planá v majetku Rožmberků, ve které je v letech 1468–1470 údajně zmiňován konkurenční rožmberský solný sklad. Na Horní Planou se Rožmberkové po husitských válkách pokoušeli svést pasovský obchod. Obchodní provoz přes Horní Planou nakonec zlikvidovali sami Rožmberkové, poté co se na

z Rožmberka. Opět tak musí intervenovat Jan z Rabštejna.³⁰⁰ V prosinci r. 1468 musel Rabštejn naopak řešit zajetí svého poddaného, vezoucího ze Znojma do Prachatic vůz s pšenicí, rožmberskými služebníky.³⁰¹ Podobná situace se odehrávala i v následujících dvou letech, kdy není výjimkou, že prachatický purkrabí Jan Slovicový z Vranieho žádá krumlovského purkrabího Konráda z Petrovic o laskavé propuštění prachatických formanů se solí z Krumlova, za kterou do Krumlova dovezli obilí a pivo.³⁰² Zdá se tedy, že ačkoli hospodářská blokáda způsobená papežskou klatbou z r. 1468 obecně neměla větší dopad, prachatický solný obchod po určitou dobu v důsledku rožmberské aktivity utlumila.³⁰³ Nedostatek soli v Prachaticích pak musel být kompenzován jejím nákupem v rožmberských skladech.³⁰⁴ R. 1470 byl Jan z Rabštejna konečně zlomen a po odjezdu z Prachatic, kde sepsal svůj proslulý *Dialogus*, vstoupil do služeb uherského krále Matyáše Korvína.³⁰⁵ Hospodářská válka mezi Rožmberkem a Rabštejnem v jižních Čechách tím byla u konce a Prachatice se naopak staly terčem útoků zbylých husitských sil v kraji.³⁰⁶ I tak mezi rabštejnským a rožmberským sousedem přetrvávaly nadále drobné šarvátky, ty však musíme připočíst k běžné praxi na obchodních cestách.³⁰⁷

3.4 Z Prachatic do nitra Čech

Obchodní provoz do svých bran nechtěla nasměrovat pouze pohraniční města a městečka, ale stejně prudké konflikty o směr cest a skladová práva se odehrávaly i v jihočeském „vnitrozemí.“ Systém těchto povolených i zakazovaných cest byl velice složitý a navíc i nestálý; stávalo se, že cesta původně povolená byla později zakázána a naopak. V souvislosti s Prachaticemi se pouze krátce zmíníme o cestách, které z tohoto města vycházely do nitra Čech, a o blízkých městech, do kterých prachatický obchod směřoval. Propracované schéma regionálního obchodu dalece přesahuje záměry této práce a zaslouží si

---

poč. 16. století dostali do držby Prachatic. Srvn. KUBŮ – ZAVŘEL, *Šumavské stezky*, s. 681-682; ANDRESKA, *Šumavské solné stezky*, s. 55–56.

³⁰⁰ AČ VII, s. 367–368, č. 305. Obdobné potíže činil rychtář v Planých i s propuštěním koupeného dobytka na prachatické panství. Viz AČ VII, s. 310–311, č. 196.

³⁰¹ AČ VII, s. 371, č. 313.

³⁰² Srvn. AČ XXI, s. 359, č. 165; s. 363, č. 174; s. 364, č. 175.

³⁰³ MACEK, *Jagellonský věk I.*, s. 126-127 dokonce tvrdí, že na počátku Vladislavovy vlády byla Zlatá stezka takřka opuštěna.

³⁰⁴ Srvn. k tomu VOLF, *Příspěvky k historii*, s. 76–78.

³⁰⁵ ŠMAHEL, *Jan z Rabštejna*, s. 81.

³⁰⁶ Srvn. AČ V, s. 329, č. 26; s. 329–330, č. 27.

³⁰⁷ Jednalo se např. o zabránění prachatických vozů se zbožím, které opakovaně pominuly (tzv. „projely“) mýto, jak o tom r. 1473 informuje helfenburský purkrabí krumlovské úředníky. S největší pravděpodobností se (vzhledem ke geografické poloze hradu Helfenburk) jednalo o mýto u Bavorova, které náleželo Rožmberkům. Viz AČ VIII, s. 118, č. 625; AČ XXI, s. 382–383, č. 212. Pro doklad o příslušnosti bavorovského mýta Rožmberkům viz AČ XII, s. 2–3, č. 1316. Mezi další konflikty patřilo i okradení kupců na cestě – viz AČ VIII, s. 116, č. 621; AČ IX, s. 136–137, č. 743.

zvláštní podrobné zpracování. Následující řádky pojmáme tedy spíše jako nedokonalý nástin této problematiky.

Bezesporu nejvýznamnějším subjektem navazujícím na prachatický obchod byl trojúhelník měst Písek – Vodňany – Týn nad Vltavou. Tato tři města mezi sebou často vedla nekonečné spory o směřování cest, které kvůli jejich geografické poloze patrně nikdy nemohly být vyřešeny tak, aby obchodní provoz neminul alespoň jedno z nich.³⁰⁸ Královské město Písek, zdá se, hájilo svá práva nejhrouževnatěji. Tomuto městu udělil privilegium na směr nucených cest již Jan Lucemburský r. 1327. Bylo v něm mj. ustanoveno, že kdokoli jede z Rakous přes Budějovice do Plzeňského kraje, tak musí jet přes Písek, a stejně tak kdokoli jede přes Prachatice do Prahy nebo Kutné Hory, tak musí směřovat taktéž přes Písek.³⁰⁹ Problém pro současného badatele však představuje skutečnost, že tyto záchytné body jsou poměrně daleko od sebe a konkrétní směr cest není konkretizován. Můžeme se jen dohadovat, zda to bylo i tehdy příčinou sporů, které se dále po mnoho desetiletí, ba staletí odehrávaly. Královskému městu Vodňany vydal Jan Lucemburský obdobné privilegium jen o několik let později, roku 1335. Směry cest z píseckého privilegia jsou v něm trochu blíže specifikovány. Vodňany tak získaly právo, že přes jejich město se musí ubírat kdokoli, kdo jede z Rakous přes Budějovice do Písku, dále z Prachatic do Týna n. Vltavou a z Chvalšín a Netolic do Prahy a na Kutnou Horu.³¹⁰ Již v těchto dvou privilegiích můžeme spatřovat zárodky budoucích sporů mezi oběma obdařenými městy – příkázaný směr z Prachatic přes Písek do Prahy z píseckého privilegia kolidoval s příkázaným směrem cesty z Prachatic přes Vodňany do Týna nad Vltavou z vodňanského privilegia. Z Týna,³¹¹ kde byl významný brod přes Vltavu, se totiž ubírala přímá cesta do Prahy a kupci odtud nezajížděli do Písku. První doklad o těchto konfliktech se nám dochoval z počátku 15. století. Z r. 1407 pochází výpověď stvrzená králem Václavem IV. o tom, že všichni, kdo jedou z Prachatic do Prahy nebo Kutné Hory, nebo z Budějovic do Plzně, mají jet přes Vodňany a odtud přes Písek. Pouze pokud by došlo k povodni, mohli obchodníci využít jinou cestu na Písek (zdá se, že město Vodňany nemělo své jméno zbůhdarma...). Zakázán však byl jakýkoliv obchod směřující do Týna n. Vltavou, kromě dovozu obilí a hokynářského zboží.³¹² Je evidentní, že takto příkázaný směr

³⁰⁸ K těmto sporům více SAKAŘ, *Solní komora*, s. 516–517; VOLF, *Příspěvky k historii*, r. 1935, s. 173, 177; r. 1936, s. 30, 70, 74; ROUBÍK, *Spory jihočeských měst*, s. 3-4; ANDRESKA, *Šumavské solné stezky*, s. 69–71.

³⁰⁹ CIM II, s. 242–244, č. 135.

³¹⁰ CIM II, s. 302–308, č. 185.

³¹¹ Týn n. Vltavou původně náležel do majetku pražských biskupů a po husitských válkách se nacházel v rozličných šlechtických zástavách. Důležitý byl mj. i kvůli brodu přes Vltavu, který se zde nacházel. Viz SEDLÁČEK, *Hrady 7. Písecko*, s. 265–274.

³¹² CIM II, s. 1074–1078, č. 815. Stejná výpověď byla zopakována i r. 1409, jak je uvedeno v poznámce.

cesty přes Písek nebyl příliš dodržován a to z toho důvodu, že cesta na sever do Prahy i na Moravu byla přes Týn n. Vltavou přímější a rychlejší.³¹³ Proti směřování obchodního provozu na Písek se r. 1410 dokonce zvedla celá vlna svědectví pamětníků, kteří tvrdili, že dříve v Písku nebýval žádný sklad soli a obchodníci z Prachatic mohli libovolně dle svého uvážení jezdit na Vodňany a Týn, bez nutnosti zajišťky do Písku, kromě měst z podbrdského kraje, která svou poptávku po soli uspokojovala v Písku.³¹⁴ Různá místa, z nichž jednotlivá svědectví (resp. jejich původci) pocházela, nám zároveň prozrazují, odkud všude lidé jezdili pro sůl do Prachatic – jednalo se v tomto případě o Bechyni, Týn, Strakonice, Volyni, Ústí a obecně Moravu, z níž kupci přijížděli přes Týn. K obdobným sporům docházelo ještě v 60. letech 15. století, kdy se Písečtí pokusili přimět obyvatele Týna, aby při své cestě do Prachatic jezdili přes jejich město, což však znamenalo velikou okliku. Týnští tomuto požadavku samozřejmě odporovali a měli k tomu navíc i podporu Vodňanských, kteří vypovídali stejně, jako tomu bylo r. 1410 – že dle starých lidí se dříve jezdilo do Prachatic svobodně z Týna, Vodňan i Písku.³¹⁵ Král Jiří však r. 1463 spor rozsoudil v tom smyslu, že pokud Týnští přivážejí sůl do svého města (za obilí a další zboží) z Prachatic či Netolic pouze **pro svou potřebu**, tak nemusí jezdit přes Písek, jinak však ano.³¹⁶ Rozdíl tedy panoval mezi blízkým (region nepřekračujícím) obchodem sloužícím k uspokojení vlastních potřeb, který nebýval nucenými směry cest výrazně omezován, a „dálkovým“ obchodem, směřujícím dále do Čech a na Moravu, který naopak podléhal přísné regulaci. Ačkoliv bylo již zmiňovaným výnosem z r. 1407 ustanoveno, že cesta z Prachatic má vést přes Vodňany na Písek, bylo toto usnesení r. 1482 během dalších sporů negováno. Podle posouzení královské komise (vyslané přímo na inkriminované místo) se totiž původně scházely cesty prachatická, vimperská a záblatská u městečka Bavorova, odkud dále pokračovaly přímo k Písku – a ne přes Vodňany, kudy by docházelo k obcházení Písku! Vodňanským tudíž bylo jejich původní privilegium odebráno a měl být zachován údajně původní směr cest z Bavorova přímo do Písku.³¹⁷ K témuž závěru došel komorní soud i o sedm let později, r. 1489, když soudil spor mezi Pískem a Petrem

---

³¹³ O nedodržování cesty na Písek svědčí opakované výzvy Václava IV. k jejímu zachování. Srvn. CIM II, s. 1078–1079, č. 816; s. 1102–1103, č. 830.

³¹⁴ AČ VI, s. 17–21, č. 14. Tři svědectví (bechyňských konšelů, Jana z Ústí a na Kamenici a Mikuláše Hružy z Vlhav) si přepsali prachatictí měšťané i do své pamětní knihy. Srvn. SOKA Prachatic, fond AM Prachatic, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 45r. Sklad soli pro podbrdskou část Prácheňského kraje byl v Písku zřízen za Karla IV. r. 1348 – tzn. že jmenovaná města měla nakupovat sůl výhradně v Písku. Viz CIM II, s. 404–410, č. 273.

³¹⁵ Přepis vodňanského svědectví pochází z r. 1463 a je zapsán v SOKA Prachatic, fond AM Prachatic, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 45r.

³¹⁶ CIM III, s. 451–453, č. 259.

³¹⁷ AČ V, s. 567–568, č. 383.

Kaplířem ze Sulevic a na Vimperku.³¹⁸ I přes tato všemožná nařízení bylo ale město Písek i nadále obcházeno (jednou z příčin bylo i vyhýbání se nepopulárnímu clu). Proto r. 1507 král Vladislav Jagellonský opět nařizuje, aby kupci jedoucí z Prachatic, jeli „*upřímo k městu*“ Písku a nevyhýbali se zde clu.³¹⁹ Vzhledem k tomu, že veškeré královské snahy i apely byly marné, uchýlili se Písečtí k jinému řešení situace. Od panovníka získali výsadu, že smí usadit svého celného na jiném místě, kde bude vybíráno písecké clo a kupci pak již nebudou mít povinnost jezdit přes Písek. Jako místo usídlení píseckého celného pak byly vybrány Prachatice, s nimiž Písek uzavřel o této záležitosti r. 1507 smlouvu.³²⁰ Zcela průzračně můžeme z tohoto líčení vypožorovat, jak nepřírozeně musel Písek vyvažovat svou nepříliš výhodnou geografickou polohu (ve směru na Prahu a Kutnou Horu) různými nucenými prostředky, které v některých případech působí na současného pozorovatele až kuriózním dojmem.

Z tohoto omezeného vhledu do složité problematiky obchodních sporů vyplývá především to, že Prachatice byly do jisté míry zainteresovány i na obchodním provozu směrem z jejich města do nitra Čech. Vždyť i jejich vozy naložené solí a jiným luxusním zbožím³²¹ se těmito cestami vydávaly, a nutně tak zabředávaly do vylíčených konfliktů mezi městy. Pro prachatické měšťany tak bylo důležité znát proměnlivá „pravidla“ obchodního provozu, jak je stanovovala privilegia vydaná jednotlivým městům. Proto v prachatické pamětní knize nalezneme i prepisy těchto písemností, ačkoli se Prachatic jako města bezprostředně netýkají.³²² Z Prachatic vybíhaly cesty různými směry – tou nejfrekventovanější byla bezpochyby cesta na Bavorov, odkud bylo možné pokračovat buď na Vodňany, nebo přímo do Písku. Další cesta vedla do Netolic; ta se však později objevila mezi cestami zakázanými.³²³ Podobně na tom byla i cesta mířící přes Husinec do Volyně a dále do Strakonic, která dle svědectví z r. 1410 byla běžně užívána, r. 1538 je však také

³¹⁸ AČ V, s. 540–541, č. 26.

³¹⁹ CIM III, s. 1052–1053, č. 594. Ostatně Písek neměl spory pouze s Týnem a Vodňanami. Král Jiří z Poděbrad musel r. 1461 řešit i písecký konflikt s Rožmberky, kdy si Písečtí stěžovali, že Jan z Rožmberka svádí původní směr cest (z Budějovic na Písek, resp. z Prachatic na Písek) na svá města Soběslav, resp. Netolice, čímž dochází k vyhnutí se Písku. Srvn. AČ V, s. 286–287, č. 27.

³²⁰ Ta je přetištěna v AČ XI, s. 223–225, č. 1291, v poznámce. Tato smlouva byla později vypovězena a poté opět obnovena, ale to již není předmětem naší práce.

³²¹ Některé doklady z počátku 16. století podávají zprávu např. o italském vínu muškatek či ryvola, o řeckém vínu, malvazi, mandlích či ficích Srvn. AČ VIII, s. 284, č. 366; AČ XV, s. 92, č. 177; s. 148, č. 247.

³²² Vše v SOKA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1. Jednalo se např. o privilegia Karla IV. pro České Budějovice z let 1351 a 1358 (f. 35v–36v), privilegium Karla IV. pro Třeboň a Trhové Sviny z r. 1378 (f. 37r), konfirmace českobudějovických privilegií Václavem IV. z let 1393 a 1410 (f. 38r–39v), privilegium Jiřího z Poděbrad pro Třeboň z r. 1463 (f. 39v–40r), privilegium Karla IV. Kašperským Horám z r. 1366 (f. 71r–71v). Patrně nejde o ojedinělý jev, podobně si cizí privilegia do své pamětní knihy zapisovali i vimperští měšťané. Srvn. SOKA Prachatice, fond AM Vimperk, *Knih pamětní města Vimperka*, sign. II–34, f. 179r, f. 180.

³²³ AČ V, s. 286–287, č. 27.

zmíněna mezi cestami zakázanými.³²⁴ Všechny tyto zákazy, a v důsledku toho i umožnění užívání pouze jediné cesty z Prachatic, a to na městečko Bavorov, měli na svědomí píseční měšťané, kteří se po celý pozdní středověk křečovitě pokoušeli směřovat cesty z jihu na Prahu, Kutnou Horu i na Moravu skrz své město. Prachatickou obec jako celek to v podstatě nijak neomezovalo, pouze jednotlivé kupce, kteří se píseckému „diktátu“ (ovšem schvalovanému panovnickými výsadami) museli buď podřídit, nebo riskovat konfiskaci svého zboží kdesi na cestě směrem k zakázanému, ale geograficky mnohem výhodněji položenému Týnu či jiným proskribovaným lokalitám.

3.5 Sůl nad zlato?

Otázku, kterou jsme si položili v úvodu práce, tedy zda byla sůl pro prachatické měšťany a jejich vrchnosti, s nadsázkou, důležitější než zlato, nemůžeme z důvodu nedochovanosti pramenů zodpovědět jednoduše na základě analýzy mýtních a celních rejstříků či jiných účetních pramenů, které by bylo možné komparovat s obdobnými prameny okolních měst. Žádný takový doklad se nám ze středověkých jižních Čech nezachoval. Museli jsme si proto vypomoci prameny nepřímé povahy, z nichž můžeme na určité ekonomické postavení Prachatic v rámci regionu usuzovat. Především bylo nutné vyjasnit si dosud nereflektovanou formu a podobu prachatického skladu zboží. Na základě kritického zkoumání prachatických privilegií (zejména listiny vyšehradského probošta Viléma z Landštejna z r. 1381) se kloníme k názoru, že prachatický sklad zboží vznikl postupně jako přirozeně existující³²⁵ (díky výhodné geografické poloze na Zlaté stezce) a až později byl, v souvislosti se vznikající konkurencí Vimperka a Kašperských Hor, písemně fixován. Vztahoval se patrně na všechno zboží, které bylo do Prachatic dopraveno po stezce z Pasova (s důrazem kladeným na sůl), přičemž směr cesty z Bavorska na Prachatice byl zároveň jedinou povolenou trasou, kudy smělo být do Čech přiváženo zboží přes Šumavu. Nucený směr cesty však nesloužil pouze k dodržování povinnosti složit zboží v Prachaticích a následně je nabídnout k prodeji, ale především k využití práva provozovat prastarou celnici, náležející původně vyšehradské kapitule a jejímu proboštovi. Zda část vybíraného cla či mýta plynula i prachatickým měšťanům, není na základě kuse dochovaných (a přesto rozporuplně vypovídajících) pramenů možné bezpečně stanovit. Zejména musíme odmítnout nepodložená tvrzení, podle kterých získali prachatictí měšťané příjmy z cla za roční úrok 18 hřiven stříbra odváděných

---

³²⁴ ROUBÍK, *Spory jihočeských měst*, s. 4.

³²⁵ Stejně jako pasovský sklad soli, na který získali pasovští měšťané první písemné potvrzení až r. 1390!

vyšehradské kapitule.³²⁶ Pokud Prachatickým nějaké příjmy z cla náležely, tak pravděpodobně pouze zčásti – možná pouze ze zboží, které bylo do Prachatic přiváženo z Čech a Moravy. I na tento směr se vztahoval nucený nárok – skrze Prachatice muselo být transportováno veškeré zboží proudící z Čech přes Šumavu do Pasova. Jak jsme si ukázali na konci práce, jednalo se o tři možné (nebo spíše v pramenech zachycené) cesty – z Husince, z Bavorova a z Netolic. Horečnou aktivitou, kterou vyvíjeli písečtí měšťané v úporné, leč poněkud sisyfovské snaze nasměrovat zejména solný obchod do svých bran, bylo nakonec dosaženo toho, že legálně směla jít cesta z Prachatic pouze na Bavorov, aby jinak nedocházelo k obcházení nepříliš výhodně položeného Písku, disponujícího ovšem příslušnými královskými privilegii. Nařízená regule a reálný stav věcí však byly často něco zcela jiného, jak se o tom ostatně mnohokrát přesvědčili nejen Písečtí, ale i sami prachatictí měšťané.

Ačkoli by podle znění privilegií měly být Prachatice *de iure* jediným místem, přes které smělo být do Čech dopravováno zboží z Pasova a naopak, museli se měšťané a jejich vrchnost časem smířit i s existencí dalších dovozních míst a tedy i stezek z Pasova. Zejména to byla podle našeho názoru živelně vznikající, ale časem fakticky českými panovníky uznaná vimperská odbočka a dále plánovitě vytyčená kašperskohorská větev, těšící se královské iniciativě, a tudíž i ochraně. Dalším neoprávněným skladům a odbočkám se však již Prachatictí dokázali v právní rovině ubránit; nakolik se to podařilo i v praxi je zřejmě otázkou bez odpovědi. Vehemence, s jakou Prachatictí své výsady bránili, dává ale tušit, jak významný byl solný obchod proudící přes jejich město. Ke stejnému názoru dojdeme i při obráceném pohledu – na (pro naše účely) přehledně uspořádanou a zrevidovanou prachatickou konkurenci (zejména rožmberskou), která při každé vhodné příležitosti sváděla obchod, proudící obvykle do Prachatic, do svých měst a obcí (Netolic, Zbytin, Horní Plané aj.). Do třetice tuto myšlenku potvrzuje i předchozí studie, v níž byla vylíčena snaha mnohých šlechticů o zisk Prachatic – nemusíme se příliš dlouho zamýšlet, co bylo jejím důvodem. Neutuchající byla zejména nakonec úspěšná snaha Rožmberků o trvalé připoutání Prachatic ke svému dominiu a jejich definitivní zajištění i po právní stránce. Schází-li nám tedy přímé důkazy, můžeme i tak na základě těchto nepřímých náznaků dojít bezpečně k závěru, že bez ohledu na hospodářskou blokádu za husitství³²⁷ či rožmberské sankce v závěru 60. let 15. století měl prachatický obchod a jeho výnosy potenciál být pro měšťany i jejich pány (ať již

³²⁶ Takový úrok odváděný kapitule stanovuje Landštejnova listina z r. 1381, nicméně v žádném privilegiu není ani slůvkem naznačeno, že by se mělo jednat o pronájem cla.

³²⁷ Ostatně, ta nemohla být příliš tíživá, když r. 1434 pasovští získali k obchodu s Prachaticemi oficiální svolení.

majitele nebo zástavní držitele) cennější „nad zlato.“ Pánům zajišťoval bohaté celní a tržové příjmy a měšťanům kromě pravděpodobné participace na těchto výnosech (přinejmenším ze skladových poplatků) i lákavou možnost aktivně se podílet na obchodu a těžit z předkupního práva zajištěného skladem zboží ve městě. Velkolepě působící a dodnes dobře zachovaný renesanční vzhled Prachatic má tak své kořeny již v předchozích staletích v soli, kterou do města přinášeli soumarští koně... I v rámci regionálního obchodu měly Prachatice významné postavení, které nebylo nikdy výrazněji zpochybněno. Jejich sklad soli uspokojoval potřeby mnoha jihočeských měst, jejichž obchodníci přijížděli na oplátku do Prachatic s vozy naloženými obilím a dalšími produkty rostlinné a živočišné výroby. Ačkoliv se prachatictí měšťané museli bránit konkurenci v dovozu soli z Pasova, jejich město představovalo vždy pevný spojovací článek mezi Pasovem a jižními Čechami.

Závěr

Jakým způsobem zhodnotit na závěr celé práce dvě v podstatě samostatné, uzavřené studie? Zdá se nám poněkud zbytečné opakovat teze, které již v jednotlivých závěrech obou částí jednou zazněly.³²⁸ Dovolíme si proto spíše malé závěrečné zamyšlení. Ať jsme se věnovali posuzování právního statusu Prachatic v průběhu 15. století nebo zhodnocení prachatického ekonomického postavení, vždy bylo nutné zasazovat tyto otázky do širšího kontextu nejen regionálních dějin, ale i dějin politických, náboženských, právních a sociálních. Právě odpoutání se od úzkého pohledu na prachatické dějiny odlišuje naši práci, jak doufáme, od prací jiných. Zejména při zkoumání prachatického právního vývoje bylo důležité zabývat se důkladně problematikou zakladatelských práv, zástavní činností Zikmunda Lucemburského či postavením vyšehradské kapituly v průběhu 15. století. Bez vzhledu do těchto záležitostí bychom jen sotva mohli dojít k pochopení závěru, který se pro současného člověka zdá být takřka nepochopitelný a který průzračně ukazuje rozmanitost středověkého víceúrovňového vnímání skutečnosti – tedy že Prachatice byly po většinu 15. století *de iure* zastaveným městem, jehož dávné vyzdvížení mezi královská města však nebylo bráno v potaz, aniž by ale bylo oficiálně zrušeno. Bylo na ně nahlíženo spíše jako na zástavu zboží vyšehradské kapituly (jak to ostatně odpovídalo i kanonickému pohledu církve), přičemž samotní měšťané se ale považovali za zastavené královské město a na podporu tohoto svého postoje si nechávali neustále potvrzovat povyšovací listinu Zikmunda Lucemburského. Těmto konfirmacím se čeští panovníci nikterak nebránili, protože poplatek, který prachatičtí měšťané za tímto účelem vynaložili, alespoň načas naplňoval královskou (či jinou) pokladnu...³²⁹

I když by se mohlo zdát, že peníze jsou někdy více, někdy méně skrytou motivací mnoha lidských počinů, neplatí to vždy výlučně. Ani v rámci konkurenčních obchodních konfliktů bychom neměli zisk považovat za jediný možný faktor, protože proměnných, které do dané situace vstupovaly, bylo vždy více. Ukázali jsme si například, že velký vliv mohla mít i náboženská nebo politická situace v zemi, která podněcovala nebo usměrňovala jistý způsob ekonomického chování. V těchto případech však musíme být dvojnásob opatrní,

---

³²⁸ Srvn. podkapitulu 2.7 a podkapitulu 3.5.

³²⁹ Doklad o takovémto poplatku (zřejmě se jednalo o kombinaci povinné kancelářské taxy a dobrovolného daru) se nám ostatně dochoval i v SOkA Prachatice, fond AM Prachatice, *Městská pamětní kniha tzv. malá*, sign. II–1, f. 10v. R. 1528 zaplatili prachatičtí měšťané za konfirmaci svých privilegií nejvyššímu kancléři Adamovi z Hradce 60 kop grošů míšeňských a 2 láky malvaze, doktorovi písařovi 12 grošů, jiným písařům v kanceláři 2 groše, a za další výlohy 40 grošů.

protože se často za horlivým hospodářským bojkotem kališnických oblastí skrývala jen dobře uchopená a načasovaná záminka, jak zvýhodnit svou vlastní obchodní činnost, jak se to ukazuje zejména v případě Jana z Rožmberka, který se neváhal pustit do drobné hospodářské války s prachatickým zástavním pánem, Janem z Rabštejna. Jeho důvody byly bezesporu motivované finančně, primárně však vycházely ze zjištěné politické situace sklonku vlády Jiřího z Poděbrad. Podobně důležité bylo pokusit se o širší pohled také v případě obrany skladového práva a práva nucené cesty prachatickými měšťany. Mohli jsme tak odlišit konkurenci, které se Prachatičtí nakonec nemohli ubránit, protože byla oficiálně podpořena nebo iniciována českými panovníky (Vimperk, Kašperské Hory); konkurenci, které se v právní rovině ubránili, ačkoliv reálné prosazení výsledků vyhraného sporu představovalo náročný úkol, který se ne vždy dařil (Netolice, Záblatí); a dále konkurenci, která nepředstavovala hrozbu pro dovoz soli do Prachatic, ale ztěžovala situaci těm prachatickým měšťanům, kteří se živili obchodem a byli nuceni k nepříjemným zajížděnkám přes město Písek, které s pomocí panovnických privilegií vehementně omezovalo obchodní provoz na jihočeských silnicích ve svůj prospěch. Ohledně vztahu mezi hlavními jihočeskými dovozními sklady soli, Prachaticemi a Českými Budějovicemi, se nám prozatím nepodařilo získat příliš informací. Nezdá se však, že by mezi nimi vládlo v 15. století přílišné napětí. Naopak, pokud se obě města cítila být ohrožena třetím konkurenčním subjektem (který představovali zejména Rožmberkové a jejich města), neváhala spojit své síly a postupovat ve svých protestech společně.

Závěrem můžeme vyjádřit naději, že námi načrtnutý obrázek z právních a hospodářských dějin Prachatic pozdního středověku představuje i díky detailnímu přiblížení zejména problematiky právního statusu města a problematiky dosud nedostatečně reflektovaného prachatického práva skladu a z něj vycházejících konkurenčních sporů plastičtější a barvitější podobu tohoto města, než jakou nám nabízí existující odborná literatura. I přesto, že jsme se pokusili nabídnout ucelený vhled do vybraných kapitol dějin města, zůstává náš pohled nutně omezený. Zejména v hospodářské části práce nebylo možné zabývat se blíže všemi výsadami a spory okolních měst, která nějakým způsobem participovala na solném obchodu v jižních Čechách a provést následně jejich důslednou komparaci. V tomto směru je pole dalšího bádání stále otevřené.

Seznam použitých pramenů a literatury

1. Archivní prameny

Národní archiv, fond Archiv kolegiální kapituly vyšehradské (1130–1523):

Sign. 395, in: <http://monasterium.net/mom/CZ-NA/KVs/395/charter> (ověřeno 26. 3. 2017).

Národní archiv, fond České gubernium – guberniální listy (0993–1526):

Sign. 491, in: <http://monasterium.net/mom/CZ-NA/CGL/491/charter> (ověřeno 13. 4. 2017).

HStA München, fond Kloster Passau–Niedernburg, Urkunden (Benediktinerinnen 1010–1801):

Sign. 99, in: <http://monasterium.net/mom/DE-BayHStA/KUPassauNiedernburg/99/charter> (ověřeno 25. 3. 2017).

SOkA Prachatice, fond Archiv města Prachatice:

Sign. I–A–1, i. č. 1, *listina Ladislava z Rabštejna z r. 1492.*

Sign. II–1, i. č. 12, *Městská pamětní kniha tzv. malá (1393–1790).*

Sign. II–3, i. č. 14, *Městská pamětní kniha II tzv. velká (1538–1947).*

SOkA Prachatice, fond Archiv města Vimperk:

Sign. II–34, i. č. 56, *Knih pamětní města Vimperka (1479–1670).* K dispozici online in: <https://digi.ceskearchivy.cz/DA?menu=3&id=141&page=1> (ověřeno 25. 4. 2017).

Sign. I–A–2, i. č. 2, *listina Vladislava II. Jagellonského z r. 1479.*

SOkA Prachatice, fond Archiv města Záblatí:

Sign. I–A–1, i. č. 1, *listina Václava IV. z r. 1400.*

SOA Třeboň, odd. Český Krumlov, fond Velkostatek Prachatice–Volary:

Sign. ad I Aα No.1, i. č. 2, *opis konfirmace Vladislava II. Jagellonského z r. 1503.*

SOA Třeboň, odd. Český Krumlov, fond Vrchní úřad Český Krumlov:

Sign. b ad IIC IAα No. 6, *konfirmace Vladislava II. Jagellonského z r. 1503.*

Stadtarchiv Passau, fond Urkunden I.:

Nr. 459, *list bavorského vévody Arnošta z r. 1431.*

2. Vydané prameny

BÖHMER, Johann Friedrich (ed.), *Regesta Imperii XI: Die Urkunden Kaiser Sigismunds 1410–1437*, bearb. von ALTMANN, Wilhelm, Innsbruck 1896–1900, k dispozici online in: Regesta Imperii Online, http://www.regesta-imperii.de/regesten/11-2-0-sigmund/nr/1434-09-14_2_0_11_2_0_5025_10785.html (ověřeno 14. 4. 2017).

ČELAKOVSKÝ, Jaromír (ed.), *Codex iuris municipalis regni Bohemiae II. Privilegia královských měst venkovských z let 1225–1419*, Praha 1895.

ČELAKOVSKÝ, Jaromír – KALOUSEK, Josef (eds.), *Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské: z archivů domácích i cizích. Díl XIII.*, Praha 1894.

ČELAKOVSKÝ, Jaromír – ERBEN, Karel Jaromír (eds.), *Codex iuris municipalis regni Bohemiae III. Privilegia královských měst venkovských království Českého z let 1420–1526*, Praha 1948.

EMLER, Josef (ed.), *Regesta diplomatica nec noc epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars II., IV.* (1253–1310, 1333–1346), Praha 1882, 1892.

EMLER, Josef (ed.), *Prameny dějin českých (Fontes rerum Bohemicarum)*, Díl V., Praha 1893.

ERBEN, Karel Jaromír (ed.), *Regesta diplomatica nec noc epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars I.* (600–1253), Praha 1855.

HAAS, Antonín (ed.), *Codex iuris municipalis regni Bohemiae IV/1–2. Privilegia nekrálovských měst českých z let 1232–1452 a 1453–1500*, Praha 1954, 1960.

KALOUSEK, Josef (ed.), *Archiv český čili Staré písemné památky české i moravské: z archivů domácích i cizích. Díl VII.–XII., XV., XVIII.–XIX., XXI.*, Praha 1887–1893, 1896, 1900–1901, 1903.

MENDL, Bedřich (ed.), *Regesta diplomatica nec noc epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars VI/1* (1355–1363), Praha 1925.

- PALACKÝ, František (ed.), *Scriptorum rerum Bohemicarum Tomus III. / Stařj letopisowé česstj od roku 1378 do 1527, čili pokračowánj v kronikách Přibjka Pulkawy a Benesse z Hořowic, z rukopisů starých wydané*, Praha 1829.
- PALACKÝ, František (ed.), *Archiv český čili Staré písemné památky české i morawské: z archivůw domácích i cizích*. Díl I.–II., IV.–V., Praha 1840, 1842, 1846, 1862.
- PALACKÝ, František (ed.), *Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges vom Jahre 1419 an*, II. díl, Praha 1873.
- RYNEŠOVÁ, Blažena (ed.), *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka*. Svazek I.: 1418–1437, Svazek II.: 1438–1444, Praha 1929, 1932.
- RYNEŠOVÁ, Blažena – PELIKÁN, Josef (eds.), *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka*. Svazek IV.: 1449–1462, Praha 1954.
- ŠEBÁNEK, Jindřich – DUŠKOVÁ, Sáša – FRIEDRICH, Gustav (eds.), *Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae*. Tomi IV, Fasciculus I: Inde ab a. 1241 usque ad a. 1253, Praha 1962.

3. Literatura

- ANDRESKA, Jiří, *Šumavské solné stezky*, Praha 1994.
- BÁRTA, Stanislav, *Zástavní listiny Zikmunda Lucemburského na církevní statky (1420–1437)*, Brno 2016.
- BĚLOHLAV, Josef, *Prachatice*, Vlastivědný sborník 1912/13, sešit 9 (44).
- BERGIER, Jean-Francois, *Die Geschichte vom Salz*, Frankfurt/New York 1989.
- BOROVSKÝ, Tomáš, *Vztahy královských měst a venkovských klášterů na Moravě v pozdním středověku*, in: NODL, Martin (ed.), *Sociální svět středověkého města*, Colloquia mediaevalia Pragensia 5, Praha 2006, s. 225–246.
- BRODESSER, Slavomír a kol., *Celnictví v Čechách a na Moravě*, Praha 1982.
- ČAREK, Jiří, *Městské znaky v českých zemích*, Praha 1985.

- ČECHURA, Jaroslav, *Sekularizace církevních statků v husitské revoluci a některé aspekty ekonomického a sociálního vývoje v Čechách v době pozdního středověku*, HT 9, 1986–1987, s. 91–100.
- ČUMLIVSKI, Denko, *Vyšehradská kapitula od založení do poloviny 19. století*, in: STÁTNÍKOVÁ, Pavla (ed.), *Vyšehrad. Historické podoby*, Praha 2000, s. 43–65.
- DVOŘÁK, Miloš, *Českobrodská privilegia císaře Zikmunda z roku 1437*, *Minulost Českobrodská*, sv. 3, 1998.
- FENCL, Pavel a kol., *Prachatice*, Prachatice 2005.
- FENCL, Pavel, *Linecká stezka*, Lhenice 2009.
- FENCL, Pavel – KOUTNÁ, Jana – KUBŮ, František – MAGER, Jan Antonín, *Prachatice*, Praha/Litomyšl 2007.
- FENCL, Pavel – MAGER, Jan Antonín – JURČO, Antonín, *Prachatice, obrazy z paměti města*, Prachatice 2012.
- GABRIEL, František, *Pasovská sůl v jižních Čechách v 17. a 18. století*, JSH XXXV, r. 1966, s. 143–157.
- GÖNNENWEIN, Otto, *Das Stapel- und Niederlagsrecht*, Weimar 1939.
- GRAUS, František, *Český obchod se sukem ve 14. a počátkem 15. století (K otázce významu středověkého obchodu)*, Praha 1950.
- GRAUS, František, *Die Handelsbeziehungen Böhmens zu Deutschland und Österreich im 14. und zu Beginn des 15. Jahrhunderts. Eine Skizze*, *Historica* 2, 1960, s. 77–110.
- HILMERA, Jiří, *Prachatice*, in: *Zprávy Památkové péče*, 1950/10, č. 2, s. 33–64.
- HEYMANN, Frederick G., *Česká města před husitskou revolucí, v době jejího trvání a jejich etnický vývoj*, in: *Tábor a husitská revoluce, zvláštní číslo JSH*, 1971, s. 45–53.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Svět české středověké církve*, Praha 2010.
- HOQUET, Jean-Claude – PALME, Rudolf (eds.), *Das Salz in der Rechts- und Handelsgeschichte. Internationaler Salzgeschichtekongreß 26. September bis 1. Oktober 1990 Hall in Tirol*, Schwaz 1991.

- HOCQUET, Jean-Claude, *Weißes Gold. Das Salz und die Macht in Europa von 800 bis 1800*, Stuttgart 1993.
- HOFFMANN, František, *Středověké město v Čechách a na Moravě*, Praha 2009, 2. vydání.
- HOFMANN, Gustav, *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*, Plzeň/Sušice 1984.
- JANÁČEK, Josef, *Dějiny obchodu v předbělohorské Praze*, 1955.
- JANÁČEK, Josef, *Der böhmische Aussenhandel in der Hälfte des 15. Jahrhunderts*, *Historica* 4, 1962, s. 39–58.
- JÁNSKÝ, Jiří, *Hroznatovci a páni z Gutštejna*, Domažlice 2009.
- JOHN, Josef (ed.), *Vimperk: město pod Boubínem*, České Budějovice 1979.
- JURITSCH, Georg, *Handel und Handelsrecht in Böhmen bis zur hussitischen Revolution*, Lipsko/Videň 1907.
- KAAR, Alexandra, *Neue Mittel der Kriegsführung? König/Kaiser Sigismund und das Handelsverbot gegen die Hussiten in Böhmen*, in: BAUCH, Martin – BURKARDT, Julia – GAUDEK, Tomáš – ŽŮREK, Václav (eds.), *Heilige, Helden, Wüteriche. Herrschaftsstile der Luxemburger (1308–1437)*, Wien/Köln/Weimar 2017, s. 223–242.
- KAAR, Alexandra, *Eine Frage des Seelenheils – Wirtschaft, Krieg und das Handelsverbot gegen die Hussiten in Böhmen (1420–1436)*, připravovaná disertační práce.
- KAŠIČKA, František – NECHVÁTAL, Bořivoj, *Vyšehrad v době husitské*, in: *Staletá Praha* 14, 1984, s. 121–140.
- KAVKA, František, *Městské hospodářství v Českých Budějovicích v letech 1496–1570*, *JSH* 34, r. 1965, s. 31–58.
- KEJŘ, Jiří, *Vznik městského zřízení v Táboře*, in: *Tábor a husitská revoluce, zvláštní číslo JSH*, 1971, s. 31–44.
- KEJŘ, Jiří, *Vznik městského zřízení v českých zemích*, Praha 1998.

- KNITTLER, H., *Salz- und Eisenniederlagen. Rechtliche Grundlagen und wirtschaftliche Funktion*, in: MITTERAUER, Michael – FELDBAUER, Peter (eds.), *Österreichisches Montanwesen*, Wien/München 1974, s. 199–233.
- KOTLÁROVÁ, Simona, *Bavorové erbu střely*, České Budějovice 2004.
- KOTOUS, Jan, *K historickoprávnímu vývoji postavení vyšehradské kolegiální kapituly*, in: NECHVÁTAL, Bořivoj (ed.), *Královský Vyšehrad IV.: sborník příspěvků ze semináře [16. 9. 2010] – 940 let královské kolegiální kapituly sv. Petra a Pavla na Vyšehradě*, Praha 2012, s. 28–48.
- KOZLER, David, *Prokop z Rabštejna – český diplomat pozdního středověku*, nepublikovaná bakalářská práce FF UK, Praha 2014.
- KRIECHBAUM, Eduard, *Alte Salzstraßen zwischen den Alpen und Böhmen*, Deutsches Archiv für Landes- und Volksforschung, roč. 2, 1938, s. 417–433.
- KUBÁK, Jaroslav, *Českobudějovické solní spory v XVI. a XVII. století*, JSH XXXII, r. 1963, s. 7–31.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Oldřich II. z Rožmberka*, České Budějovice 2004.
- KUBÍKOVÁ, Anna, *Rožmberské kroniky krátký a summovní výtah od Václava Březana. VII. kapitola – Oldřich II. z Rožmberka*, České Budějovice 2005.
- KUBŮ, František – ZAVŘEL, Petr, *Šumavské stezky a jejich ochrana*, in: Šumava, 2003, s. 673–682.
- KUBŮ, František, *Povýšení Prachatic na královské město v roce 1609*, Zlatá stezka 16, 2009, s. 407–409.
- KUBŮ, František – ZAVŘEL, Petr, *Zlatá stezka: historický a archeologický výzkum významné středověké obchodní cesty. 1. Úsek Prachatic – státní hranice, 2. Úsek Vimperk – státní hranice, 3. Úsek Kašperské Hory – státní hranice, 4. Úsek státní hranice – Pasov (s jednou kapitolou od Hermanna Kerschera)*, České Budějovice/Prachatice 2007–2015.
- LOIBL, Richard, „Korn um Salz“. *Der Passauer Salzhandel im 15. und 16. Jahrhundert*, in: WURSTER, Herbert W. – BRUNNER, Max – LOIBL, Richard – BRUNNER, Alois (eds.), *Weisses Gold. Passau. Vom Reichtum einer europäischen Stadt. Katalog zur*

Ausstellung von Stadt und Diözese Passau im Oberhausmuseum Passau 6. Mai bis 1. Oktober 1995, Pasov 1995, s. 191–208.

LOIBL, Richard, *Die Stadt im späten Mittelalter. Wirtschaftskraft und Verfassungsstreit*, in: BOSHOFF, Egon – HARTINGER, Walter – LANZINNER, Maximilian – MÖSENER, Karl – WOLFF, Hartmut (eds.), *Geschichte der Stadt Passau*, Pasov 2006, s. 97–111.

MACEK, *Jagellonský věk v Českých zemích (1471–1526). Díl 1. Hospodářská základna a královská moc*, Praha 2001.

MACEK, Jiří, *Jagellonský věk v českých zemích (1471–1526). Díl 3. Města*, Praha 1998.

MAGER, Jan Antonín – HRABÁK, Vladimír, *Prachatice, domy a lidé*, Prachatice 2007.

MESSNER, Joseph, *Prachatitz. Ein Städtebild*, České Budějovice 1885.

MEZNÍK, Jaroslav, *Problém rozlišování měst, městeček a vesnic v 13.–15. století*, in: JUROK, Jiří (ed.), *Královská a poddanská města od své geneze k protoindustrializaci a industrializaci. Sborník příspěvků z mezinárodního odborného sympozia uspořádaného ve dnech 5. - 6. října 2001 v Příboře*, Ostrava 2002, s. 17–22.

MODLITBOVÁ, Veronika, *Vimperk v pozdním středověku. Pramenná sonda k dějinám poddanského města*, nevydaná bakalářská práce FF UK, Praha 2014.

NOVÝ, Rostislav, *Městské knihy v Čechách a na Moravě 1310–1526*, in: *Acta Universitatis Carolinae Philosophica et historica* 4, Praha 1963.

PANGERL, Mathias, *Urkundenbuch des ehemaligen Cistercienserstiftes Goldenkron in Böhmen*, Wien 1872.

PARKMAN, Marek, *Příspěvek archeologie k poznání počátků a vývoje města Prachatice*, Zlatá stezka 20, 2013, s. 13-42.

PÁTROVÁ, Karin, *Probošt versus kapitula. K problematice majetkových vztahů uvnitř vyšehradské kapituly do doby husitské*, *Mediaevalia Historica Bohemica* 11, 2007, s. 79–93.

POLÁCH, Jaroslav, *Jan Smil z Křemže. Život tábořského hejtmana a loupeživého rytíře*, České Budějovice 2011.

- POLÍVKA, Miloslav, *Znovu ad fontes. Husitské Čechy v norimberských pramenech*, in: ČČH 97, č. 1, r. 1999, s. 19–36.
- POLÍVKA, Miloslav, *Obchodovali Norimberští s husity?*, in: *Septuaginta Paolo Spunar oblata : (70 + 2)*, Praha 2000 s. 401–409.
- PRAXL, Paul, *Das Wyschehrader Landgut Prachatitz. Zur Siedlungsgeschichte des mittleren Böhmerwaldes*, Ostbairische Grenzmarken 15, r. 1973, s. 213–214.
- PRAXL, Paul, *Der Goldene Steig*, Grafenau 1983.
- PRAXL, Paul, *Salzhandel und Saumverkehr*, Waldkirchen 1989.
- PRAXL Paul, „Zlatá stezka“. *Od soumařské stezky k regionu*, in: Peter BECHER (ed.), *Kulturregion „Goldener Steig“ - Kulturní oblast „Zlatá stezka“*. Příspěvky k výstavě, Mnichov 1995, s. 113–118.
- PRAXL, Paul, *Die Böhmisches Maut in Passau*, in: WURSTER – BRUNNER – LOIBL, – BRUNNER (eds.), *Weisses Gold. Passau. Vom Reichtum einer europäischen Stadt. Katalog zur Ausstellung von Stadt und Diözese Passau im Oberhausmuseum Passau 6. Mai bis 1. Oktober 1995*, Pasov 1995, s. 227–236.
- PROCHÁZKA, Jan, *Městské právo skladu a cesty*, Všehrd, roč. VIII, 1927, č. 5, s. 129–138, 157–162.
- ROUBÍK, František, *Silnice v Čechách a jejich vývoj*, Praha 1938.
- ROUBÍK, František, *Spory jihočeských měst o směr obchodních cest ve 14.–17. století*, JSH 40, r. 1971, s. 1–18.
- RUFFER, Vojtěch, *Historie Wyssehradská, neb, Wyprawowanj o hradu, o kapitole [sic] a městu Hory Wyssehradu u Prahy w králowstwji Českém*, Praha 1861.
- SAKAŘ, Josef, *Solní komora v Týně nad Vltavou*, ČČM 1897, roč. 71, s. 516–525.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého VII. Písecko*, Praha 1996, 3. vydání.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého XI. Prachensko*, Praha 1997, 3. vydání.

- SEIDL, Johannes, *Stadt und Landesfürst im frühen 15. Jahrhundert. Studien zur Städtepolitik Herzog Albrechts V. von Österreich (als deutscher König Albrecht II.) 1411–1439*, Linz 1999, s. 83–110.
- SCHLEIDEN, Matthias Jacob, *Das Salz. Seine Geschichte, seine Symbolik und seine Bedeutung im Menschenleben*, Leipzig 1875.
- SCHMIDT, Valentin, *Handelswege und Handelszentren in Südböhmen*, 1901.
- SLÁMA, František, *Zlatá stezka. Příspěvek k dějepisu českého obchodu*, ČČM 11, r. 1837, s. 152–168.
- SLÁMA, František Josef (doplnil a upravil ŠOFFERLE, Vincenc), *Obraz starožitného města Prachatic*, Praha 1891.
- SPĚVÁČEK, Jiří, *Král diplomat*, Praha 1982.
- STARÝ, Václav, *K počátkům města Prachatic*, JSH 47/1, 1978, s. 1–11.
- STARÝ, Václav, *Vývoj Prachatic od počátku 14. do počátku 15. století*, JSH 47, č. 2–4, 1978, s. 97–103.
- STARÝ, Václav, *Listina Jana Lucemburského z roku 1323 a požár města Prachatic*, Zlatá stezka 6, 1999, s. 167–172.
- STARÝ, Václav, *Přehled vývoje městské správy v Prachaticích v 16. století*, Vlastivědný sborník Muzea Šumavy, 2001, s. 50–59.
- STARÝ, Václav, *Vývoz obilí z Prachatic do Pasova ve 14.–16. století*, Vlastivědný sborník Muzea Šumavy, 2001, s. 115–117.
- STARÝ, Václav, *Kdy se změnila rozměry prachatického náměstí?* Zlatá stezka 9, 2001–2002, s. 261–265.
- STEJSKAL, Aleš, *Šumava ve středověku a raném novověku*, in: ŠUMAVA (příroda, historie, život), Praha 2003, s. 367–378.
- SUCHÝ, Michal, *Středověké právo núteného skladu*, Historický časopis 10, r. 1962, s. 198–215.

- ŠIMÁK, Josef Vítězslav, *České dějiny. Díl I., část 5. Středověká kolonisace v českých zemích*, Praha 1938.
- ŠIMEČEK, Zdeněk, *Monopolní obchod s vínem v Českých Budějovicích 1424–1434*, SH 11, r. 1963, s. 7–65.
- ŠIMEČEK, Zdeněk, *České Budějovice v období husitském*, JSH 34, r. 1965, s. 14–30.
- ŠIMEČEK, Zdeněk, *Obchod jižních Čech s Rakousy v 2. polovině 15. století a na počátku 16. století*, ČČH 19, r. 1971, s. 683–710.
- ŠIMEČEK, Zdeněk, *Salz und das Haushaltwesen südböhmischer Städte, insbesondere von Budweis*, in: RAUSCH, Wilhelm (ed.), *Stadt und Salz*, Linz/Donau 1988, s. 195–212.
- ŠIMEČEK, Zdeněk, *Salz aus dem Alpenraum in Konkurrenz mit dem Salz aus dem Norden in den böhmischen Ländern*, in: HOQUET, Jean-Claude – PALME, Rudolf (eds.), *Das Salz in der Rechts- und Handelsgeschichte. Internationaler Salzgeschichtekongreß 26. September bis 1. Oktober 1990 Hall in Tirol*, Schwaz 1991, s. 135–145.
- ŠMAHEL, František, *Organizace a skladba tábořské strany v letech 1420–1434*, HT 9, 1986, s. 7–90.
- ŠMAHEL, František, *Husitská revoluce. I. Doba vymknutá z kloubů*, Praha 1993.
- ŠMAHEL, František, *Husitská revoluce. III. Kronika válečných let*, Praha 1993.
- ŠMAHEL, František, *Husitská revoluce. IV. Epilog bouřlivého věku*, Praha 1993.
- ŠMAHEL, František, *Jan z Rabštejna, stoupenec náboženské tolerance*, in: BENEŠ, Zdeněk et al., *Duchem, ne mečem: fakta, úvahy, souvislosti*, Praha 2003, s. 73–81.
- TREML, Manfred – RIEPERTINGER, Rainhard – BROCKHOFF, Evamaria (eds.), *Salz macht Geschichte: Katalog*, Augspurg 1995.
- VANĚČEK, Václav, *Základy právního postavení klášterů a klášterního velkostatku ve starém českém státě (12.–15. stol.): (Zakladatelská práva – pozemková vrchnost – Imunita)*, Praha 1933.
- VESELÝ, František, *Prachatice a okolí. Všeobecný popis, dějiny a turistický rádce*, Prachatice 1924.

- VOLF, Miloslav, *Boj o solný monopol v Čechách v XVI. a na počátku XII. století*, ČČH 39, r. 1933, s. 297–326, 505–536.
- VOLF, Miloslav, *Příspěvky k historii obchodních styků s cizinou ve středověku. Obchod solí*, ČSPS XLIII, r. 1935, s. 97–102, 163–177; XLIV, r. 1936, s. 30–38, 69–78, 125–131.
- VOLF, Miloslav, *Boj o solné trhy v Čechách v 2. polovině XVI. století a v době třicetileté války* (nevydaný rukopis nacházející se v knihovně Národního technického muzea v Praze, sign. SDO sg. 279).
- VOREL, Petr, *Od pražského groše ke koruně české. Průvodce dějinami peněz v českých zemích*, Praha 2000.
- WAGNER, Adolf, *Beiträge zu einer Geschichte des Salzhandels von Linz nach Böhmen*, Historisches Jahrbuch der Stadt Linz, r. 1961, s. 31–56; r. 1962, s. 85–104; r. 1963, s. 11–42.
- WINTER, Zikmund, *Český obchod ve XIV. věku*, Nová česká revue, 1904.
- WINTER, Zikmund, *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a XV. století*, Praha 1906.
- ŽEMLIČKA, Josef, *Království v pohybu. Kolonizace, města a stříbro v závěru přemyslovské epochy*, Praha 2014.